

หลักสูตรสถานศึกษา
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สังคมศึกษา (พื้นฐาน)
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-ม.๖)

โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์
ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาทุกสังกัดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนได้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ สังกัดกองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีความจำเป็นต้องปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ใช้อยู่ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ให้มีเอกภาพและมาตรฐานของหลักสูตรสอดคล้องกับหลักการที่ประกาศไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จึงได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมขึ้น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ การอยู่ร่วมกันในสังคมไทย สังคมโลกอย่างสันติสุข เป็นพลเมืองดี มีศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา เห็นคุณค่าของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม มีความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีเจตคติ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมอันจะส่งผลให้สังคมโดยรวมมีคุณภาพซึ่งจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ วิทยากร ครูบุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี และหวังว่าหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนที่จะนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดต่อไป

คณะผู้จัดทำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

พระสุรินทร์	สุธีโร
พระสันติ	สนตจิตโต
พระมนตรี	ปญญกุลโล
พระณรงค์ศักดิ์	ฐานสิริ
พระอนุชิต	อธิปญโญ

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

คำนำ
สารบัญ

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

คุณภาพผู้เรียน

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

คำอธิบายรายวิชา

การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้

โครงสร้างรายวิชา

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ภาคผนวก

- อภิธานศัพท์
- รูปแบบกระบวนการสอนพุทธวิธี
- ทักษะชีวิตที่พึงประสงค์
- คำสั่ง โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์

(คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

- **ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม** แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

- **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต** ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

- **เศรษฐกิจศาสตร์** การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- **ประวัติศาสตร์** เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

- **ภูมิศาสตร์** ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส.๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผล ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวិเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

- ได้เรียนรู้และศึกษาความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
- ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาตนเองเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้
- ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- ได้รับการส่งเสริมให้มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกลงและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสมมีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม
- เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเองขึ้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆในสังคมได้ตลอดชีวิต

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. วิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า หรือสังคมสมัยของศาสนาที่ตนนับถือ	● ลักษณะของสังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า
	๒. วิเคราะห์ พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	● พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด (การตรัสรู้) ● การก่อตั้งพระพุทธศาสนา วิธีการสอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจริยา
	๓. วิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหาร และการธำรงรักษาศาสนา หรือ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	● พุทธประวัติด้านการบริหารและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา
	๔. วิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสายกลางในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง
	๕. วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง
	๖. วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	● ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธ- ศาสนา
	๗. วิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	● หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ ● การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาและการคิดแบบวิทยาศาสตร์
	๘. วิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๙. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาซึ่งเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยกับวิธีการแก้ปัญหา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา ● พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา
	๑๐. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาในการฝึกตนไม่ให้ประมาท มุ่งประโยชน์และสันติภาพบุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนาฝึกตนไม่ให้ประมาท ● พระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคมและโลก
	๑๑. วิเคราะห์พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาแบบยั่งยืน
	๑๒. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ การเมืองและสันติภาพหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	● ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์ ● ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการเมือง ● ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับสันติภาพ
	๑๓. วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	● พระรัตนตรัย ◆ วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของพุทธะ ธรรมะ สังฆะ ● อริยสัจ ๔ ◆ ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) - ชั้น ๕ - นามรูป - โลกธรรม ๘ - จิต, เจตสิก ◆ สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) - หลักกรรม - นิยาม ๕ - กรรมนิยาม (กรรม ๑๒) - ธรรมนิยาม(ปฏิจจสมุปบาท) - วิตก ๓ - มิจฉาวณิชชา ๕ - นิ वर्ณ ๕ - อุปาทาน ๔

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		◆ นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) - ภาวนา ๔ - วิมุตติ ๕ - นิพพาน ◆ มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) - พระสัทธรรม ๓ - ปัญญาวิมุตติธรรม ๔ - พละ ๕ - อุบาสกธรรม ๕ - อปริหานิยธรรม ๗ - ปาปณิกธรรม ๓ - ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔ - โภคอาทิยะ ๕ - อริยวัฑฒิ ๕ - อธิปไตย ๓ - สาราณียธรรม ๖ - ทศปิรชาธรรม ๑๐ - วิปัสสนาญาณ ๙ - มงคล ๓๘ - สงเคราะห์บุตร - สงเคราะห์ภรรยา - สันโดษ - ถูกโลกธรรมจิตไม่หวั่นไหว - จิตไม่เศร้าโศก - จิตไม่มัวหมอง - จิตเกษม - ความเพียรเพื่อกิเลส - ประพฤติพรหมจรรย์ - เห็นอริยสัจ - บรรลุนิพพาน ● พุทธศาสนสุภาษิต - จิตตํ ทนตํ สุขาวหํ จิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้ - นอจุจาวจํ ปณฺชิตา ทสฺสยฺนติ - บัณฑิตย่อมไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ - นตฺถิ โลเก อนินฺทิตो คนที่ไม่ถูกนินทา ไม่มีใน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		โลก - โกรธ ขดวา สุขี เสดิ ฆ่าความโกรธได้ย่อมอยู่เป็นสุข - ปฏิรูปการี จูรวา อุฐฐาตา วินทเต ธนั คนขยันเอาการเอางาน กระทำเหมาะสม ย่อมหาทรัพย์ได้ - วายเมถว ปุริโส ยาว อตถสส นิปปทา เกิดเป็นคนควรจะพยายามจนกว่าจะประสบความสำเร็จ - สนตฎฐี ปรมั ธนั ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง - อธิณาทนั ทุกข์ โลก การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก - ราชา มุขั มนุสสานั พระราชาเป็นประมุขของประชาชน - สติ โลกสมิ ชาติโร สติเป็นเครื่องตื่นในโลก - นตถิ สนติปรี สุขี สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี - นิพพานั ปรมั สุขั นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง
	๑๔. วิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่าง การดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่ กำหนด	● พุทธสาวก พุทธสาวิก - พระอัสสชิ - พระกัศยปโคตมีเถรี - พระนางมัลลิกา - หมอชีวก โกมารภัจ - พระอนุรุทธะ - พระองคุลิมาล - พระธัมมทินนาเถรี - จิตตคหบดี - พระอานนท - พระปฎาจาราเถรี - จูฬสุภัททา - สุมนมาลาการ ● ชาดก - เวสสันดรชาดก - มโหสถชาดก - มหาชนกชาดก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		● ชาวพุทธตัวอย่าง - พระนาคเสน – พระยามิลินท์ - สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) - พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต - สุขีพ ปุณฺณานุภาพ - สมเด็จพระนารายณ์มหาราช - พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) - พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) - ดร.เอ็มเบตการ์ - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว - พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) - พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) - อนาคตาริกร ธรรมปาละ
	๑๕. วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของการสัจกายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ และการเผยแผ่	● วิธีการศึกษาและค้นคว้าพระไตรปิฎก และคัมภีร์ของศาสนาอื่น ๆ การสัจกายนาและการเผยแผ่พระไตรปิฎก ● ความสำคัญและคุณค่าของพระไตรปิฎก
	๑๖. เชื่อมั่นต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์	● ตัวอย่างผลที่เกิดจากการทำความดี ความชั่ว ● โยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอริยสัจ ● หลักธรรมตามสาระการเรียนรู้ข้อ ๑๓
	๑๗. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	● ประวัติพระพุทธเจ้า มุฮัมมัด พระเยซู
	๑๘. ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ของศาสนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข	● คุณค่าและความสำคัญของค่านิยมและจริยธรรม ● การจัดความขัดแย้งเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
	๑๙. เห็นคุณค่า เชื่อมั่น และมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	● พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๑๐ วิธี (เน้น วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ แบบสามัญญลักษณะ แบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน และแบบ วิวัชชวาท) ๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ๒) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ ๓) วิธีคิดแบบสามัญญลักษณะ ๔) วิธีคิดแบบอริยสัจ ๕) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		๖) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม ๗) วิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก ๘) วิธีคิดแบบอุบาย ปลุกเร้าคุณธรรม ๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน ๑๐) วิธีคิดแบบวิภาษวาท
	๒๐. สวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการ และเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	● สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา รู้และเข้าใจวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ● ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน ● นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ คุณภาพชีวิตและสังคม
	๒๑. วิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ และชักชวน ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน	● หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น สาราณียธรรม ๖ อธิปไตย ๓ มัชฌิมาวชิชา ๕ อริยวัฑฒิ ๕ โภคอาทิยะ ๕ ● คริสต์ศาสนา ได้แก่ บัญญัติ ๑๐ ประการ (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง) ● ศาสนาอิสลาม ได้แก่ หลักจริยธรรม (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง)
	๒๒. เสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	● สภาพปัญหาในชุมชน และสังคม

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัว และคนรอบข้าง	● ปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีต่อพระภิกษุ ◆ การเข้าใจในกิจของพระภิกษุ เช่น การศึกษา การปฏิบัติธรรม และการเป็นนักบวชที่ดี ◆ คุณสมบัติทายกและภิกขาหก ◆ หน้าที่และบทบาทของพระภิกษุ ในฐานะพระนักเทศก์ พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระวิทยากร พระวิปัสสนาจารย์ และพระนักพัฒนา ◆ การปกป้องคุ้มครอง พระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในสังคมไทย ◆ การปฏิบัติตนต่อพระภิกษุทางกาย วาจา และใจ ที่ประกอบด้วยเมตตา ◆ การปฏิสันถารที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ ในโอกาสต่าง ๆ ● ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม ◆ การรักษาศีล ๘ ◆ การเข้าร่วมกิจกรรมและเป็นสมาชิกขององค์กรชาวพุทธ ◆ การเป็นชาวพุทธที่ดี ตามหลักทศเบื่องบน ในทศ ๖ ◆ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครองและ ผู้อยู่ในปกครอง ตามหลักทศเบื่องล่าง ในทศ ๖ ◆ การปฏิสันถารตามหลัก ปฏิสันถาร ๒ ◆ หน้าที่และบทบาทของอุบาสก อุบาสิกาที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน ◆ การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ตามหลักทศเบื่องล่างในทศ ๖ ◆ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและโลก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. ปฏิบัติตนถูกต้องตามศาสนพิธีพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	- ประเพณีของศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา - ศาสนพิธีเนื่องด้วยพุทธบัญญัติ เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีเวียนเทียน ถวายสังฆทาน ถวายผ้าอาบน้ำฝน พิธีทอดกฐิน พิธีบวชธัมมชโย เป็นต้น - ศาสนพิธีที่นำพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวเนื่อง เช่น การทำบุญเลี้ยงพระในโอกาสต่างๆ - ความหมาย ความสำคัญ คติธรรม ในพิธีกรรม บทสวดมนต์ของนักเรียนงานพิธีคุณค่าและประโยชน์ - พิธีบรรพชาอุปสมบท คุณสมบัติขอ ผู้ขอบรรพชาอุปสมบท เครื่องอัฐบริขาร ประโยชน์ของการ บรรพชาอุปสมบท - บุญพิธี ทานพิธี กุศลพิธี - คุณค่าและประโยชน์ของศาสนพิธี
	๓. แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	- การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ - ขั้นเตรียมการ - ขั้นพิธีการ
	๔. วิเคราะห์หลักธรรม คติธรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา และเทศกาลที่สำคัญ ของศาสนาที่ตนนับถือ และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	- หลักธรรม/คติธรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวันสำคัญ และเทศกาลที่สำคัญในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น - การปฏิบัติตนที่ถูกต้องในวันสำคัญและเทศกาลที่สำคัญในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น
	๕. สัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ อันส่งผลถึงการพัฒนาดิน พัฒนาชาติและโลก	- การปกป้อง คัมภีร์ ธำรงรักษาพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในสังคมไทย - การปลูกจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในสังคมพุทธ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก	- กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญา เช่น ซื้อขาย ขายฝาก เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ กู้ยืมเงิน จำนำ จำนอง - กฎหมายอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย - กฎหมายอื่นที่สำคัญ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน กฎหมายการรับราชการทหาร กฎหมายภาษีอากร กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		ข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญา สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
	๒. วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	- โครงสร้างทางสังคม - การจัดระเบียบทางสังคม - สถาบันทางสังคม - การขัดเกลาทางสังคม - การเปลี่ยนแปลงทางสังคม - การแก้ปัญหาและแนวทางการพัฒนาทางสังคม
	๓. ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก	- คุณลักษณะพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก เช่น - เคารพกฎหมาย และกติกาสังคม - เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่น - มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชนประเทศชาติ และสังคม
		- เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง - มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม - มีคุณธรรมจริยธรรม ใช้เป็นตัวกำหนดความคิด
	๔. ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนวทางการพัฒนา	- ความหมาย ความสำคัญ แนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชน - บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ ในเวทีโลกที่มีผลต่อประเทศไทย - สาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน - บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน - ปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศและแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนา
	๕. วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล	- ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม - ลักษณะและ ความสำคัญของวัฒนธรรมไทยที่สำคัญ - การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย - ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมสากล - แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ดำรง - วิธีการเลือกรับวัฒนธรรมสากล

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข	- ปัญหาการเมืองสำคัญที่เกิดขึ้นภายในประเทศ - สถานการณ์การเมืองการปกครองของสังคมไทย และสังคมโลก และการประสานประโยชน์ร่วมกัน - อิทธิพลของระบบการเมืองการปกครองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
	๒. เสนอแนวทาง ทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจ และการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ	- การประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ เช่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศต่างๆ - การแลกเปลี่ยนเพื่อช่วยเหลือ และส่งเสริมด้านวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม
	๓. วิเคราะห์ความสำคัญและ ความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	- การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข - รูปแบบของรัฐ - ฐานะและพระราชอำนาจของ พระมหากษัตริย์
	๔. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ	การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การตรวจสอบโดยองค์กรอิสระ การตรวจสอบโดยประชาชน

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. อภิปรายการกำหนดราคาและค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจ	- ระบบเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน ผลดีและผลเสียของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ - ตลาดและประเภทของตลาด ข้อดีและข้อเสียของตลาดประเภทต่างๆ - การกำหนดราคาตามอุปสงค์ และอุปทาน การกำหนดราคาในเชิงกลยุทธ์ที่มีในสังคมไทย - การกำหนดค่าจ้าง กฎหมายที่เกี่ยวข้องและอัตราค่าจ้างแรงงานในสังคมไทย - บทบาทของรัฐในการแทรกแซงราคา และการควบคุมราคาเพื่อการแจกจ่าย และจัดสรรในทางเศรษฐกิจ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. ตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อเศรษฐกิจสังคมของประเทศ	● การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของตนเอง และครอบครัว ● การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงใน ภาค เกษตร อุตสาหกรรม การค้าและบริการ ● ปัญหาการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา โดยการศึกษา วิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับที่ผ่านมา ● การพัฒนาประเทศที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับปัจจุบัน
	๓. ตระหนักถึงความสำคัญของระบบสหกรณ์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนและประเทศ	● วิวัฒนาการของสหกรณ์ในประเทศไทย ● ความหมายความสำคัญ และหลักการของระบบสหกรณ์ ● ตัวอย่างและประเภทของสหกรณ์ในประเทศไทย ● ความสำคัญของระบบสหกรณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนและประเทศ
	๔. วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข	● ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชน ● แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ● ตัวอย่างของการรวมกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของชุมชน

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. อธิบายบทบาทของรัฐบาลด้านนโยบายการเงิน การคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ	● บทบาทของนโยบายการเงินและการคลังของรัฐบาลในด้าน - การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ - การสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ - การรักษาดุลการค้าระหว่างประเทศ - การแทรกแซงราคาและการควบคุม ราคา ● รายรับและรายจ่ายของรัฐที่มีผลต่อบรรยากาศ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน - นโยบายการเก็บภาษีประเภทต่างๆและการใช้จ่ายของรัฐ - แนวทางการแก้ปัญหาการว่างงาน ● ความหมาย สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดจากภาวะทางเศรษฐกิจ เช่น เงินเฟ้อ เงินฝืด ● ตัวชี้วัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น GDP, GNP รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ● แนวทางการแก้ปัญหาของนโยบายการเงินการคลัง
	๒. วิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อสังคมไทย	● วิวัฒนาการของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ของไทย ● ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจของประเทศ ● ผลกระทบของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีต่อภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าและบริการ ● การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ● บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศในเวทีการเงินโลกที่มีผลกับประเทศไทย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๓. วิเคราะห์ผลดี ผลเสียของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ	● แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ ● บทบาทขององค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เช่น WTO , NAFTA , EU , IMF , ADB , OPEC , FTA , APEC ในระดับต่างๆ เขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ● ปัจจัยต่างๆ ที่นำไปสู่การพึ่งพา การแข่งขัน การขัดแย้ง และการประสานประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ● ตัวอย่างเหตุการณ์ที่นำไปสู่การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ ● ผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ● ปัจจัยต่างๆ ที่นำไปสู่การพึ่งพา การแข่งขัน การขัดแย้ง และการประสานประโยชน์ทางเศรษฐกิจวิธีการกีดกันทางการค้าในการค้าระหว่างประเทศ

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	● เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล ● ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่มีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส ๔.๓) ● ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
	๒. สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ	● ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอตัวอย่างที่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน ● คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาศาสตร์ทางประวัติศาสตร์ ● ผลการศึกษาหรือโครงการงานทางประวัติศาสตร์

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก	- อารยธรรมของโลกยุคโบราณ ได้แก่อารยธรรมลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ไนล์ ฮวงโห ลินธุ และอารยธรรมกรีก-โรมัน - การติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก และอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีต่อกันและกัน - เหตุการณ์สำคัญต่างๆที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน เช่นระบอบฟิวดัล การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ สงครามครูเสด การสำรวจทางทะเล การปฏิรูปศาสนา การปฏิวัติทาง
	๒. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่างๆที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน	
	๓. วิเคราะห์ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกา และเอเชีย	- วิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม จักรวรรดินิยม ลัทธิชาตินิยม เป็นต้น - ความร่วมมือ และความขัดแย้งของมนุษยชาติในโลก - สถานการณ์สำคัญของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ เช่น - เหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ๒๐๐๑ (Nine Eleven) - การขาดแคลนทรัพยากร - การก่อการร้าย - ความขัดแย้งทางศาสนา ฯลฯ
	๔. วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑	

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย	- ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่างๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูป ฯลฯ - บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการพัฒนาชาติไทยในด้านต่างๆ เช่น การป้องกันและรักษาเอกราชของชาติ การสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย - อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก และตะวันออกที่มีต่อ
	๒. วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย	
	๓. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน	

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๔. วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย	สังคมไทย - ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์ วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย - ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน
	๕. วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย	- สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย - วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยต่างๆ - การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทย - แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ - วิธีการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๔-๖	๑. ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ	เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ให้ข้อมูลและข่าวสารภูมิลักษณะ ภูมิอากาศและภูมิสังคมของไทยและภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก
	๒. วิเคราะห์อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก	- ปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก - การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพในส่วนต่างๆ ของ โลก - การเกิดภูมิสังคมใหม่ของโลก
	๓. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและทวีปต่างๆ	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและทวีปต่างๆ เช่น การเคลื่อนตัวของแผ่นเปลือกโลก
	๔. ประเมินการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในโลกว่าเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์และหรือธรรมชาติ	การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในโลก เช่น ภาวะโลกร้อน ความแห้งแล้ง สภาพอากาศแปรปรวน

สาระที่ ๕

ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจภูมิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.๕-๖	๑. วิเคราะห์สถานการณ์และวิกฤตการณ์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและโลก	● การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพในส่วนต่างๆ ของ โลก ● การเกิดภูมิสังคมใหม่ๆ ในโลก ● วิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและโลก
	๒. ระบุมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา บทบาทขององค์กรและการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	● มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา บทบาทขององค์กรและการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศ กฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	๓. ระบุแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่างๆ ของโลก	● การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก
	๔. อธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและโลก	● การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและโลก
	๕. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	● การแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
ตามหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖)

รายวิชา	ชั้น	ชื่อวิชา	รหัสวิชา	หน่วยกิต	จำนวนชั่วโมงต่อ...			ภาคเรียน
					สัปดาห์	ภาคเรียน	ปี	
พื้นฐาน	ม.๔	สังคมศึกษา	ส ๓๑๑๐๑	๑.๐	๒	๔๐	๘๐	ภาคเรียนที่ ๑
	ม.๔	สังคมศึกษา	ส ๓๑๑๐๒	๑.๐	๒	๔๐	๘๐	ภาคเรียนที่ ๒
	ม.๕	สังคมศึกษา	ส ๓๒๑๐๑	๑.๐	๒	๔๐	๘๐	ภาคเรียนที่ ๑
	ม.๕	สังคมศึกษา	ส ๓๒๑๐๒	๑.๐	๒	๔๐	๘๐	ภาคเรียนที่ ๒
	ม.๖	สังคมศึกษา	ส ๓๓๑๐๑	๑.๐	๒	๔๐	๘๐	ภาคเรียนที่ ๑
	ม.๖	สังคมศึกษา	ส ๓๓๑๐๒	๑.๐	๒	๔๐	๘๐	ภาคเรียนที่ ๒

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส ๓๑๑๐๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

เวลา ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ จำนวน ๑.๐ หน่วยกิต ภาคเรียนที่ ๑

ศึกษาความสำคัญของสังคมชมพูทวีป คติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธประวัติด้านการบริหาร การธำรงรักษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ ข้อปฏิบัติทางสายกลางในพระพุทธศาสนา แนวคิดของศาสนา การพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง การมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนา

ศึกษาพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสตร์แห่งการศึกษา การฝึกตนไม่ให้ประมาท พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษา การเมืองและสันติภาพ หลักธรรมในกรอบอริยสัจ ๔ ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง การสังคายนาพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ การเผยแผ่ ผลการทำความดี ความชั่ว สถานการณ์ที่ต้องเผชิญและตัดสินใจ เป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ คุณค่าและความสำคัญของค่านิยมจริยธรรม การพัฒนาจิต พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ การสวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญา หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ การจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม การปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัว และคนรอบข้าง ตามศาสนพิธีพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หลักธรรมคตินิยมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลที่สำคัญของศาสนา การธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถืออันส่งผลถึงการพัฒนาตน พัฒนาชาติและโลก

การปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตน ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก โครงสร้างทางสังคมการขัดเกลาทางสังคมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการปฏิบัติตน การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนแนวทางการพัฒนา การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ การเมืองการปกครอง การ

การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม การแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

โดยใช้กระบวนการสอนแบบพุทธวิธี การปฏิบัติงานกลุ่ม สร้างความคิดรวบยอด ผูกกระบวนการคิด วิเคราะห์ด้านสังคม อย่างมีวิจารณ์ญาณ การแก้ปัญหา การเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำคุณค่าทางสังคมไปใช้สื่อสารในสิ่งที่เรียนรู้

ตระหนักและเห็นคุณค่าสังคมไทย มีความสามารถในการตัดสินใจ เข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก มีคุณธรรมจริยธรรม ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีวินัยและค่านิยมที่เหมาะสมตามสมณสาธูป

รหัสตัวชีวิต รวม ๒๒ ตัวชีวิต

มาตรฐาน ส ๓.๑ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔ มาตรฐาน ส ๓.๒ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓

มาตรฐาน ส ๔.๑ ม.๔/๑ ม.๔/๒ มาตรฐาน ส ๔.๒ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔

มาตรฐาน ส ๔.๓ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔ ม.๔/๕ มาตรฐาน ส ๕.๑ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส ๓๒๑๐๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
เวลา ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ จำนวน ๑.๐ หน่วยกิต ภาคเรียนที่ ๑

ศึกษาความสำคัญของสังคมชมพูทวีป คติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธประวัติด้านการบริหาร การธำรงรักษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ ข้อปฏิบัติทางสายกลางในพระพุทธศาสนา แนวคิดของศาสนา การพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง การมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนา

ศึกษาพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสตร์แห่งการศึกษา การฝึกตนไม่ให้ประมาท พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษา การเมืองและสันติภาพ หลักธรรมในกรอบอริยสัจ ๔ ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง การสังคายนาพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ การเผยแผ่ ผลการทำความดี ความชั่ว สถานการณ์ที่ต้องเผชิญและตัดสินใจ เป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ คุณค่าและความสำคัญของค่านิยมจริยธรรม การพัฒนาจิต พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ การสวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ การจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมการปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัว และคนรอบข้าง ตามศาสนพิธีพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หลักธรรมคตินิยมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลที่สำคัญของศาสนา การธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถืออันส่งผลถึงการพัฒนาตน พัฒนาชาติและโลก

การปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตน ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก โครงสร้างทางสังคมการขัดเกลาทางสังคมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการปฏิบัติตน การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนแนวทางการพัฒนา การปรับปรุง

เปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ การเมืองการปกครอง การประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ

โดยใช้กระบวนการสอนแบบพุทธวิธี การปฏิบัติงานกลุ่ม สร้างความคิดรวบยอด ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ด้านสังคม อย่างมีวิจารณ์ญาณ การแก้ปัญหา การเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำคุณค่าทางสังคมไปใช้สื่อสารในสิ่งที่เรียนรู้

ตระหนักและเห็นคุณค่าสังคมไทย มีความสามารถในการตัดสินใจ เข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก มีคุณธรรมจริยธรรม ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีวินัยและค่านิยมที่เหมาะสมตามสมณสาธูป

รหัสตัวชี้วัด รวม ๓๑ ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔ ม.๕/๕ ม.๕/๖ ม.๕/๗ ม.๕/๘ ม.๕/๙ ม.๕/๑๐ ม.๕/๑๑

ม.๕/๑๒ ม.๕/๑๓ ม.๕/๑๔ ม.๕/๑๕ ม.๕/๑๖ ม.๕/๑๗ ม.๕/๑๘ ม.๕/๑๙ ม.๕/๒๐ ม.๕/๒๑ ม.๕/๒๒

มาตรฐาน ส ๒.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔ ม.๕/๕ **มาตรฐาน ส ๒.๒** ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส ๓๒๑๐๒ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ จำนวน ๑.๐ หน่วยกิต ภาคเรียนที่ ๒

ศึกษาความสำคัญการกำหนดราคาและค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจ ความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อเศรษฐกิจสังคมของประเทศ ความสำคัญของระบบสหกรณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนและประเทศ ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข บทบาทรัฐบาลด้านนโยบายการเงิน การคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ผลกระทบของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อสังคมไทย ผลดี ผลเสียของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ

ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ อิทธิพลของอารยธรรมโบราณและการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกา และเอเชีย สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

การใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ การเปลี่ยนแปลงของพื้นภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและทวีปต่างๆ การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในโลก สถานการณ์และวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและโลก มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา บทบาทขององค์กรและการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่างๆ

การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม การแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

โดยใช้กระบวนการสอนแบบพุทธวิธี การปฏิบัติงานกลุ่ม สร้างความคิดรวบยอด ผูกกระบวนการคิด วิเคราะห์ด้านสังคม อย่างมีวิจารณ์ญาณ การแก้ปัญหา การเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำคุณค่าทางสังคมไปใช้สื่อสารในสิ่งที่เรียนรู้

ตระหนักและเห็นคุณค่าสังคมไทย มีความสามารถในการตัดสินใจ เข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก มีคุณธรรมจริยธรรม ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีวินัยและค่านิยมที่เหมาะสมตามสมณสาธูป

รหัสตัวชีวิต รวม ๒๒ ตัวชีวิต

มาตรฐาน ส ๓.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔ มาตรฐาน ส ๓.๒ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓

มาตรฐาน ส ๔.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ มาตรฐาน ส ๔.๒ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔

มาตรฐาน ส ๔.๓ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔ ม.๕/๕ มาตรฐาน ส ๔.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส ๓๓๑๐๑ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

เวลา ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ จำนวน ๑.๐ หน่วยกิต ภาคเรียนที่ ๑

ศึกษาความสำคัญของสังคมชมพูทวีป คติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธประวัติด้านการบริหาร การธำรงรักษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ ข้อปฏิบัติทางสายกลางในพระพุทธศาสนา แนวคิดของศาสนา การพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง การมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนา

ศึกษาพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสตร์แห่งการศึกษา การฝึกตนไม่ให้ประมาท พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษา การเมืองและสันติภาพ หลักธรรมในกรอบบวรียสัง ๔ ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง การสังคายนาพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ การเผยแผ่ ผลการทำความดี ความชั่ว สถานการณ์ที่ต้องเผชิญและตัดสินใจ เป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ คุณค่าและความสำคัญของค่านิยมจริยธรรม การพัฒนาจิต พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ การสวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญา หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ การจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมการปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัว และคนรอบข้าง ตามศาสนพิธีพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หลักธรรมคตินิยมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลที่สำคัญของศาสนา การธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถืออันส่งผลถึงการพัฒนาตน พัฒนาชาติและโลก

การปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตน ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก โครงสร้างทางสังคมการขัด
เกลาทางสังคมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการปฏิบัติตน การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนแนวทางการพัฒนา การปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ การเมืองการปกครอง การ
ประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

โดยใช้กระบวนการสอนแบบพุทธวิธี การปฏิบัติงานกลุ่ม สร้างความคิดรวบยอด ผูกกระบวนการคิด วิเคราะห์ด้านสังคม
อย่างมีวิจารณ์ญาณ การแก้ปัญหา การเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำคุณค่าทาง
สังคมไปใช้สื่อสารในสิ่งที่เรียนรู้

ตระหนักและเห็นคุณค่าสังคมไทย มีความสามารถในการตัดสินใจ เข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย
กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง สามารถนำ
ความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศไทยและสังคมโลก มีคุณธรรมจริยธรรม ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มี
วินัยและค่านิยมที่เหมาะสมตามสมณสาธิต

รหัสตัวชี้วัด รวม ๓๑ ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔ ม.๖/๕ ม.๖/๖ ม.๖/๗ ม.๖/๘ ม.๖/๙ ม.๖/๑๐ ม.๖/๑๑

ม.๖/๑๒ ม.๖/๑๓ ม.๖/๑๔ ม.๖/๑๕ ม.๖/๑๖ ม.๖/๑๗ ม.๖/๑๘ ม.๖/๑๙ ม.๖/๒๐ ม.๖/๒๑ ม.๖/๒๒

มาตรฐาน ส ๒.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔ ม.๖/๕ มาตรฐาน ส ๒.๒ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส ๓๓๑๐๒ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

เวลา ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ จำนวน ๑.๐ หน่วยกิต ภาคเรียนที่ ๒

ศึกษาความสำคัญการกำหนดราคาและค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจ ความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อ
เศรษฐกิจสังคมของประเทศ ความสำคัญของระบบสหกรณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนและประเทศ ปัญหาทางเศรษฐกิจใน
ชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข บทบาทรัฐบาลด้านนโยบายการเงิน การคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ผลกระทบของการเปิด
เสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อสังคมไทย ผลดี ผลเสียของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ

ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทาง
ประวัติศาสตร์ อิทธิพลของอารยธรรมโบราณและการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ส่งผล
ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกา
และเอเชีย สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย ความสำคัญของสถาบัน
พระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทย
และต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรม
ไทย

การใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์
ปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ การเปลี่ยนแปลงของพื้นภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและ

ทวีปต่างๆ การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในโลก สถานการณ์และวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย และโลก มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา บทบาทขององค์กรและการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศเกี่ยวกับ กฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่างๆ การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม การแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม

โดยใช้กระบวนการสอนแบบพุทธวิธี การปฏิบัติงานกลุ่ม สร้างความคิดรวบยอด ผูกกระบวนการคิด วิเคราะห์ด้านสังคม อย่างมีวิจารณ์ญาณ การแก้ปัญหา การเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำคุณค่าทาง สังคมไปใช้สื่อสารในสิ่งที่เรียนรู้

ตระหนักและเห็นคุณค่าสังคมไทย มีความสามารถในการตัดสินใจ เข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง สามารถนำ ความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศไทยและสังคมโลก มีคุณธรรมจริยธรรม ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มี วินัยและค่านิยมที่เหมาะสมตามสมณสาธูป

รหัสตัวชี้วัด รวม ๒๒ ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส ๓.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔ **มาตรฐาน ส ๓.๒** ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓

มาตรฐาน ส ๔.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒ **มาตรฐาน ส ๔.๒** ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔

มาตรฐาน ส ๔.๓ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔ ม.๖/๕ **มาตรฐาน ส ๕.๑** ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔

แบบการวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑ วิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนา สมัยก่อนพระพุทธเจ้าหรือสังคมสมัยของศาสนาที่ตนนับถือ	ลักษณะของสังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า	- กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบธรรมสากัจฉา (กระบวนการสนทนา) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมีประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๒ วิเคราะห์พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือวิเคราะห์ประวัติศาสดาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	- พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด (การตรัสรู้) - การก่อตั้งพระพุทธศาสนา วิธีการสอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจริยา	- กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบธรรมสากัจฉา (กระบวนการสนทนา) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมีประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๓ วิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหารและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือ วิเคราะห์ประวัติศาสดาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	พุทธประวัติด้านการบริหารและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา	- กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบธรรมสากัจฉา (กระบวนการสนทนา) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมีประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๔ วิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสาย กลางในพระพุทธศาสนา หรือ แนวคิดของศาสนาที่ตนนับ ถือ ตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนามีทฤษฎี และวิธีการที่เป็นสากลและ มีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสาย กลาง	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบธรรมสากัจฉา (กระบวนการสนทนา) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิธีคิดให้ กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมี ประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๕ วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้องใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิด ของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่ กำหนด	● พระพุทธศาสนาเน้นการ พัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ ถูกต้อง	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบธรรมสากัจฉา (กระบวนการสนทนา) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิธีคิดให้ กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมี ประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๖ วิเคราะห์ลักษณะ ประชาธิปไตยใน พระพุทธศาสนาหรือแนวคิด ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด	● ลักษณะประชาธิปไตยใน พระพุทธ- ศาสนา	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบธรรมสากัจฉา (กระบวนการสนทนา) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิธีคิดให้ กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมี ประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๗ วิเคราะห์หลักการของ พระพุทธศาสนากับหลัก วิทยาศาสตร์หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่ กำหนด	● หลักการของ พระพุทธศาสนากับหลัก วิทยาศาสตร์ ● การคิดตามนัยแห่ง พระพุทธศาสนาและการ คิดแบบวิทยาศาสตร์	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบธรรมสากัจฉา (กระบวนการสนทนา) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิธีคิดให้ กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมี ประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๘ วิเคราะห์การฝึกฝนและ พัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิด ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด	● พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบธรรมสากัจฉา (กระบวนการสนทนา) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน) - แบบบุจฉา วิสัชนา (กระบวนการถาม-ตอบ)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมีประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๙ วิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่า เป็นศาสตร์แห่งการศึกษาซึ่ง เน้นความสัมพันธ์ของเหตุ ปัจจัยกับวิธีการแก้ปัญหา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตน นับถือตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา ● พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน) - แบบบุจฉา วิสัชนา (กระบวนการถาม-ตอบ)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมีประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๐ วิเคราะห์พระพุทธศาสนาใน การฝึกตนไม่ให้ประมาท มุ่ง ประโยชน์และสันติภาพบุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิด ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด	● พระพุทธศาสนาฝึกตนไม่ให้ประมาท ● พระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคมและโลก	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน) - แบบบุจฉา วิสัชนา (กระบวนการถาม-ตอบ)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - การสื่อสารมีประสิทธิภาพ - อยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๑ วิเคราะห์พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	● พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาแบบยั่งยืน	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอิทธิบาท ๔ (กระบวนการสร้างความพอใจในสิ่งที่เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่งที่เรียนรู้, มุ่งมั่นและเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เรียนรู้, คติวิเคราะห์ไตร่ตรอง ก่อนนำไปใช้)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - อยู่อย่างพอเพียง - ความรับผิดชอบต่อสังคม - มีจิตสาธารณะ
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๒ วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์การเมืองและสันติภาพหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	● ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์ ● ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการเมือง ● ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับสันติภาพ	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คติวิเคราะห์ วิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๓ วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักคำสอนของศาสนา ที่ตนนับถือ	● พระรัตนตรัย วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของพุทธะ ธรรมะ สังฆะ ● อริยสัจ ๔ ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) - ชันธ ๕ - นามรูป - โลกธรรม ๘ - จิต, เจตสิก สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) - หลักกรรม - นิยาม ๕ - กรรมนิยาม (กรรม ๑๒)	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คติวิเคราะห์ วิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
	- ธรรมเนียม (ปัจจุจลสมุบพท) - วิตก ๓ - มิจฉวณิชชา ๕ - นิวรณ ๕ - อุปาหน ๔ - นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) - ภาวนา ๔ - วิมุตติ ๕ - นิพพาน - มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) - พระลัทธิธรรม ๓ - ปัญญาภูมิธรรม ๔ - พละ ๕ - อุบาสกธรรม ๕ - อปริหานิยธรรม ๗ - ปาปณิกธรรม ๓ - ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัต - ตนิกธรรม ๔ - โภคอาทิยะ ๕ - อริยวัชฌิ ๕ - อธิปไตย ๓ - สาราณียธรรม ๖ - ทศพิทธาธรรม ๑๐ - วิปัสสนาญาณ ๙ - มงคล ๓๘ - สงเคราะห์บุตร - สงเคราะห์ภรรยา - ลันโตะ - ฤกโลกธรรมจิตไม่ - หวนไหว - จิตไม่เศร้าโศก - จิตไม่มัวหมอง - จิตเกษม - ความเพียรเพากิเลส		

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
	- ประพฤติพรหมจรรย์ - เห็นอริยสัจ - บรรลุนิพพาน ● พุทธศาสนสุภาษิต - จิตตํ หนนฺตํ สุขาวทํ จิต ที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้ - นอจฺจาวจํ ปณฺหิตา ทสฺสยนฺติ บัณฺฑิต ย่อมไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ - นตฺถิ โลเก อนินฺทิตो คนที่ไม่ถูกนินทา ไม่ มีในโลก - โกธํ สมตฺวา สุขํ เสติ ฆ่าความโกรธได้ย่อม อยู่เป็นสุข - ปฏฺวิฏฺฐปการี ฐรฺวา อญฺฐา ตา วินฺทเต ธนํ คนขยันเอาการเอางาน กระทำเหมาะสม ย่อมหาทรัพย์ได้ - วายเมถว ปุริโส ยาว อตถสฺส นิปปทา เกิดเป็นคนควรจะ พยายามจนกว่าจะ ประสบความสำเร็จ - สนฺตญฺฐี ปรมํ ธนํ ความสันโดษเป็น ทรัพย์อย่างยิ่ง - อิทํทณฺ ทุกฺขํ โลเก การเป็นหนี้เป็นทุกข์ใน โลก - ราชา มุขํ มนุสฺสณํ พระราชเป็นประมุข - -		

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
	- สติ โลกสมิ ซาคโร สติ เป็นเครื่องตื่นในโลก - นตฺถิ สนฺตปฺรํ สุขํ สุข อื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี - นิพพานํ ปรมํ สุขํ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง		

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๔ วิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่าง การดำเนินชีวิตจากประวัติ สาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาส ตนิพนธ์ตัวอย่าง ตามที่ กำหนด	● พุทธสาวก พุทธสาวิก - พระอัสสชิ - พระกัศยปโคตมเถรี - พระนางมัลลิกา - หมอชีวก โกมารภัจ - พระอนุรุทธะ - พระองคุลิมาล - พระธัมมทินนาเถรี - จิตตคหบดี - พระอานนท์ - พระปฏาจาราเถรี - จูฬสุภัททา - สุนนมาลาการ ● ชาดก - เวสสันดรชาดก - มโหสถชาดก - มหาชนกชาดก ● ชาวพุทธตัวอย่าง - พระนาคเสนพระยามิ ลินท์ - สมเด็จพระวันรัต (เฮง เชมจารี) - พระอาจารย์มั่น ภู ริทฺตโต - สุชีพ ปุญญานุภาพ - สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช - พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิธีคิดให้ กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
	- พระพรหมมั่งคณาจารย์ (ปัญญาันท์ ภิกขุ) - ดร.เอ็มเบดการ์ - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว - พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) - พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) - อนาคติก ธรรมปาละ		
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๕ วิเคราะห์คุณค่าและ ความสำคัญของการสังคายนา พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของ ศาสนาที่ตนนับถือ และการ เผยแผ่	● วิธีการศึกษาและค้นคว้าพระไตรปิฎก และคัมภีร์ของศาสนาอื่น ๆ การสังคายนาและการเผยแผ่พระไตรปิฎก ● ความสำคัญและคุณค่าของพระไตรปิฎก	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๖ เชื่อมต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมายบทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์	● ตัวอย่างผลที่เกิดจากการทำความดี ความชั่ว ● โยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอริยสัจ ● หลักธรรมตามสาระการเรียนรู้ข้อ ๑๓	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๗ อธิบายประวัติศาสตร์ของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	ประวัติพระพุทธเจ้า มุฮัมมัด พระเยซู	- กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๘ ตระหนักในคุณค่าและ ความสำคัญของค่านิยม จริยธรรมที่เป็นตัวกำหนด ความเชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศาสนิกชน ศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความ ขัดแย้งและอยู่ร่วมกันใน สังคมอย่างสันติสุข	- คุณค่าและความสำคัญของค่านิยมและจริยธรรม - การจัดความขัดแย้งเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	- กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๑๙ เห็นคุณค่า เชื่อมมั่น และมุ่งมั่น พัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิต และพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธี คิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือ การพัฒนาจิตตามแนวทาง ของศาสนาที่ตนนับถือ	● พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธี คิดแบบโยนิโสมนสิการ ๑๐ วิธี (เน้น วิธีคิดแบบ แยกแยะส่วนประกอบ แบบสามัญญลักษณะ แบบเป็นอยู่ในขณะ ปัจจุบัน และแบบ วัฏ ชาต) ๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุ ปัจจัย ๒) วิธีคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ ๓) วิธีคิดแบบสามัญ ลักษณะ ๔) วิธีคิดแบบอริยสัจ ๕) วิธีคิดแบบอรรถธรรม สัมพันธ์ ๖) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้- คุณค่าเทียม ๗) วิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก ๘) วิธีคิดแบบอุปาย ปลูกเจ้าคุณธรรม ๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ ในขณะปัจจุบัน ๑๐) วิธีคิดแบบวิภาษชาต	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิธีคิดให้ กับผู้เรียน) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนด ปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และ สรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๒๐ สวดมนต์ แผ่เมตตา และ บริหารจิตและเจริญปัญญา ตามหลักสติปัฏฐานหรือตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับ ถือ	● สวดมนต์แปล และแผ่ เมตตา รู้และเข้าใจวิธี ปฏิบัติและประโยชน์ของ การบริหารจิตและเจริญ ปัญญา ● ฝึกการบริหารจิตและเจริญ ปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน ● นำวิธีการบริหารจิตและ เจริญปัญญาไปใช้ในการ พัฒนาการเรียนรู้ คุณภาพชีวิตและสังคม	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิธีคิดให้ กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๒๑ วิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ และชักชวนส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน	● หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น สาราณียธรรม ๖ อธิปไตย ๓ มิจฉา วณิชชา ๕ อริยวัฑฒิ ๕ โภคอาทิยะ ๕ ● คริสต์ศาสนา ได้แก่ บัญญัติ ๑๐ ประการ (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง) ● ศาสนาอิสลาม ได้แก่ หลักจริยธรรม (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง)	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔-๖/๒๒ เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	● สภาพปัญหาในชุมชน และสังคม	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๒ ม.๔-๖/๑ ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี ต่อสาวกสมาชิกในครอบครัว และคนรอบข้าง	● ปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีต่อพระภิกษุ - การเข้าใจในกิจของพระภิกษุ เช่น การศึกษา การปฏิบัติธรรม และการเป็นนักบวชที่ดี - คุณสมบัติทายกและปฎิคาหก - หน้าที่และบทบาทของพระภิกษุ ในฐานะพระนักเทศก์ พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระวิทยากร พระวิปัสสนาจารย์ และพระนักพัฒนา - การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในสังคมไทย - การปฏิบัติตนต่อพระภิกษุทางกาย วาจา และใจ ที่ประกอบด้วยเมตตา - การปฏิสันถารที่เหมาะสมต่อพระภิกษุในโอกาสต่าง ๆ ● ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม - การรักษาศีล ๘	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบไตรสิกขา (กระบวนการสร้างระเบียบวินัย, จิตใจแน่วแน่, แก้ปัญหาถูกต้อง) - แบบอิทธิบาท ๔ (กระบวนการสร้างความพอใจในสิ่งที่เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่งที่เรียนรู้เสมอ, มุ่งมั่นและเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เรียนรู้, คิดวิเคราะห์ไตร่ตรอง ก่อนนำไปใช้)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - รักความเป็นไทย - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ - ความตระหนักรู้ในตน

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
	- การเข้าร่วมกิจกรรมและเป็นสมาชิกขององค์กรชาวพุทธ - การเป็นชาวพุทธที่ดีตามหลักทศเบ็องบนในทศ ๖ - การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครองและ ผู้อยู่ในปกครอง ตามหลักทศเบ็องล่าง ในทศ ๖ - การปฏิสังขารตามหลัก ปฏิสังขาร ๒ - หน้าที่และบทบาทของอุบาสก อุบาสิกาที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน - การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ตามหลักทศเบ็องหลังในทศ ๖ - การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและโลก		

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๒ ม.๔-๖/๒ ปฏิบัติตนถูกต้องตามศาสนพิธีพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	● ประเภทของศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา - ศาสนพิธีเนื่องด้วยพุทธบัญญัติ เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีเวียนเทียน ถวายสังฆทาน ถวายผ้าอาบน้ำฝน พิธีทอดกฐิน พิธีปวารณา เป็นต้น - ศาสนพิธีที่นำพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวเนื่อง เช่น การทำบุญเลี้ยงพระในโอกาสต่างๆ ● ความหมาย ความสำคัญ คติธรรม ในพิธีกรรม บทสวดมนต์ของนักเรียนงานพิธีคุณค่าและประโยชน์ ● พิธีบรรพชาอุปสมบท คุณสมบัติขอ ผู้ขอบรรพชาอุปสมบท เครื่องอัฐบริวาร ประโยชน์ของการบรรพชาอุปสมบท ● บุญพิธี ทานพิธี กุศลพิธี ● คุณค่าและประโยชน์ของศาสนพิธี	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบไตรสิกขา (กระบวนการสร้างระเบียบวินัย, จิตใจแน่วแน่, แก้ปัญหาถูกต้อง) - แบบอิทธิบาท ๔ (กระบวนการสร้างความพอใจในสิ่งที่เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่งที่เรียนรู้เสมอ, มุ่งมั่นและเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เรียนรู้, คัดวิเคราะห์ไตร่ตรอง ก่อนนำไปใช้)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - รักความเป็นไทย - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ - ความตระหนักรู้ในตน

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๑.๒ ม.๔-๖/๓ แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือ แสดงตนเป็นศาสนิกชนของ ศาสนา ที่ตนนับถือ	● การแสดงตน เป็นพุทธ มามกะ - ขึ้นเตรียมการ - ขึ้นพิธีการ	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอิทธิบาท ๔ (กระบวนการสร้าง ความพอใจในสิ่งที่ เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่ง ที่เรียนรู้เสมอ, มุ่งมั่น และเอาใจใส่ต่อสิ่งที่ เรียนรู้, คิติวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ก่อนนำไป ใช้)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - รักความเป็นไทย - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ - ความตระหนักรู้ในตน
มาตรฐาน ส ๑.๒ ม.๔-๖/๔ วิเคราะห์หลักธรรม คติธรรม ที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทาง ศาสนา และเทศกาลที่สำคัญ ของศาสนาที่ตนนับถือและ ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	● หลักธรรม/คติธรรมที่ เกี่ยวข้องกับวันสำคัญ และเทศกาลที่สำคัญใน พระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาอื่น ● การปฏิบัติตนที่ถูกต้องใน วันสำคัญและเทศกาลที่ สำคัญในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบไตรสิกขา (กระบวนการสร้าง ระเบียบวินัย, จิตใจ แน่วแน่, แก้ปัญหาถูก ต้อง)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - รักความเป็นไทย - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ - ความตระหนักรู้ในตน
มาตรฐาน ส ๑.๒ ม.๔-๖/๕ สัมนนาและเสนอแนะแนวทาง ในการธำรงรักษาศาสนาที่ตน นับถือ อันส่งผลถึงการพัฒนา ตน พัฒนาชาติและโลก	● การปกป้อง ค้ำครอง ธำรง รักษาพระพุทธศาสนาของ พุทธบริษัทในสังคมไทย ● การปลูกจิตสำนึก และการ มีส่วนร่วมในสังคมพุทธ	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบไตรสิกขา (กระบวนการสร้าง ระเบียบวินัย, จิตใจ แน่วแน่, แก้ปัญหาถูก ต้อง) - แบบอิทธิบาท ๔ (กระบวนการสร้าง ความพอใจในสิ่งที่ เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่ง ที่เรียนรู้เสมอ, มุ่งมั่น และเอาใจใส่ต่อสิ่งที่ เรียนรู้, คิติวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ก่อนนำไป ใช้)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - รักความเป็นไทย - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ - ความตระหนักรู้ในตน

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๒.๑ ม.๔-๖/๑ วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัวชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก	- กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญา เช่น ซื้อขาย ขายฝาก เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ กู้ยืมเงิน จำน่า จำนอง - กฎหมายอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย - กฎหมายอื่นที่สำคัญ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน กฎหมายการรับราชการทหาร กฎหมายภาษีอากร กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค - ข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์
มาตรฐาน ส ๒.๑ ม.๔-๖/๒ วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	- โครงสร้างทางสังคม - การจัดระเบียบทางสังคม - สถาบันทางสังคม - การขัดเกลาทางสังคม - การเปลี่ยนแปลงทางสังคม - การแก้ปัญหาและแนวทางการพัฒนาทางสังคม	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๒.๑ ม.๔-๖/๓ ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุน ให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อ เป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติ และสังคมโลก	● คุณลักษณะพลเมืองดีของ ประเทศชาติ และสังคม โลก เช่น - เคารพกฎหมาย และ กติกาสังคม - เคารพสิทธิ เสรีภาพ ของตนเองและบุคคล อื่น - มีเหตุผล รับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น - มีความรับผิดชอบต่อ ตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติและสังคม - เข้าร่วมกิจกรรม ทางการเมืองการ ปกครอง - มีส่วนร่วมในการ ป้องกัน แก้ไขปัญหา เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม - มีคุณธรรมจริยธรรม ใช้เป็นตัวกำหนด ความคิด	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการ การฟัง, การเขียน, การถาม, การคิด วิเคราะห์) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนด ปัญหา, ตั้งสมมติ ฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิจัย

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๒.๑ ม.๔-๖/๔ ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนวทางพัฒนา	● ความหมาย ความสำคัญ แนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชน ● บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ ในเวทีโลกที่มีผลต่อประเทศไทย ● สาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ● บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ● ปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนา	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์
มาตรฐาน ส ๒.๑ ม.๔-๖/๕ วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล	● ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม ● ลักษณะและ ความสำคัญของวัฒนธรรมไทยที่สำคัญ ● การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ● ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมสากล ● แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ดำรง ● วิธีการเลือกรับวัฒนธรรมสากล	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)
มาตรฐาน ส ๒.๒ ม.๔-๖/๑ วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข	● ปัญหาการเมืองสำคัญที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ● สถานการณ์การเมืองการปกครองของสังคมไทย และสังคมโลก และการประสานประโยชน์ร่วมกัน ● อิทธิพลของระบบการเมืองการปกครองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์) - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์
มาตรฐาน ส ๒.๒ ม.๔-๖/๒ เสนอแนวทางทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจ และการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ	● การประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ เช่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศต่างๆ ● การแลกเปลี่ยนเพื่อช่วยเหลือ และส่งเสริมด้านวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์
มาตรฐาน ส ๒.๒ ม.๔-๖/๓ วิเคราะห์ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	● การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข - รูปแบบของรัฐ - ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๒.๒ ม.๔-๖/๔ เสนอแนวทางและมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบการใช้อำนาจ รัฐ	● การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การตรวจสอบโดยองค์กรอิสระ การตรวจสอบโดยประชาชน	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - มุ่งมั่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - มีวินัย - ใฝ่เรียนรู้ - คิดวิเคราะห์ วิจัย

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)
มาตรฐาน ส ๓.๑ ม.๔-๖/๑ อธิบายการกำหนดราคาและ ค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจ	ระบบเศรษฐกิจของโลกใน ปัจจุบัน ผลดีและผลเสียของ ระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ ตลาดและประเภทของตลาด ข้อดีและข้อเสียของตลาด ประเภทต่างๆ การกำหนดราคาตามอุปสงค์ และอุปทาน การกำหนดราคาใน เศรษฐกิจที่มีเงินเฟ้อ การกำหนดค่าจ้าง กฎหมายที่ เกี่ยวข้องและอัตราค่าจ้างแรงงาน ในสังคมไทย บทบาทของรัฐในการแทรกแซง ราคา และการควบคุมราคาเพื่อการ แจกจ่าย และจัดสรรในทาง เศรษฐกิจ	กระบวนการสอนพหุวิธี แบบธรรมชาติ (กระบวนการ สนทนา) แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์)	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ การสื่อสารมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ
มาตรฐาน ส ๓.๑ ม.๔-๖/๒ ตระหนักถึงความสำคัญของ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีต่อเศรษฐกิจสังคมของ ประเทศ	การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจ พอเพียงในการดำเนินชีวิตของ ตนเอง และครอบครัว การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจ พอเพียงในภาคเกษตร อุตสาหกรรม การค้าและ บริการ	กระบวนการสอนพหุวิธี แบบธรรมชาติ (กระบวนการ สนทนา) แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ)	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ การสื่อสารมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ
	ปัญหาการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา โดยการศึกษาค้นคว้า แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมฉบับที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศที่นำปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ใน การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับปัจจุบัน		

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๓.๑ ม.๔-๖/๓ ตระหนักถึงความสำคัญของ ระบบสหกรณ์ในการพัฒนา เศรษฐกิจในระดับชุมชนและ ประเทศ	วิวัฒนาการของสหกรณ์ใน ประเทศไทย ความหมายความสำคัญ และ หลักการของระบบสหกรณ์ ตัวอย่างและประเภทของสหกรณ์ใน ประเทศไทย ความสำคัญของระบบสหกรณ์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน และประเทศ	กระบวนการสอนพหุวิธี แบบธรรมสภาจณา (กระบวนการ สนทนา) แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ)	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ การสื่อสารมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ
มาตรฐาน ส ๓.๑ ม.๔-๖/๔ วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในชุมชนและเสนอแนว ทางแก้ไข	ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชน แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ของชุมชน ตัวอย่างของการรวมกลุ่มที่ ประสบความสำเร็จในการ แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของ ชุมชน	กระบวนการสอนพหุวิธี แบบธรรมสภาจณา (กระบวนการ สนทนา) แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ)	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ การสื่อสารมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)
มาตรฐาน ส ๓.๒ ม.๔-๖/๑ อธิบายบทบาทของรัฐบาล ด้านนโยบายการเงินการคลัง ในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศ	บทบาทของนโยบายการเงินและ การคลังของรัฐบาลในด้าน การรักษาเสถียรภาพทาง เศรษฐกิจ การสร้างการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ การรักษาดุลการค้าระหว่าง ประเทศ การแทรกแซงราคาและการ ควบคุม ราคา รายรับและรายจ่ายของรัฐที่มีผล ต่องบประมาณ หนี้สาธารณะ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและ คุณภาพชีวิตของประชาชน นโยบายการเก็บภาษีประเภท ต่างๆและการใช้จ่ายของรัฐ แนวทางการแก้ปัญหการ ว่างงาน ความหมาย สาเหตุ และ ผลกระทบที่เกิดจากภาวะทาง เศรษฐกิจ เช่น เงินเฟ้อ เงิน ฝืด ตัวชี้วัดความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ เช่น GDP, GNP รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล แนวทางการแก้ปัญหของ นโยบายการเงินการคลัง	กระบวนการสอนพุทธิวิธี แบบธรรมสัจจกัจฉา (กระบวนการ สนทนา) แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) เทียบ) แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์)	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ วิจัย การสื่อสารมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๓.๒ ม.๔-๖/๒ วิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อสังคมไทย	วิวัฒนาการของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ของไทย ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจของประเทศ ผลกระทบของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีต่อภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าและบริการ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศในเวทีการเงินโลกที่มีผลกับประเทศไทย	กระบวนการสอนพหุวิธี แบบธรรมสภาัจฉา (กระบวนการสนทนา) แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์)	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ การสื่อสารมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์
มาตรฐาน ส ๓.๒ ม.๔-๖/๓ วิเคราะห์ผลดี ผลเสียของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ	แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ บทบาทขององค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เช่น WTO , NAFTA , EU , IMF , ADB , OPEC , FTA , APEC ในระดับต่างๆ เขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ปัจจัยต่างๆ ที่นำไปสู่การพึ่งพา การแข่งขัน การขัดแย้ง และการประสานประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเหตุการณ์ที่นำไปสู่การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ ผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ	กระบวนการสอนพหุวิธี แบบธรรมสภาัจฉา (กระบวนการสนทนา) แบบอุปมา อุปไมย (กระบวนการเปรียบเทียบ) แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์)	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ การสื่อสารมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
	ปัจจัยต่างๆ ที่นำไปสู่การพึ่งพา การแข่งขัน การขัดแย้ง และการ ประสานประโยชน์ทางเศรษฐกิจ วิธีการกีดกันทางการค้าใน การค้าระหว่างประเทศ		

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มา
วิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๔.๑ ม.๔-๖/๑ ตระหนักถึงความสำคัญของ เวลาและยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการ เปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	- เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล - ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่มีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส ๔.๓) - ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์	❖ กระบวนการสอนพุทธรวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างครุฑาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - รักความเป็นไทย - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อสังคม
มาตรฐาน ส ๔.๑ ม.๔-๖/๒ สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ	- ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอตัวอย่างที่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน - คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษทางประวัติศาสตร์ - ผลการศึกษาหรือโครงการทางประวัติศาสตร์	❖ กระบวนการสอนพุทธรวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างครุฑาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - รักความเป็นไทย - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อสังคม

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๔.๒ ม.๔-๖/๑ วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก	- อารยธรรมของโลกยุคโบราณ ได้แก่ อารยธรรมลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ไนล์ ฮวงโห ลินรุ และอารยธรรมกรีก-โรมัน - การติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกและอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีต่อกันและกัน - เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน เช่น ระเบิดนิวเคลียร์ การฟื้นฟูศิลปวิทยาการสงครามครูเสด การสำรวจทางทะเล การปฏิรูปศาสนา การปฏิวัติทาง	- กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิจิตรคิดให้กับผู้เรียน)	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อสังคม - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์
มาตรฐาน ส ๔.๒ ม.๔-๖/๒ วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน		- กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป)	- คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อสังคม - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๔.๒ ม.๔-๖/๓ วิเคราะห์ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกาและเอเชีย	● วิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม จักรวรรดินิยม ลัทธิชาตินิยม เป็นต้น ● ความร่วมมือ และความขัดแย้งของมนุษยชาติในโลก ● สถานการณ์สำคัญของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ เช่น	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อสังคม - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์
มาตรฐาน ส ๔.๒ ม.๔-๖/๔ วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑	- เหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ๒๐๐๑ (Nine Eleven) - การขาดแคลนทรัพยากร - การก่อการร้าย - ความขัดแย้งทางศาสนา ฯลฯ	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อสังคม - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะ (A)
มาตรฐาน ส ๔.๓ ม.๔-๖/๑ วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของ ประวัติศาสตร์ไทย	● ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่างๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูป ฯลฯ ● บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการพัฒนาชาติไทยในด้านต่างๆ เช่น การป้องกันและรักษาเอกราชของชาติ การสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย ● อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก และตะวันออกที่มีต่อสังคมไทย ● ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และสรุป) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้างครีธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - รักความเป็นไทย - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อสังคม - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๔.๓ ม.๔-๖/๒ วิเคราะห์ความสำคัญของ สถาบันพระมหากษัตริย์ต่อ ชาติไทย	● ปัจจัยที่ส่งเสริมความ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมี ผลต่อสังคมไทยในยุค ปัจจุบัน	❖ กระบวนการสอนพุทธรวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนด ปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และ สรุป) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิธีคิดให้ กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ - รักความเป็นไทย - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อ สังคม - คติวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์
มาตรฐาน ส ๔.๓ ม.๔-๖/๓ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริม ความสร้าง สรรค์ภูมิปัญญา ไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมี ผลต่อสังคมไทยในยุค ปัจจุบัน		❖ กระบวนการสอนพุทธรวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนด ปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และ สรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อ สังคม - คติวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์
มาตรฐาน ส ๔.๓ ม.๔-๖/๔ วิเคราะห์ผลงานของบุคคล สำคัญทั้งชาวไทยและ ต่างประเทศ ที่มีส่วน สร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย		❖ กระบวนการสอนพุทธรวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนด ปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และ สรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อ สังคม - คติวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๔.๓ ม.๔-๖/๕ วางแผนกำหนดแนวทางและ การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาไทยและวัฒนธรรม ไทย	● สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อ การสร้างสรรค์ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ● วิถีชีวิตของคนไทยในสมัย ต่างๆ ● การสืบทอดและ เปลี่ยนแปลงของ วัฒนธรรมไทย ● แนวทางการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาและวัฒนธรรมไทย และการมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ ● วิธีการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ไทย	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบบวรยล ๔ (กระบวนการกำหนด ปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ และ สรุป) - แบบโยนิโสมนสิการ (กระบวนการสร้าง ศรัทธาและวิจิตให้ กับผู้เรียน)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ความตระหนักรู้ในตน - ความรับผิดชอบต่อ สังคม - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๕.๑ ม.๔-๖/๑ ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ใน การรวบรวมวิเคราะห์ และ นำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ อย่างมีประสิทธิภาพ	● เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ให้ข้อมูลและข่าวสารภูมิ ลักษณะ ภูมิอากาศและภูมิ สังคมของไทยและภูมิภาค ต่างๆ ทั่วโลก	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบบวรยล ๔ (กระบวนการกำหนด ปัญหา, ตั้งสมมติ ฐาน, ทดลอง, คิด วิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิจารณ์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๕.๑ ม.๕-๖/๒ วิเคราะห์อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ซึ่งทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆของโลก	● ปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆของโลก ● การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพในส่วนต่างๆของโลก ● การเกิดภูมิสังคมใหม่ของโลก	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์
มาตรฐาน ส ๕.๑ ม.๕-๖/๓ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและทวีปต่างๆ	● การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและทวีปต่างๆ เช่น การเคลื่อนตัวของแผ่นเปลือกโลก	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์
มาตรฐาน ส ๕.๑ ม.๕-๖/๔ ประเมินการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในโลกว่าเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์และหรือธรรมชาติ	● การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในโลก เช่น ภาวะโลกร้อน ความแห้งแล้ง สภาพอากาศแปรปรวน	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, คิดวิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๕.๒ ม.๕-๖/๑ วิเคราะห์สถานการณ์และ วิกฤตการณ์ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของประเทศไทย และโลก	● การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพในส่วนต่างๆ ของ โลก ● การเกิดภูมิสังคมใหม่ๆ ใน โลก ● วิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและโลก	❖ กระบวนการสอนพุทธิวิธี - แบบอริยสัจ ๔ (กระบวนการกำหนดปัญหา, ตั้งสมมติฐาน, ทดลอง, คิดวิเคราะห์ และสรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์
มาตรฐาน ส ๕.๒ ม.๕-๖/๒ ระบุมাত্রการป้องกันและ แก้ไขปัญหา บทบาทของ องค์การและการประสาน ความร่วมมือทั้งในประเทศ และนอกประเทศเกี่ยวกับ กฎหมายสิ่งแวดล้อม การ จัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	● มাত্রการป้องกันและแก้ไข ปัญหา บทบาทขององค์การ และการประสานความ ร่วมมือทั้งในประเทศและ นอกประเทศ กฎหมาย สิ่งแวดล้อม การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	❖ กระบวนการสอนพุทธิวิธี - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิดวิเคราะห์ และ สรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์

ตัวชี้วัด (รายวิชาพื้นฐาน)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/ท้องถิ่น		
	ความรู้ (K)	ทักษะ/กระบวนการ (P)	คุณลักษณะฯ (A)
มาตรฐาน ส ๕.๒ ม.๕-๖/๓ ระบุแนวทางการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่างๆ ของโลก	● การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอภิทธิบาท ๔ (กระบวนการสร้าง ความพอใจในสิ่งที่ เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่ง ที่เรียนรู้เสมอ, มุ่งมั่น และเอาใจใส่ต่อสิ่งที่ เรียนรู้, คิติวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ก่อนนำไป ใช้) - แบบพหุสูตร (กระบวนการฟัง, การเขียน, การถาม, การคิติวิเคราะห์ และ สรุป)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิติวิเคราะห์ วิจารณ์
มาตรฐาน ส ๕.๒ ม.๕-๖/๔ อธิบายการใช้ประโยชน์จาก สิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ ของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทย และโลก	● การใช้ประโยชน์จาก สิ่งแวดล้อมในการ สร้างสรรค์วัฒนธรรม อัน เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ทั้งในประเทศไทยและโลก	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอภิทธิบาท ๔ (กระบวนการสร้าง ความพอใจในสิ่งที่ เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่ง ที่เรียนรู้เสมอ, มุ่งมั่น และเอาใจใส่ต่อสิ่งที่ เรียนรู้, คิติวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ก่อนนำไป ใช้)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิติวิเคราะห์ วิจารณ์
มาตรฐาน ส ๕.๒ ม.๕-๖/๕ มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และการดำเนินชีวิตตามแนว ทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ ยั่งยืน	● การแก้ปัญหาและการ ดำเนินชีวิตตามแนว ทางการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน	❖ กระบวนการสอนพุทธวิธี - แบบอภิทธิบาท ๔ (กระบวนการสร้าง ความพอใจในสิ่งที่ เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่ง ที่เรียนรู้เสมอ, มุ่งมั่น และเอาใจใส่ต่อสิ่งที่ เรียนรู้, คิติวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ก่อนนำไป ใช้)	❖ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ใฝ่เรียนรู้ - มุ่งมั่นในการทำงาน - คิติวิเคราะห์ วิจารณ์

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้
รายวิชาสังคมศึกษา ๑๖ หน่วยการเรียนรู้ ๖๓ ตัวชี้วัด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

ลำดับ ที่	มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	ชื่อหน่วยการเรียนรู้
๑	ส ๑.๑ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔	สังคมชมพูทวีปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระพุทธเจ้า
๒	ม.๔/๕ ม.๔/๖ ม.๔/๗ ม.๔/๘ ม.๔/๙ ม.๔/๑๐	หลักธรรมศรัทธาและประชาธิปไตยในพระพุทธ ศาสนา
๓	ม.๔/๑๑	พระพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๔	ม.๔/๑๒ ม.๔/๑๓	พระพุทธศาสนาเพื่อการศึกษาสันติภาพ
๕	ม.๔/๑๔ ม.๔/๑๕	คตินิยมจากชาดกและคุณค่าพระไตรปิฎก
๖	ม.๔/๑๖ ม.๔/๑๗ ม.๔/๑๘ ม.๔/๑๙ ม.๔/๒๐ ม.๔/๒๑ ม.๔/๒๒	จริยธรรมกับการพัฒนาจิต
๗	ส ๑.๒ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔ ม.๔/๕	ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคตินิยมวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา
๘	ส ๒.๑ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔ ม.๔/๕	กฎหมายกับโครงสร้างทางสังคมไทย
๙	ส ๒.๒ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔	การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข
๑๐	ส ๓.๑ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔	เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจชุมชนกับแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง
๑๑	ส ๓.๒ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓	การเงิน การคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศยุคโลกาภิวัตน์
๑๒	ส ๔.๑ ม.๔/๑ ม.๔/๒	ประวัติศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงแห่งมนุษยชาติ
๑๓	ส ๔.๒ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔	อิทธิพลอารยธรรมโบราณกับการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมในยุคปัจจุบัน
๑๔	ส ๔.๓ ม.๔/๑ ม.๔/๒	บทบาทพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทย
๑๕	ส ๔.๓ ม.๔/๓ ม.๔/๔ ม.๔/๕	ผลงานบุคคลสำคัญกับการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา
๑๖	ส ๕.๑ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔	การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพและ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ
๑๗	ส ๕.๒ ม.๔/๑ ม.๔/๒ ม.๔/๓ ม.๔/๔ ม.๔/๕	ปัญหาและการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ
รวม ๑๗ หน่วยการเรียนรู้ ๖๓ ตัวชี้วัด		

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้
รายวิชาสังคมศึกษา ๑๗ หน่วยการเรียนรู้ ๖๓ ตัวชี้วัด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

ลำดับ ที่	มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	ชื่อหน่วยการเรียนรู้
๑	ส ๑.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔	สังคมชมพูทวีปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพุทธเจ้า
๒	ส ๑.๑ ม.๕/๕ ม.๕/๖ ม.๕/๗ ม.๕/๘ ม.๕/๙ ม.๕/๑๐	หลักธรรมศรัทธาและประชาธิปไตยในพระพุทธ ศาสนา
๓	ส ๑.๑ ม.๕/๑๑	พระพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๔	ส ๑.๑ ม.๕/๑๒ ม.๕/๑๓	พระพุทธศาสนาเพื่อการศึกษาสันติภาพ
๕	ส ๑.๑ ม.๕/๑๔ ม.๕/๑๕	คติธรรมจากชาดกและคุณค่าพระไตรปิฎก
๖	ส ๑.๑ ม.๕/๑๖ ม.๕/๑๗ ม.๕/๑๘ ม.๕/๑๙ ม.๕/๒๐ ม.๕/๒๑ ม.๕/๒๒	จริยธรรมกับการพัฒนาจิต
๗	ส ๑.๒ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔ ม.๕/๕	ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา
๘	ส ๒.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔ ม.๕/๕	กฎหมายกับโครงสร้างทางสังคมไทย
๙	ส ๒.๒ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔	การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข
๑๐	ส ๓.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔	เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจชุมชนกับแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง
๑๑	ส ๓.๒ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓	การเงิน การคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศยุคโลกาภิวัตน์
๑๒	ส ๔.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒	ประวัติศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงแห่งมนุษยชาติ
๑๓	ส ๔.๒ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔	อิทธิพลอารยธรรมโบราณกับการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมในยุคปัจจุบัน
๑๔	ส ๔.๓ ม.๕/๑ ม.๕/๒	บทบาทพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทย
๑๕	ส ๔.๓ ม.๕/๓ ม.๕/๔ ม.๕/๕	ผลงานบุคคลสำคัญกับการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา
๑๖	ส ๕.๑ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔	การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ
๑๗	ส ๕.๒ ม.๕/๑ ม.๕/๒ ม.๕/๓ ม.๕/๔ ม.๕/๕	ปัญหาและการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ
รวม ๑๗ หน่วยการเรียนรู้ ๖๓ ตัวชี้วัด		

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้
รายวิชาสังคมศึกษา ๑๗ หน่วยการเรียนรู้ ๖๓ ตัวชี้วัด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ลำดับ ที่	มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	ชื่อหน่วยการเรียนรู้
๑	ส ๑.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔	สังคมชมพูทวีปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระพุทธเจ้า
๒	ส ๑.๑ ม.๖/๕ ม.๖/๖ ม.๖/๗ ม.๖/๘ ม.๖/๙ ม.๖/๑๐	หลักธรรมศรัทธาและประชาธิปไตยในพระพุทธ ศาสนา
๓	ส ๑.๑ ม.๖/๑๑	พระพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๔	ส ๑.๑ ม.๖/๑๒ ม.๖/๑๓	พระพุทธศาสนาเพื่อการศึกษาสันติภาพ
๕	ส ๑.๑ ม.๖/๑๔ ม.๖/๑๕	คติธรรมจากชาดกและคุณค่าพระไตรปิฎก
๖	ส ๑.๑ ม.๖/๑๖ ม.๖/๑๗ ม.๖/๑๘ ม.๖/๑๙ ม.๖/๒๐ ม.๖/๒๑ ม.๖/๒๒	จริยธรรมกับการพัฒนาจิต
๗	ส ๑.๒ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔ ม.๖/๕	ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคตินิยามวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา
๘	ส ๒.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔ ม.๖/๕	กฎหมายกับโครงสร้างทางสังคมไทย
๙	ส ๒.๒ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔	การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข
๑๐	ส ๓.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔	เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจชุมชนกับแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง
๑๑	ส ๓.๒ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓	การเงิน การคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศไทยยุคโลกาภิวัตน์
๑๒	ส ๔.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒	ประวัติศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงแห่งมนุษยชาติ
๑๓	ส ๔.๒ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔	อิทธิพลอารยธรรมโบราณกับการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมในยุคปัจจุบัน
๑๔	ส ๔.๓ ม.๖/๑ ม.๖/๒	บทบาทพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทย
๑๕	ส ๔.๓ ม.๖/๓ ม.๖/๔ ม.๖/๕	ผลงานบุคคลสำคัญกับการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา
๑๖	ส ๕.๑ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔	การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพและ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ
๑๗	ส ๕.๒ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๔ ม.๖/๕	ปัญหาและการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ
รวม ๑๗ หน่วยการเรียนรู้ ๖๓ ตัวชี้วัด		

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-๖) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เวลา ๘๐ ชั่วโมง ๒.๐ หน่วยกิต
(ภาคเรียนที่ ๑ และภาคเรียนที่ ๒)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
ภาคเรียนที่ ๑

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	สังคมชมพูทวีปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า	ส ๑.๑ ม.๔/๑	การวิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า หรือสังคมสมัยของศาสนาที่ตนนับถือ	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๒	การวิเคราะห์พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๓	การวิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหารและการธำรงรักษาศาสนา หรือ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๔	การวิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสายกลางในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๒	๓
๒	หลักธรรมศรัทธาและประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ม.๔/๕	การวิเคราะห์การพัฒนาศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๖	การวิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๗	การวิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนา กับหลักวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๘	การวิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๙	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาซึ่งเน้น	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยกับวิธีการ แก้ปัญหาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด		
		ส ๑.๑ ม.๔/๑๐	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนาในการฝึกตน ไม่ให้ประมาทมุ่งประโยชน์และสันติภาพ บุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
๓	พระพุทธศาสนากับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	ส ๑.๑ ม.๔/๑๑	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนากับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศ แบบยั่งยืนหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับ ถือตามที่กำหนด	๑	๓
๔	พระพุทธศาสนาเพื่อ การศึกษาสันติภาพ	ส ๑.๑ ม.๔/๑๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ การเมืองและสันติภาพ หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๑๓	การวิเคราะห์หลักธรรมในกรอบ อริยสัจ ๔ หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
๕	คติธรรมจากชาดกและ คุณค่าพระไตรปิฎก	ส ๑.๑ ม.๔/๑๔	การวิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่าง การดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่ กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๑๕	การวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของการ สังคายนาพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของ ศาสนาที่ตนนับถือและการเผยแผ่	๑	๓
๖	จริยธรรมกับการพัฒนาจิต	ส ๑.๑ ม.๔/๑๖	การเชื่อมั่นต่อผลของการทำความดี ความ ชั่วสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตน ได้อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการ ดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๑๗	การอธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๑๘	การตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของ ค่านิยม จริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อ	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			และพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชน ศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความขัดแย้งและอยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข		
		ส ๑.๑ ม.๔/๑๙	การเห็นคุณค่า เชื่อมั่น และมุ่งมั่นพัฒนา ชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือการ พัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับ ถือ	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๒๐	การสวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและ เจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน หรือตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๒๑	การวิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ และ ชักชวน ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็น ความสำคัญของการทำความดีต่อกัน	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๔/๒๒	การเสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ความ ร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและ พัฒนาสังคม	๑	๓
๗	ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตนตาม หลักคตินิยมวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	ส ๑.๒ ม.๔/๑	การปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัว และครอบครัวข้าง	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๔/๒	การปฏิบัติตนถูกต้องตามศาสนพิธีพิธีกรรม ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๔/๓	การแสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือ แสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนา ที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๔/๔	การวิเคราะห์หลักธรรม คตินิยมที่ เกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญทางศาสนา และ เทศกาลที่สำคัญ ของศาสนาที่ตนนับถือ และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๔/๕	การสัจจมนและเสนอแนะแนวทางในการ ธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ อันส่งผลถึง การพัฒนาตน พัฒนาชาติและโลก	๑	๓
๘	กฎหมายกับโครงสร้างทาง	ส ๒.๑ ม.๔/๑	การวิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
	สังคมไทย		เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก		
		ส ๒.๑ ม.๔/๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทาง สังคมการขัดเกลาทางสังคม และการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๔/๓	การปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติและสังคมโลก	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๔/๔	การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนใน ประเทศไทยและเสนอแนวทางพัฒนา	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๔/๕	การวิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและ เลือกรับวัฒนธรรมสากล	๑	๒
๙	การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข	ส ๒.๒ ม.๔/๑	การวิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนว ทางแก้ไข	๑	๒
		ส ๒.๒ ม.๔/๒	การเสนอแนวทางทางการเมืองการปกครอง ที่นำไปสู่ความเข้าใจและ การประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่าง ประเทศ	๑	๒
		ส ๒.๒ ม.๔/๓	การวิเคราะห์ความสำคัญและ ความจำเป็นที่ ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข	๑	๒
		ส ๒.๒ ม.๔/๔	การเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ	๑	๒
รวมตลอดภาคเรียนที่ ๑				๔๐	๑๐๐

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจชุมชน กับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	ส ๓.๑ ม.๔/๑	การอธิบายการกำหนดราคาและค่าจ้างใน ระบบเศรษฐกิจ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๔/๒	การตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อเศรษฐกิจสังคม ของประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๔/๓	การตระหนักถึงความสำคัญของระบบ สหกรณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับ ชุมชนและประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๔/๔	การวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข	๒	๔
๒	การเงิน การคลังในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศยุคโลกา ภิวัตน์	ส ๓.๒ ม.๔/๑	การอธิบายบทบาทของรัฐบาลด้านนโยบาย การเงินการคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๒ ม.๔/๒	การวิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีทาง เศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อ สังคมไทย	๒	๔
		ส ๓.๒ ม.๔/๓	การวิเคราะห์ผลดี ผลเสียของความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ	๒	๔
๓	ประวัติศาสตร์กับการ เปลี่ยนแปลงแห่งมนุษยชาติ	ส ๔.๑ ม.๔/๑	การตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุค สมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการ เปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	๑	๓
		ส ๔.๑ ม.๔/๒	การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็น ระบบ	๑	๓
๔	อิทธิพลอารยธรรมโบราณกับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมใน ยุคปัจจุบัน	ส ๔.๒ ม.๔/๑	การวิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลก ตะวันตกที่มีผลต่อการพัฒนาและการ เปลี่ยนแปลงของโลก	๑	๓
		ส ๔.๒ ม.๔/๒	การวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่างๆที่ส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน	๑	๓
		ส ๔.๒ ม.๔/๓	การวิเคราะห์ผลกระทบของการขยาย	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			อิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีป อเมริกา แอฟริกาและเอเชีย		
		ส ๔.๒ ม.๔/๔	การวิเคราะห์สถานการณ์ของโลกใน คริสต์ศตวรรษที่ ๒๑	๑	๓
๕	บทบาทพระมหากษัตริย์ที่มีต่อ ประวัติศาสตร์ไทย	ส ๔.๓ ม.๔/๑	การวิเคราะห์ประเด็นสำคัญของ ประวัติศาสตร์ไทย	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๔/๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของสถาบัน พระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย	๑	๓
๖	ผลงานบุคคลสำคัญกับการ สร้างสรรค์ภูมิปัญญา	ส ๔.๓ ม.๔/๓	การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรม ไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๔/๔	การวิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาว ไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์ วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๔/๕	การวางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและ วัฒนธรรมไทย	๑	๓
๗	การเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิศาสตร์ทางกายภาพและภัย พิบัติทางธรรมชาติ	ส ๕.๑ ม.๔/๑	การใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการ รวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลภูมิ สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ	๒	๔
		ส ๕.๑ ม.๔/๒	การวิเคราะห์อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ซึ่ง ทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติ ทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาค ต่างๆ ของโลก	๒	๔
		ส ๕.๑ ม.๔/๓	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่ง ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ใน ประเทศไทยและทวีปต่างๆ	๒	๔
		ส ๕.๑ ม.๔/๔	การประเมินการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติใน โลกว่าเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ และหรือธรรมชาติ	๒	๔
๘	ปัญหาและการป้องกัน ทรัพยากรธรรมชาติ	ส ๕.๒ ม.๔/๑	การวิเคราะห์สถานการณ์และวิกฤตการณ์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ประเทศไทยและโลก	๒	๔
		ส ๕.๒ ม.๔/๒	การระบุนมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา บทบาทขององค์กรและการประสานความ	๒	๔

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศ เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการ ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
		ส ๕.๒ ม.๔/๓	การระบุแนวทางการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน ภูมิภาคต่างๆ ของโลก	๑	๔
		ส ๕.๒ ม.๔/๔	การอธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม อันเป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทย และโลก	๑	๔
		ส ๕.๒ ม.๔/๕	การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและ การ ดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน	๑	๔
รวมตลอดภาคเรียนที่ ๒				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-๖) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เวลา ๘๐ ชั่วโมง ๒.๐ หน่วยกิต

(ภาคเรียนที่ ๑ และภาคเรียนที่ ๒)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	สังคมชมพูทวีปกับการเผย แผ่พระพุทธศาสนาของ พระพุทธเจ้า	ส ๑.๑ ม.๕/๑	การวิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติความ เชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า หรือ สังคมสมัยของศาสนาที่ตนนับถือ	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๒	การวิเคราะห์พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การ ก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาหรือวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๓	การวิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหารและ การธำรงรักษาศาสนา หรือ วิเคราะห์ ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๔	การวิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสายกลางใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่	๒	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ตนนับถือ ตามที่กำหนด		
๒	หลักธรรมศรัทธาและ ประชาธิปไตยใน พระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ม.๕/๕	การวิเคราะห์การพัฒนาศรัทธา และปัญญาที่ ถูกต้องในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๖	การวิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๗	การวิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนา กับหลักวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๘	การวิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตน นับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๙	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่า เป็นศาสตร์แห่งการศึกษาซึ่งเน้น ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยกับวิธีการ แก้ปัญหาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๑๐	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนาในการฝึกตน ไม่ให้ประมาทมุ่งประโยชน์และสันติภาพ บุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
๓	พระพุทธศาสนากับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	ส ๑.๑ ม.๕/๑๑	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนากับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศ แบบยั่งยืนหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับ ถือตามที่กำหนด	๑	๓
๔	พระพุทธศาสนาเพื่อ การศึกษาสันติภาพ	ส ๑.๑ ม.๕/๑๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ การเมืองและสันติภาพ หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๑๓	การวิเคราะห์หลักธรรมในกรอบ อริยสัจ ๔ หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
๕	คติธรรมจากชาดกและ	ส ๑.๑ ม.๕/๑๔	การวิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่าง	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
	คุณค่าพระไตรปิฎก		การดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด		
		ส ๑.๑ ม.๕/๑๕	การวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของการสังคายนาพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและการเผยแพร่	๑	๓
๖	จริยธรรมกับการพัฒนาจิต	ส ๑.๑ ม.๕/๑๖	การเชื่อมั่นต่อผลของการทำความดี ความชั่วสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญและตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรมจริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๑๗	การอธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๑๘	การตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของค่านิยม จริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๑๙	การเห็นคุณค่า เชื่อมมั่น และมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๒๐	การสวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๒๑	การวิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ และชักชวน ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๕/๒๒	การเสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๗	ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตนตาม หลักศีลธรรมวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	ส ๑.๒ ม.๕/๑	การปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัว และคนรอบข้าง	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๕/๒	การปฏิบัติตนถูกต้องตามศาสนพิธีพิธีกรรม ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๕/๓	การแสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือ แสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนา ที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๕/๔	การวิเคราะห์หลักธรรม คติธรรมที่ เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา และ เทศกาลที่สำคัญ ของศาสนาที่ตนนับถือ และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๕/๕	การสัมนนาและเสนอแนะแนวทางในการ ธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ อันส่งผลถึง การพัฒนาตน พัฒนาชาติและโลก	๑	๓
๘	กฎหมายกับโครงสร้างทาง สังคมไทย	ส ๒.๑ ม.๕/๑	การวิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก	๑	๓
		ส ๒.๑ ม.๕/๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทาง สังคมการขัดเกลากฎทางสังคม และการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๕/๓	การปฏิบัติตนและมีส่วนร่วมสนับสนุนให้ผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติและสังคมโลก	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๕/๔	การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนใน ประเทศไทยและเสนอแนะทางพัฒนา	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๕/๕	การวิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและ เลือกรับวัฒนธรรมสากล	๑	๒
๙	การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข	ส ๒.๒ ม.๕/๑	การวิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนว ทางแก้ไข	๑	๒
		ส ๒.๒ ม.๕/๒	การเสนอแนะทางทางการเมืองการปกครอง	๑	๒

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ที่นำไปสู่ความเข้าใจและ การประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่าง ประเทศ		
		ส ๒.๒ ม.๕/๓	การวิเคราะห์ความสำคัญและ ความจำเป็นที่ ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข	๑	๒
		ส ๒.๒ ม.๕/๔	การเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ	๑	๒
รวมตลอดภาคเรียนที่ ๑				๔๐	๑๐๐

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๒

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจชุมชน กับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	ส ๓.๑ ม.๕/๑	การอธิบายการกำหนดราคาและค่าจ้างใน ระบบเศรษฐกิจ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๕/๒	การตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อเศรษฐกิจสังคม ของประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๕/๓	การตระหนักถึงความสำคัญของระบบ สหกรณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับ ชุมชนและประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๕/๔	การวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข	๒	๔
๒	การเงิน การคลังในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศยุคโลกา ภิวัตน์	ส ๓.๒ ม.๕/๑	การอธิบายบทบาทของรัฐบาลด้านนโยบาย การเงินการคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๒ ม.๕/๒	การวิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีทาง เศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อ สังคมไทย	๒	๔
		ส ๓.๒ ม.๕/๓	การวิเคราะห์ผลดี ผลเสียของความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ	๒	๔

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๓	ประวัติศาสตร์กับการ เปลี่ยนแปลงแห่งมนุษยชาติ	ส ๔.๑ ม.๕/๑	การตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุค สมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการ เปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	๑	๓
		ส ๔.๑ ม.๕/๒	การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็น ระบบ	๑	๓
๔	อิทธิพลอารยธรรมโบราณกับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมใน ยุคปัจจุบัน	ส ๔.๒ ม.๕/๑	การวิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลก ตะวันตกที่มีผลต่อการพัฒนาการและการ เปลี่ยนแปลงของโลก	๑	๓
		ส ๔.๒ ม.๕/๒	การวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่างๆที่ส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน	๑	๓
		ส ๔.๒ ม.๕/๓	การวิเคราะห์ผลกระทบของการขยาย อิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีป อเมริกา แอฟริกาและเอเชีย	๑	๓
		ส ๔.๒ ม.๕/๔	การวิเคราะห์สถานการณ์ของโลกใน คริสต์ศตวรรษที่ ๒๑	๑	๓
๕	บทบาทพระมหากษัตริย์ที่มีต่อ ประวัติศาสตร์ไทย	ส ๔.๓ ม.๕/๑	การวิเคราะห์ประเด็นสำคัญของ ประวัติศาสตร์ไทย	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๕/๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของสถาบัน พระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย	๑	๓
๖	ผลงานบุคคลสำคัญกับการ สร้างสรรค์ภูมิปัญญา	ส ๔.๓ ม.๕/๓	การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรม ไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๕/๔	การวิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาว ไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์ วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๕/๕	การวางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วน ร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและ วัฒนธรรมไทย	๑	๓
๗	การเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิศาสตร์ทางกายภาพและภัย พิบัติทางธรรมชาติ	ส ๕.๑ ม.๕/๑	การใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการ รวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลภูมิ สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ	๒	๔
		ส ๕.๑ ม.๕/๒	การวิเคราะห์อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ซึ่ง	๒	๔

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก		
		ส ๕.๑ ม.๕/๓	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและทวีปต่างๆ	๒	๔
		ส ๕.๑ ม.๕/๔	การประเมินการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในโลกว่าเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์และหรือธรรมชาติ	๒	๔
๘	ปัญหาและการป้องกัน ทรัพยากรธรรมชาติ	ส ๕.๒ ม.๕/๑	การวิเคราะห์สถานการณ์และวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและโลก	๒	๔
		ส ๕.๒ ม.๕/๒	การระบุนมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาบทบาทขององค์กรและการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๒	๔
		ส ๕.๒ ม.๕/๓	การระบุแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่างๆ ของโลก	๑	๔
		ส ๕.๒ ม.๕/๔	การอธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและโลก	๑	๔
		ส ๕.๒ ม.๕/๕	การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและ ดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑	๔
รวมตลอดภาคเรียนที่ ๒				๔๐	๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-๖) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เวลา ๘๐ ชั่วโมง ๒.๐ หน่วยกิต
(ภาคเรียนที่ ๑ และภาคเรียนที่ ๒)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ภาคเรียนที่ ๑

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	สังคมชมพูทวีปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า	ส ๑.๑ ม.๖/๑	การวิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า หรือสังคมสมัยของศาสนาที่ตนนับถือ	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๒	การวิเคราะห์พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๓	การวิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหารและการธำรงรักษาศาสนา หรือ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๒	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๔	การวิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสายกลางในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๒	๓
๒	หลักธรรมศรัทธาและประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ม.๖/๕	การวิเคราะห์การพัฒนาศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๖	การวิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๗	การวิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนา กับหลักวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๘	การวิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๙	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาซึ่งเน้น	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยกับวิธีการ แก้ปัญหาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด		
		ส ๑.๑ ม.๖/๑๐	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนาในการฝึกตน ไม่ให้ประมาทมุ่งประโยชน์และสันติภาพ บุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
๓	พระพุทธศาสนากับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	ส ๑.๑ ม.๖/๑๑	การวิเคราะห์พระพุทธศาสนากับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศ แบบยั่งยืนหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับ ถือตามที่กำหนด	๑	๓
๔	พระพุทธศาสนาเพื่อ การศึกษาสันติภาพ	ส ๑.๑ ม.๖/๑๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ การเมืองและสันติภาพ หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๑๓	การวิเคราะห์หลักธรรมในกรอบ อริยสัจ ๔ หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
๕	คติธรรมจากชาดกและ คุณค่าพระไตรปิฎก	ส ๑.๑ ม.๖/๑๔	การวิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่าง การดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่ กำหนด	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๑๕	การวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของการ สังคายนาพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของ ศาสนาที่ตนนับถือและการเผยแพร่	๑	๓
๖	จริยธรรมกับการพัฒนาจิต	ส ๑.๑ ม.๖/๑๖	การเชื่อมั่นต่อผลของการทำความดี ความ ชั่วสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตน ได้อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการ ดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๑๗	การอธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๑๘	การตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของ ค่านิยม จริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อ	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			และพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชน ศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความขัดแย้งและอยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข		
		ส ๑.๑ ม.๖/๑๙	การเห็นคุณค่า เชื้อมั่น และมุ่งมั่นพัฒนา ชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือการ พัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับ ถือ	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๒๐	การสวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและ เจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน หรือตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๒๑	การวิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ และ ชักชวน ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็น ความสำคัญของการทำความดีต่อกัน	๑	๓
		ส ๑.๑ ม.๖/๒๒	การเสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ความ ร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและ พัฒนาสังคม	๑	๓
๗	ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตนตาม หลักคตินิยมวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	ส ๑.๒ ม.๖/๑	การปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัว และครอบครัวข้าง	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๖/๒	การปฏิบัติตนถูกต้องตามศาสนพิธีพิธีกรรม ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๖/๓	การแสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือ แสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนา ที่ตนนับถือ	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๖/๔	การวิเคราะห์หลักธรรม คตินิยมที่ เกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญทางศาสนา และ เทศกาลที่สำคัญ ของศาสนาที่ตนนับถือ และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	๑	๓
		ส ๑.๒ ม.๖/๕	การสัจมนและเสนอแนะแนวทางในการ ธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ อันส่งผลถึง การพัฒนาตน พัฒนาชาติและโลก	๑	๓
๘	กฎหมายกับโครงสร้างทาง	ส ๒.๑ ม.๖/๑	การวิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
	สังคมไทย		เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก		
		ส ๒.๑ ม.๖/๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทาง สังคมการขัดเกลาทางสังคม และ การ เปลี่ยนแปลงทางสังคม	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๖/๓	การปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติและสังคมโลก	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๖/๔	การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนใน ประเทศไทยและเสนอแนวทางพัฒนา	๑	๒
		ส ๒.๑ ม.๖/๕	การวิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและ เลือกรับวัฒนธรรมสากล	๑	๒
๙	การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข	ส ๒.๒ ม.๖/๑	การวิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนว ทางแก้ไข	๑	๒
		ส ๒.๒ ม.๖/๒	การเสนอแนวทางทางการเมืองการปกครอง ที่นำไปสู่ความเข้าใจและ การประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่าง ประเทศ	๑	๒
		ส ๒.๒ ม.๖/๓	การวิเคราะห์ความสำคัญและ ความจำเป็นที่ ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข	๑	๒
		ส ๒.๒ ม.๖/๔	การเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ	๑	๒
รวมตลอดภาคเรียนที่ ๑				๔๐	๑๐๐

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจชุมชน กับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	ส ๓.๑ ม.๖/๑	การอธิบายการกำหนดราคาและค่าจ้างใน ระบบเศรษฐกิจ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๖/๒	การตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อเศรษฐกิจสังคม ของประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๖/๓	การตระหนักถึงความสำคัญของระบบ สหกรณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับ ชุมชนและประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๑ ม.๖/๔	การวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข	๒	๔
๒	การเงิน การคลังในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศยุคโลกา ภิวัตน์	ส ๓.๒ ม.๖/๑	การอธิบายบทบาทของรัฐบาลด้านนโยบาย การเงินการคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศ	๒	๔
		ส ๓.๒ ม.๖/๒	การวิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีทาง เศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อ สังคมไทย	๒	๔
		ส ๓.๒ ม.๖/๓	การวิเคราะห์ผลดี ผลเสียของความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ	๒	๔
๓	ประวัติศาสตร์กับการ เปลี่ยนแปลงแห่งมนุษยชาติ	ส ๔.๑ ม.๖/๑	การตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุค สมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการ เปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	๑	๓
		ส ๔.๑ ม.๖/๒	การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็น ระบบ	๑	๓
๔	อิทธิพลอารยธรรมโบราณกับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมใน ยุคปัจจุบัน	ส ๔.๒ ม.๖/๑	การวิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลก ตะวันตกที่มีผลต่อการพัฒนาและการ เปลี่ยนแปลงของโลก	๑	๓
		ส ๔.๒ ม.๖/๒	การวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่างๆที่ส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน	๑	๓
		ส ๔.๒ ม.๖/๓	การวิเคราะห์ผลกระทบของการขยาย	๑	๓

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			อิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีป อเมริกา แอฟริกาและเอเชีย		
		ส ๔.๒ ม.๖/๔	การวิเคราะห์สถานการณ์ของโลกใน คริสต์ศตวรรษที่ ๒๑	๑	๓
๕	บทบาทพระมหากษัตริย์ที่มีต่อ ประวัติศาสตร์ไทย	ส ๔.๓ ม.๖/๑	การวิเคราะห์ประเด็นสำคัญของ ประวัติศาสตร์ไทย	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๖/๒	การวิเคราะห์ความสำคัญของสถาบัน พระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย	๑	๓
๖	ผลงานบุคคลสำคัญกับการ สร้างสรรค์ภูมิปัญญา	ส ๔.๓ ม.๖/๓	การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรม ไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๖/๔	การวิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาว ไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์ วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย	๑	๓
		ส ๔.๓ ม.๖/๕	การวางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและ วัฒนธรรมไทย	๑	๓
๗	การเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิศาสตร์ทางกายภาพและภัย พิบัติทางธรรมชาติ	ส ๕.๑ ม.๖/๑	การใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการ รวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลภูมิ สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ	๒	๔
		ส ๕.๑ ม.๖/๒	การวิเคราะห์อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ซึ่ง ทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติ ทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาค ต่างๆ ของโลก	๒	๔
		ส ๕.๑ ม.๖/๓	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่ง ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ใน ประเทศไทยและทวีปต่างๆ	๒	๔
		ส ๕.๑ ม.๖/๔	การประเมินการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติใน โลกว่าเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ และหรือธรรมชาติ	๒	๔
๘	ปัญหาและการป้องกัน ทรัพยากรธรรมชาติ	ส ๕.๒ ม.๖/๑	การวิเคราะห์สถานการณ์และวิกฤตการณ์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ประเทศไทยและโลก	๒	๔
		ส ๕.๒ ม.๖/๒	การระบุนมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา บทบาทขององค์กรและการประสานความ	๒	๔

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศ เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการ ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
		ส ๕.๒ ม.๖/๓	การระบุแนวทางการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน ภูมิภาคต่างๆ ของโลก	๑	๔
		ส ๕.๒ ม.๖/๔	การอธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม อันเป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทย และโลก	๑	๔
		ส ๕.๒ ม.๖/๕	การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและ การ ดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน	๑	๔
รวมตลอดภาคเรียนที่ ๒				๔๐	๑๐๐

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

- มาตรฐานการเรียนรู้** ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง**
๑. วิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า หรือสังคมสมัยของศาสนาที่ตนนับถือ
 ๒. วิเคราะห์ พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
 ๓. วิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหาร และการธำรงรักษาศาสนา หรือ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
 ๔. วิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสายกลางในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
สังคมชมพูทวีปสมัยก่อนพุทธกาลเป็นสังคมที่มีการยึดถือวรรณะอย่างเคร่งครัดและมีลัทธิความเชื่อทางศาสนาที่หลากหลาย แต่เมื่อพระพุทธศาสนาได้บังเกิดขึ้น ทำให้ชาวชมพูทวีปได้เริ่มรู้หลักสัจธรรมของพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญา อันจะนำไปสู่ประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคมและโลก	- ใบงาน สภาพสังคมของชมพูทวีป ก่อนสมัยพุทธกาล - ใบงาน ความสำคัญของพระพุทธศาสนา - งาน สังเวชนีย 4	วิธีการประเมิน - การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล เครื่องมือประเมิน - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - แบบประเมินผลงาน เกณฑ์การประเมิน - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - เกณฑ์ประเมินการให้คะแนนผลงาน	ลักษณะของสังคมชมพูทวีปและคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า - ให้นักเรียนดูแผนที่ประเทศอินเดียปัจจุบันและสนทนากับนักเรียนในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับแผนที่และประเทศอินเดีย ซึ่งในสมัยโบราณบริเวณแถบนี้เรียกว่า ชมพูทวีป พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง -พระพุทธศาสนามีทฤษฎี -พระพุทธศาสนามีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง	สังคมชมพูทวีปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า 3 ชั่วโมง

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้

๓ ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๕. วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธา และปัญหาที่ต้องในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
๖. วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
๗. วิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
๘. วิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
๙. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาซึ่งเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยกับวิธีการแก้ปัญหา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
๑๐. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาในการฝึกตนไม่ให้ประมาท มุ่งประโยชน์และสันติภาพบุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
ศาสนาทุกศาสนามีหลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของศาสนิกชน โดยทุกศาสนามี เป้าหมายเดียวกัน ดังนั้นศาสนาแต่ละศาสนาจึงมีหลักธรรมคำสอนของตนเองเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและพระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาที่มีลักษณะประชาธิปไตยหลายประการและมีความสำคัญหลายด้าน ได้แก่ ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เน้นการฝึกอบรมตน การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพ สอดคล้องกับหลักการและแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ มุ่งแก้ปัญหาการเมืองและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม	- แบบทดสอบก่อนเรียน - ใบงาน ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา - ใบงาน ข้อความพุทธศาสนสุภาษิต	- วิธีการประเมิน - การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ - รายบุคคลเครื่องมือประเมิน - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - แบบประเมินผลงานเกณฑ์การประเมิน - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - เกณฑ์ประเมินการให้คะแนนผลงาน	- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3-4 คน โดยใช้วิธีนับหมายเลข 1-4 จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่ม - ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มไปค้นคว้าหาข้อมูลหัวข้อการอภิปราย นำข้อมูลหรือรายละเอียดที่ได้มาอภิปรายร่วมกันในกลุ่ม สรุปบันทึกผลและนำเสนอขึ้นเรียนหัวข้อการอภิปราย ได้แก่ ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา - วัตถุประสงค์ของการอภิปราย ได้แก่ วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา - รูปแบบของการอภิปราย ได้แก่ เทคนิคการระดมสมอง - หลังจากแต่ละกลุ่มนำเสนอแล้ว เปิดโอกาสให้นักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ชักถามข้อสงสัย โดยผู้อภิปรายเป็นผู้ตอบ จากนั้นครูสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่อภิปราย และมอบหมายให้นักเรียนทำใบงานที่ 1 เรื่อง ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา	หลักธรรมศรัทธาและประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา 2 ชั่วโมง

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้

ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๑๑. วิเคราะห์พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนโดยเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พุทธศาสนิกชนสามารถนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยการดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตนตามทางสายกลาง	- ใบงาน พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง - อธิบายคำว่า ทางสายกลาง ตามหลักของพระพุทธศาสนา - ใบงานกลุ่ม	วิธีการประเมิน - การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล เครื่องมือประเมิน - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - แบบประเมินผลงาน เกณฑ์การประเมิน - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - เกณฑ์ประเมินการให้คะแนนผลงาน	- จัดกิจกรรมโดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 3-4 คน แบ่งกลุ่มผู้เรียนโดยนับเลข 1-4 - ให้ผู้เรียนรวมกลุ่มกัน วิเคราะห์สถานการณ์ตัวอย่างที่ผู้สอนได้เตรียมไว้ให้ ว่าอะไรเป็นสาเหตุของสถานการณ์ และมีวิธีการอย่างไรที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาตามหลักพระพุทธศาสนา - จากนั้นให้ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ในรูปแบบของ My Map ลงในกระดาษปรีฟและสุ่มกลุ่มตัวอย่างออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน	พระพุทธศาสนา กับปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง 2 ชั่วโมง

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้

ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๑๒. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ การเมืองและสันติภาพหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

๑๓. วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญต่อการเมืองการปกครองที่จะให้มวลมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ ความคิดและเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติทั้งผู้ปกครองรัฐและประชาชนในรัฐ รวมทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้นแก่โลกได้อย่างแท้จริง	- แผนที่ความคิดเรื่อง อริยสัจ 4 - ใบงาน หลักธรรมทางพุทธศาสนา	วิธีการประเมิน - การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล เครื่องมือประเมิน - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - แบบประเมินผลงาน เกณฑ์การประเมิน - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - เกณฑ์ประเมินการให้คะแนนผลงาน	- ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับความหมาย ประเภทและคุณค่าของอริยสัจ 4 โดยให้นักเรียนดูแผนผังแสดงหลักธรรมที่สามารถอธิบายหรือสรุปลงได้ในอริยสัจ 4 - ให้นักเรียนสรุปความรู้เรื่อง อริยสัจ 4 โดยสรุปเป็นแผนที่ความคิดพร้อมตกแต่งให้สวยงาม - ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความรู้เรื่อง อริยสัจ 4	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ชั่วโมง

ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่น

- และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง**
๑๖. เชื่อมมั่นต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์
 ๑๗. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป
 ๑๘. ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของค่านิยม จริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
 ๑๙. เห็นคุณค่า เชื่อมมั่น และมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ
 ๒๐. สวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ
 ๒๑. วิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ และชักชวน ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน
 ๒๒. เสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
การบริหารจิตและการเจริญปัญญาเป็นวิธีการทำจิตให้สงบ มั่นคง เข้มแข็ง และเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ตามสภาพที่เป็นจริง เราจึงควรหมั่นฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญาอย่างสม่ำเสมอตามหลักสติปัฏฐานเน้น อานาปานสติ ซึ่งมีขั้นตอนการฝึกปฏิบัติ ได้แก่ เลือกสถานที่ กำหนดเวลา สมาทานศีลและรับศีล บูชาพระรัตนตรัย ตัดความกังวล ฝึก	- แบบฝึกทักษะ รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ม. 4-6 บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด - แบบบันทึกความรู้	วิธีการประเมิน - การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล เครื่องมือประเมิน - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายกลุ่ม - แบบประเมินผลงาน เกณฑ์การประเมิน	- ครูสนทนากับนักเรียนถึงการบริหารจัดการและการเจริญปัญญา - ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3-4 คน แต่ละกลุ่มช่วยกันตอบคำถามในประเด็นต่อไปนี้ 1) การบริหารจัดการมีขั้นตอนการฝึกปฏิบัติอย่างไรบ้าง 2) สภาพจิตของนักเรียนก่อนและหลังจากการบริหารจิตต่างกันอย่างไร 3) ในขณะที่บริหารจัดการมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรเกิดขึ้นบ้าง และนักเรียนได้แก้ปัญหาหรืออุปสรรคนั้นอย่างไร 4) นอกจากการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การยืนสมาธิ และการนอนสมาธิแล้ว การบริหารจัดการยังสามารถทำได้ด้วยวิธีใดอีก	จริยธรรมกับการพัฒนาจิต 3 ชั่วโมง

ปฏิบัติและแผ่เมตตา		- เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายบุคคล - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายกลุ่ม - เกณฑ์ประเมินการให้คะแนนผลงาน	บ้าง - ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เรื่อง การบริหารจัดการและ การเจริญปัญญา โดยให้นักเรียนสรุปลงในแบบบันทึกความรู้	
--------------------	--	--	---	--

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

- มาตรฐานการเรียนรู้** ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ
- ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง**
๑. ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัว และคนรอบข้าง
 ๒. ปฏิบัติตนถูกต้องตามศาสนพิธีพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ
 ๓. แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ
 ๔. วิเคราะห์หลักธรรม คติธรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา และเทศกาลที่สำคัญ ของศาสนาที่ตนนับถือ และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
 ๕. สัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ อันส่งผลถึงการพัฒนาดน พัฒนาชาติและโลก

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นวันที่เกิดเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นวันที่ชาวพุทธได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมต่างๆ มีการบูชาและปฏิบัติธรรมเพื่อระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย เช่น ทำบุญ ตักบาตร รักษาศีล ฟังธรรม เวียนเทียน และถือโอกาสที่พุทธศาสนิกชนจะได้ปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์อันเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีและเป็นการสืบทอด	- ใบงาน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา - แผนผังความคิดวันสำคัญทางศาสนา 1 วันมาฆบูชา 2 วันวิสาขบูชา 3 วันอัฐมีบูชา 4 วันอาสาฬหบูชา 5 วันธรรมสวนะ 6 เทศกาลเข้าพรรษา 7 เทศกาลวันสารท	วิธีการประเมิน - การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล เครื่องมือประเมิน - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายบุคคล - แบบประเมินผลงาน - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายกลุ่ม เกณฑ์การประเมิน - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรม	- ครูให้นักเรียนจับคู่กัน แล้วแบ่งเป็น 9 คู่ตามความสมัครใจ และให้แต่ละคู่ส่งตัวแทนออกมาจับสลากเลือกหัวข้อเพื่อศึกษาและอภิปรายดังนี้ คู่ที่ 1 วันมาฆบูชา คู่ที่ 2 วันวิสาขบูชา คู่ที่ 3 วันอัฐมีบูชา คู่ที่ 4 วันอาสาฬหบูชา คู่ที่ 5 วันธรรมสวนะ คู่ที่ 6 เทศกาลเข้าพรรษา คู่ที่ 7 เทศกาลวันสารท คู่ที่ 8 เทศกาลออกพรรษา	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3 ชั่วโมง

ประเพณีที่มีความสำคัญต่อการเผยแผ่และสืบสานพระพุทธศาสนา	8 เทศกาลออกพรรษา 9 เทศกาลลอยกระทง	การเรียนรู้รายบุคคล - เกณฑ์ประเมินการให้คะแนนผลงาน - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายกลุ่ม	คู่ที่ 9 เทศกาลลอยกระทง - ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากแหล่งต่างๆ เช่น ในหนังสือเรียน อินเทอร์เน็ต เอกสารในห้องสมุด จากนั้นนำความรู้ที่ได้มาเขียนแผนผังความคิดตามหัวข้อต่อไปนี้1) ความสำคัญ 2) การปฏิบัติตน 3) ประโยชน์ของการเข้าร่วมพิธีกรรมหรือกิจกรรม 4) หลักธรรมหรือคตินิยมที่เกี่ยวข้อง - นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนตามเวลาที่กำหนด โดยเปิดโอกาสให้เพื่อนกลุ่มอื่นซักถามข้อสงสัย โดยครูคอยให้คำแนะนำเพิ่มเติมในสาระสำคัญ	
--	--------------------------------------	---	---	--

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้ ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๑. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก
๒. วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
๓. ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก
๔. ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนวทางพัฒนา
๕. วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
โครงสร้างทางสังคมเป็นเค้าโครงความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มที่สมาชิกนั้นมี	- แบบฝึกทักษะ รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6 - แผนผังความคิด	วิธีการประเมิน - การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล เครื่องมือประเมิน	- ครูนำภาพบ้านมาให้ให้นักเรียนดูและช่วยกันวิเคราะห์ว่าโครงสร้างของบ้านประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ครูอธิบายให้เห็นโครงสร้างของบ้าน - ครูให้นักเรียนทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม ใน	กฎหมายกับโครงสร้างทางสังคม 3 ชั่วโมง

ความรู้สึกร่วมกันและมีการกระทำระหว่างกัน และสถาบันทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันการเมืองการปกครอง	- ใบงาน โครงสร้างทางสังคม	- แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายบุคคล - แบบประเมินผลงาน เกณฑ์การประเมิน - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายบุคคล - เกณฑ์ประเมินการให้คะแนนผลงาน	แบบฝึกทักษะ รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6 พร้อมใบงาน โครงสร้างทางสังคม - ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เรื่อง โครงสร้างทางสังคม โดยให้นักเรียนสรุปเป็นแผนที่ความคิด	
---	---------------------------	---	--	--

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้ ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษา ไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ๑. วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข
๒. เสนอแนวทาง ทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจ และการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ
๓. วิเคราะห์ความสำคัญและ ความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๔. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
การที่ประเทศต่างๆจัดระบอบการเมืองการปกครองของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ก็เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันของประชาชน แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้าและเพื่อประโยชน์ในการสร้างสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศสำหรับประเทศไทยเลือกใช้การ	- แผนผังความคิด ระบอบการเมืองการปกครอง - ใบงาน เรื่อง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	วิธีการประเมิน - การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล เครื่องมือประเมิน - แบบประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายบุคคล - แบบประเมินผลงาน เกณฑ์การประเมิน - เกณฑ์ประเมินการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้รายบุคคล	- ครูสนทนากับนักเรียนถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข - ครูให้นักเรียนช่วยกันบอกความสำคัญของพระมหากษัตริย์กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย - จากนั้นครูให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดท้ายบท ในหนังสือ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6 1 ข้อ - สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญอย่างไรต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย- จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เรื่อง การปกครองระบอบ	การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 3 ชั่วโมง

ปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพราะเชื่อมั่นว่าเป็นระบอบการปกครองที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและจะช่วยให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าได้รวดเร็วและทำให้คนไทยอยู่ดีมีสุข		- เกณฑ์ประเมินการให้คะแนนผลงาน	ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยให้นักเรียนสรุปเป็นแผนผังความคิด	
---	--	--------------------------------	--	--

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

- มาตรฐานการเรียนรู้** **ส ๓.๑** เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง** ๑. วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข
๒. เสนอแนวทาง ทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจ และการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ
๓. วิเคราะห์ความสำคัญและ ความจำเป็นที่ต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๔. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
ระบบเศรษฐกิจเป็นความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ และแนวทางการปฏิบัติที่ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ การพัฒนา	- แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน - ใบงานเรื่อง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต - กระดาษ A4	วิธีการวัดผล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - แบบประเมินผลงาน - แบบประเมินการนำเสนอหน้าชั้นเรียน เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน	- ครูให้นักเรียนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามอัธยาศัย ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาจับสลากเพื่อศึกษา สืบค้น และอภิปรายเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของโลกปัจจุบันตามหัวข้อต่อไปนี้ลงในกระดาษ A4 กลุ่มที่ 1 ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กลุ่มที่ 2 ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม กลุ่มที่ 3 ระบบเศรษฐกิจแบบผสม - ครูให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน	เศรษฐกิจโลก เศรษฐกิจชุมชน กับแนวทาง เศรษฐกิจ พอเพียง 3 ชั่วโมง

และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์	-เกณฑ์การทำงานกลุ่ม -เกณฑ์การให้คะแนนผลงาน -เกณฑ์การนำเสนอหน้าชั้นเรียน	- ครูให้นักเรียนทำใบงานเรื่อง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต แล้วช่วยกันเฉลยคำตอบที่ถูกต้อง - จากนั้นร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน	
--	---	--	--

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

- มาตรฐานการเรียนรู้** ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก
- ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง**
๑. อธิบายบทบาทของรัฐบาลด้านนโยบายการเงิน การคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
 ๒. วิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อสังคมไทย
 ๓. วิเคราะห์ผลดี ผลเสียของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
เงินเป็นสื่อกลางที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสามารถใช้จ่ายในการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รวมถึงใช้ในการชำระหนี้และอื่นๆ ได้อย่างถูกต้องตามบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของเงินก็คือเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เป็นมาตรฐานในการวัดมูลค่า เป็นเครื่องรักษามูลค่านโยบายการเงินเป็นมาตรการทางการเงินที่ธนาคารกลางนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ ประการใดประการหนึ่งหรือหลายประการ	1. การทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน 2. การสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับ ความหมายและความสำคัญของเงิน 3. การศึกษาและอภิปรายข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการเงิน 4. การนำเสนอผลงาน	วิธีการวัดผล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - แบบประเมินผลงาน - แบบประเมินการนำเสนอหน้าชั้นเรียน เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน - เกณฑ์การทำงานกลุ่ม - เกณฑ์การให้คะแนนผลงาน - เกณฑ์การนำเสนอหน้าชั้นเรียน	1. ครูให้นักเรียนหาแบบทดสอบก่อนเรียน โดยแจกแบบทดสอบให้นักเรียนทุกคน และให้นักเรียน ทำแบบทดสอบ 2. ครูให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของเงิน โดยใช้ข้อมูลจากหนังสือเรียน 3. ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม และสุ่มสมาชิกในกลุ่ม โดยเลือกนักเรียน 2-3 คน ให้ออกมานำเสนอผลงานของกลุ่มตนเอง ครูกล่าวชมเชยนักเรียนที่ออกมา 4. นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน จากนั้นร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน	การเงิน การคลัง ในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศยุคโลกาภิวัตน์ 3 ชั่วโมง

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้ ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ๑. ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ
๒. สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
เวลา และ ยุค สมัย ทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อการศึกษาสังคมมนุษย์ในอดีต เพราะช่วยให้เข้าใจ การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการของสังคมมนุษย์ในแต่ละพื้นที่และแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกันได้ชัดเจน นักประวัติศาสตร์แบ่งพัฒนาการของมนุษยชาติออกเป็น ๒ สมัย คือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ยังไม่สามารถประดิษฐ์ตัวอักษร และ สมัยประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ใช้ตัวอักษรบอกเล่าเรื่องราวในสังคมได้	๑. แบบทดสอบ ๒. ใบงาน ๓. รายงาน	๑) แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน ๒) แบบทดสอบ ๓) ใบงาน ๔) แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ๕) แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ๖) แบบสังเกตสมรรถนะของนักเรียน ๗) แบบสังเกตคุณลักษณะอันพึงประสงค์	๑) ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และเป้าหมายการเรียนรู้หน่วยที่ ๒ เรื่อง เวลา ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทย ๒) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ ๔-๕ คน ตามความสมัครใจ เลือกหัวหน้ากลุ่มและเลขานุการ ๓) ตัวแทนกลุ่มต่างๆ มารับใบงาน เรื่องเส้นเวลากับพัฒนาการของมนุษย์ แล้วทำกิจกรรมตามขั้นตอนต่อไปนี้ -ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรวบรวมพัฒนาการของสมาชิกทุกคนโดยการใช้เส้นเวลา -ให้แต่ละกลุ่มสรุปว่าช่วงเวลาใดนักเรียนมีพัฒนาการอย่างไร -ให้นักเรียนวิเคราะห์ความสำคัญของเวลากับพัฒนาการของมนุษย์ ๔) ครูสุ่มนักเรียน ๒-๓ กลุ่ม นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ๕) ครูสรุปสาระสำคัญและแนวคิดที่ได้จากการทำกิจกรรม ๖) ให้นักเรียนทำใบงานที่ ๓.๑ เรื่องความสำคัญของ เวลาจากหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย ๔-๖ ของสำนักพิมพ์เอมพันธ์ ๗) ครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยใบงาน นักเรียนตรวจ คำตอบของตนเอง แล้วบันทึกคะแนนไว้ ครูสรุปเนื้อหาสำคัญเพิ่มเติม ๘) นัดหมายให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าที่ห้องสมุดในช่วงพัก	ประวัติศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงแห่งมนุษยชาติ ๖ ชั่วโมง

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้

ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงคุณค่าและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ๑.วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก

๒. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่างๆที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน

๓. วิเคราะห์ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกาและเอเชีย

๔. วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
อารยธรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ในการดำรงชีวิต ความเชื่อและการถ่ายทอดสิ่งสมมาแต่บรรพบุรุษ การเรียนรู้ของมนุษย์ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องประกอบกับสภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ก่อให้เกิดแหล่งอารยธรรมขึ้นตามบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำต่างๆ อารยธรรมตะวันตก คือ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรทีส ที่เรียกว่า อารยธรรมเมโสโปเตเมีย ลุ่มแม่น้ำไนล์หรืออารยธรรมอียิปต์ซึ่งได้ส่งต่อถึงอารยธรรมกรีกโบราณและอารยธรรมโรมันส่วนอารยธรรมตะวันตก คือ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำหวงเหอ (ฮวงโห) และลุ่มแม่น้ำสินธุ อารยธรรมของโลกในยุคโบราณเป็นรากฐานความเจริญสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน	๑.ผลการทำแบบทดสอบ/การถามตอบ ๒.ผลการทำใบงาน ๓. ผลการตอบคำถามชวนคิด ๔. ผลการทำงานกลุ่ม	๑.แบบทดสอบก่อนเรียน/หลังเรียน ๒.แบบทดสอบ ๓.ใบงาน ๔.แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ๕.แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ๖.แบบสังเกตสมรรถนะของนักเรียน ๗.แบบสังเกตคุณลักษณะอันพึงประสงค์ วิธีวัดผล ๑.ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน/หลังเรียน ๒.ตรวจแบบทดสอบ ๓.ตรวจใบงาน ๔.สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ๕.สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ๖.สังเกตสมรรถนะของนักเรียน ๗.สังเกตคุณลักษณะอันพึงประสงค์	ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ๑.แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ และเป้าหมายการเรียนรู้หน่วยที่ ๒ เรื่อง อารยธรรมของโลกยุคโบราณ ๒.ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน แล้วส่งครูเพื่อตรวจคำตอบและบันทึกคะแนนขึ้นสอน ๓.ครูนำรูปภาพแหล่งโบราณคดีของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น แหล่งโบราณคดี เมืองเจอร์โคในตะวันออกกลาง แหล่งโบราณคดีเมิร์การ์ประเทศปากีสถาน ๔.ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงความเจริญของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ๕.ให้นักเรียนทำใบงานที่ ๒.๑ จากหนังสือเสริมฝึกประสบการณ์ประวัติศาสตร์สากล ๔-๖สำนักพิมพ์เอมพันธ์ หลังจากนั้นครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยใบงาน ครูอธิบายเนื้อหาเพิ่มเติมโดยใช้สื่อเพาเวอร์พอยต์/แผ่นใส/สไลด์ ขั้นสรุปและการประยุกต์ ๖.ครูใช้วิธีการถามตอบเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นถึงพัฒนาการของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์	อิทธิพลอารยธรรมโบราณกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยุคปัจจุบัน ๗ ชั่วโมง

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้ ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ๑. วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

๒. วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
ประเทศไทยมีพัฒนาการอันยาวนานในแต่ละช่วงสมัยพระมหากษัตริย์ไทยได้นำชาติบ้านเมืองให้พ้นวิกฤติที่เกิดจากการรุกรานจากภายนอก และจักรวรรดินิยมตลอดจนพัฒนาชาติให้เจริญรุ่งเรืองรักษาเอกราชสืบมาถึงปัจจุบันเหตุการณ์สำคัญทางด้านการเมืองการปกครองและการปฏิรูปประเทศ ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่มีต่อสังคมไทยและประเทศชาติ ซึ่งคนไทยทุกคนควรได้สำนึกในความสำคัญดังกล่าว และร่วมมือกันปกป้องรักษาชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองเช่น บรรพบุรุษไทยในอดีต	๑.ผลการทำแบบทดสอบ ๒.ผลการทำใบงาน	๑) ตรวจสอบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน ๒) ตรวจสอบทดสอบ ๓) ตรวจใบงาน ๔) สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ๕) สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ๖) สังเกตสมรรถนะของนักเรียน ๗) สังเกตคุณลักษณะอันพึงประสงค์	ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ๑)ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และเป้าหมายการเรียนรู้หน่วยที่ ๔ เรื่อง ประเด็นสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย : สถาบันพระมหากษัตริย์และการพัฒนาการในประวัติศาสตร์ไทย ๒)ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน แล้วส่งครูเพื่อตรวจคำตอบและบันทึกคะแนน ๓)ให้นักเรียนอัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปอ่านหน้าชั้นเรียน ๔)ครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อแนวคิดที่ได้จากพระบรมราชาโชวาท ครูใช้คำถามนำเชื่อมโยงถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อพัฒนาการของชาติไทย ขั้นสอน ๕)ให้นักเรียนทำใบงานที่ ๔.๑ เรื่องความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ใบงานที่ ๔.๒ เรื่องวิเคราะห์บทความที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ใบงานที่ ๔.๓ เรื่องพระราชกรณียกิจสถิตในใจประชาราษฎร์ ใบงานที่ ๔.๔ เรื่องสรุปสถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน จากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ไทย ๔-๖	บทบาทพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทย ๕ ชั่วโมง

			๖)ครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยใบงาน นักเรียนตรวจคำตอบของตนเองและบันทึกคะแนนไว้ ๗)ครูอธิบายเพิ่มเติมเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์กับการพัฒนาชาติไทย ๘)ให้นักเรียนแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม โดยนับหมายเลข ๑-๔ ผู้ที่นับหมายเลข ๑ อยู่กลุ่มที่ ๑ หมายเลข ๒ อยู่กลุ่มที่ ๒ หมายเลข ๓ อยู่กลุ่มที่ ๓ หมายเลข ๔ อยู่กลุ่มที่ ๔ ตามลำดับ เลือกหัวหน้ากลุ่มและเลขานุการ ขึ้นสรุปและการประยุกต์ ๙)ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญและแนวคิดที่ได้จากการทำกิจกรรม ๑๐)ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ความสำคัญของพระมหากษัตริย์กับการพัฒนาชาติไทย	
--	--	--	--	--

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

- มาตรฐานการเรียนรู้**
ส ๔.๓
 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
 ๓. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน
 ๔. วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย
 ๕. วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่แสดงความรู้ ความคิด สะท้อนให้เห็นจากเทคโนโลยีท้องถิ่นในแต่ละภาค เพื่อที่จะดำรงชีวิตรอดอย่างมีความสุข ในแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การฟื้นฟูภูมิปัญญา ศิลปะและวัฒนธรรมไทย รวมไปถึงภูมิปัญญาไทยทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ	๑.ผลการทำแบบทดสอบ ๒.ผลการทำใบงาน	๑) แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน ๒) แบบทดสอบ ๓) ใบงาน ๔) แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ๕) แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ๖) แบบสังเกตสมรรถนะของนักเรียน ๗) แบบสังเกตคุณลักษณะอันพึง	๑) ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และเป้าหมายการเรียนรู้หน่วยที่ ๖ เรื่อง ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ๒) ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน แล้วส่งครูเพื่อตรวจคำตอบและบันทึกคะแนน ๓) ให้นักเรียนดูรูปภาพภูมิปัญญาไทย ๔) ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายความสำคัญของภูมิปัญญาไทยและให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างภูมิปัญญาไทยประเภทต่างๆ	ผลงานบุคคลสำคัญกับการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย ๔ ชั่วโมง

เพื่อรักษารูปแบบเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและรูปแบบวัฒนธรรมของชาติ		ประสงค์ วิธีวัดผล ๑) ตรวจสอบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน ๒) ตรวจสอบทดสอบ ๓) ตรวจใบงาน ๔) สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ๕) สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล ๖) สังเกตสมรรถนะของนักเรียน ๗) สังเกตคุณลักษณะอันพึงประสงค์	๕) ให้นักเรียนทำใบงานที่ ๖.๑ เรื่องความหมายของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น ใบงานที่ ๖.๒ เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีท้องถิ่น ใบงานที่ ๖.๓ เรื่องประเภทของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่นในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย ๔-๖ ๖) ครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยใบงาน นักเรียนตรวจคำตอบของตนเองและบันทึกคะแนนไว้ ๗) ครูอธิบายสาระสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเทคโนโลยีท้องถิ่นเพิ่มเติม โดยวิธีการถาม-ตอบ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและเกิดความเข้าใจชัดเจน ๘) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายกลุ่มและการสาธิต แล้วนำเสนอสรุปในชั่วโมงถัดไป ๑๐) ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปสาระสำคัญและแนวคิดที่ได้จากการทำกิจกรรม ๑๑) ให้นักเรียนทำใบงาน ๖.๔ เรื่องสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ใบงานที่ ๖.๕ เรื่องสถาปัตยกรรมไทย ใบงานที่ ๖.๖ เรื่องประเพณีท้องถิ่น ใบงานที่ ๖.๘ เรื่องการละเล่นพื้นบ้าน ใบงานที่ ๖.๙ เรื่องอาหารพื้นบ้าน จากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย ๔-๖แล้วนำเสนอสรุปในชั่วโมงถัดไป	
---	--	--	---	--

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้ ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ๑. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลกซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์
 ๒. วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพซึ่งทำให้เกิดปัญหาและภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก
 ๓. ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์และนำภูมิสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลกซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ซึ่งทำให้เกิดปัญหาและภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆของโลกบูรณาการการใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์และนำภูมิสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	- แบบทดสอบหลังเรียน-หลังเรียน - ใบงาน - ชิ้นงานรายบุคคล -รายงานกลุ่ม	- แบบทดสอบก่อนเรียน - แบบประเมิน ผลการนำเสนอผลงาน - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม- แบบทดสอบหลังเรียน - แบบประเมินคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เกณฑ์การประเมิน - ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์ - ระดับคุณภาพ 2 - ผ่านเกณฑ์- ระดับคุณภาพ 2 - ผ่านเกณฑ์- ระดับคุณภาพ 2 - ผ่านเกณฑ์- ระดับคุณภาพ 2 - ผ่านเกณฑ์- ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์ - ระดับคุณภาพ 2 หรือ ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์	ขั้นนำ นักเรียนดูภาพหรือคลิปวิดีโอที่เกี่ยวกับภัยพิบัติ ทางธรรมชาติ ด้านสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย และประเทศต่าง ๆ จากนั้นนักเรียนร่วมกันแสดง ความคิดเห็นตามประเด็นคำถาม ขั้นที่ 1 การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ 1. นักเรียนดูภาพหรือคลิปวิดีโอ รวมถึงแผนที่ที่ เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติด้านสภาพอากาศ แล้วร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็น 2. นักเรียนช่วยกันตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูล - นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาและสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับภัยพิบัติ ด้านสภาพอากาศ ตามประเด็นที่กำหนด ขั้นที่ 3 การจัดการข้อมูล 1. สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มนำข้อมูลที่ตนได้จากการรวบรวม มาอธิบายแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน 2. จากนั้นสมาชิกในกลุ่มช่วยกันคัดเลือกข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล 1. สมาชิกแต่ละกลุ่มวิเคราะห์เพิ่มเติมถึงภัยพิบัติด้าน สภาพ	การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ๔ ชั่วโมง

			อากาศประเภทต่าง ๆ รวมถึงนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์ และร่วมกันตรวจสอบ ความถูกต้องของข้อมูล ครูช่วยชี้แนะเพิ่มเติม 2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม วิเคราะห์ และอภิปราย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงเชื่อมโยงความรู้เพิ่มเติม ขั้นที่ 5 การสรุปเพื่อตอบคำถาม 1. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาภัย พืช ด้านสภาพอากาศ 2. นักเรียนในชั้นเรียนช่วยกันสรุปความรู้เกี่ยวกับภัย พืช ด้านสภาพอากาศ และร่วมกันตอบคำถามเชิง ภูมิศาสตร์ 3. ครูให้นักเรียนทำใบงานที่ 5.2 เรื่อง ภัยพิบัติด้านสภาพอากาศ ขั้นสรุป - ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้และความสำคัญของภัยพิบัติด้านสภาพอากาศ	
--	--	--	--	--

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

มาตรฐานการเรียนรู้

ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ๑. วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับกิจกรรมของมนุษย์ในการสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิตของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลกและเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

๒. วิเคราะห์สถานการณ์ สาเหตุ และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก

๓. ระบุมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหากฎหมายและนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้อง และการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

๔. วิเคราะห์แนวทางและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ	ชิ้นงาน/ภาระงาน	ประเด็นและเกณฑ์การประเมิน	กิจกรรมการเรียนรู้	ชื่อหน่วย/เวลา
ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับกิจกรรมของมนุษย์ในการสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิตของท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆของโลกและเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ศึกษาสาเหตุและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆของโลก มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากกฎหมายและนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บทบาทขององค์การที่เกี่ยวข้อง และการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและระหว่างประเทศมีส่วนร่วมแนวทางและมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	- แบบทดสอบหลังเรียน - หลังเรียน - ใบงาน - ชิ้นงานรายบุคคล - รายงานกลุ่ม	- แบบทดสอบหลังเรียน - แบบสังเกตพฤติกรรม การทำงานรายบุคคล - แบบสังเกตพฤติกรรม การทำงานกลุ่ม- แบบประเมินคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ - แบบประเมิน ผลการนำเสนอผลงาน เกณฑ์การประเมิน - ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์ - ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์- ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์- ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์- ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์- ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์ - ระดับคุณภาพ 2 หรือ ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์	ขั้นนำ นักเรียนร่วมกันฟังข้อความตัวอย่างเกี่ยวกับธรณีพิบัติภัย แล้วตอบคำถามกระตุ้นความคิด ขั้นสอน ขั้นที่ 1 การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ 1. นักเรียนดูภาพ คลิปวิดีโอ และแผนที่ที่เกี่ยวข้องกับธรณีพิบัติภัย จากนั้นอภิปรายแสดงความคิดเห็น ร่วมกัน 2. นักเรียนช่วยกันตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูล - นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาและสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับธรณีพิบัติภัย ตามประเด็นที่กำหนด ขั้นที่ 3 การจัดการข้อมูล 1. สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มนำข้อมูลที่ตนได้จากการรวบรวม มาอธิบายแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน 2. จากนั้นสมาชิกในกลุ่มช่วยกันคัดเลือกข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล 1. สมาชิกแต่ละกลุ่มนำข้อมูลการสืบค้นของตนเองมาเชื่อมโยงกับประเด็นวิเคราะห์ในใบงานที่ 5.2 เรื่อง ธรณีพิบัติภัย และร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 2. สมาชิกแต่ละกลุ่มอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูล และเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับธรณีพิบัติภัย จากนั้นให้แต่ละกลุ่มจัดทำแผนผังโน้ตค้นสรุปความรู้ โดยครูแนะนำเพิ่มเติม ขั้นที่ 5 การสรุปเพื่อตอบคำถาม 1. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลจากการศึกษา พร้อมทั้งอภิปรายแสดงความคิดเห็น ร่วมกัน 2. นักเรียนในชั้นเรียนช่วยกันสรุปความรู้เกี่ยวกับธรณีพิบัติภัย และร่วมกันตอบคำถามเชิงภูมิศาสตร์ ขั้นสรุป - ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้และความสำคัญของภัยพิบัติทางธรรมชาติ	ปัญหาและการป้องกัน ทรัพยากรธรรมชาติ ๓ ชั่วโมง

การวัดและประเมินผลสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ประเด็นการประเมิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ระดับคุณภาพ			
	ระดับ ๔	ระดับ ๓	ระดับ ๒	ระดับ ๑
เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่าง ตามที่กำหนด	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ ถูกต้องและสมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ ถูกต้องแต่ไม่สมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ บางส่วนและไม่ สมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้น้อย และไม่สมบูรณ์
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๔/๑๕ วิเคราะห์คุณค่า และความสำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับ ถือ และการเผยแผ่	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตน นับถือ และการเผยแผ่ ได้ถูกต้องและสมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้ถูกต้องแต่ไม่ สมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้บางส่วนและ ไม่สมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้น้อยและไม่ สมบูรณ์
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๔/๑๖ เชื่อมมั่นต่อผลของ การทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติตน ได้อย่างมีเหตุผลถูกต้อง ตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข และอยู่ ร่วมกันเป็นชาติอย่าง สมานฉันท์	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ และ ตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติ ตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนด เป้าหมาย บทบาทการ ดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ แต่ไม่ สามารถตัดสินใจ เลือกดำเนินการหรือ ปฏิบัติตนได้อย่างมี เหตุผลถูกต้องตาม หลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว แต่ไม่ สามารถวิเคราะห์ สถานการณ์ที่ต้อง เผชิญ และไม่สามารถ ตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติ ตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และ กำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้	นักเรียนไม่เชื่อมั่นต่อ ผลของการทำความดี ความชั่ว ไม่สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ และ ไม่สามารถตัดสินใจ เลือกดำเนินการหรือ ปฏิบัติตนได้อย่างมี เหตุผลถูกต้องตาม หลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๔/๑๗ อธิบายประวัติ ศาสดาของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้ถูกต้อง และสมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้ถูกต้อง แต่ไม่สมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้บางส่วน และไม่สมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้น้อยและ ไม่สมบูรณ์
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๔/๑๘ ตระหนักใน คุณค่าและความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรมที่ เป็นตัวกำหนดความเชื่อ และพฤติกรรมที่แตกต่าง กันของศาสนิกชนศาสนา ต่างๆ เพื่อจัดความ ขัดแย้งและอยู่ร่วมกันใน	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อจัดความขัดแย้ง

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

การวัดและประเมินผลสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ประเด็นการประเมิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ระดับคุณภาพ			
	ระดับ ๔	ระดับ ๓	ระดับ ๒	ระดับ ๑
เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่าง ตามที่กำหนด	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ ถูกต้องและสมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ ถูกต้องแต่ไม่สมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ บางส่วนและไม่ สมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้น้อย และไม่สมบูรณ์
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๕/๑๕ วิเคราะห์คุณค่า และความสำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับ ถือ และการเผยแผ่	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตน นับถือ และการเผยแผ่ ได้ถูกต้องและสมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้ถูกต้องแต่ไม่ สมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้บางส่วนและ ไม่สมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้น้อยและไม่ สมบูรณ์
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๕/๑๖ เชื่อมมั่นต่อผลของ การทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติตน ได้อย่างมีเหตุผลถูกต้อง ตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข และอยู่ ร่วมกันเป็นชาติอย่าง สมานฉันท์	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ และ ตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติ ตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนด เป้าหมาย บทบาทการ ดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ แต่ไม่ สามารถตัดสินใจ เลือกดำเนินการหรือ ปฏิบัติตนได้อย่างมี เหตุผลถูกต้องตาม หลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว แต่ไม่ สามารถวิเคราะห์ สถานการณ์ที่ต้อง เผชิญ และไม่สามารถ ตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติ ตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และ กำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้	นักเรียนไม่เชื่อมั่นต่อ ผลของการทำความดี ความชั่ว ไม่สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ และ ไม่สามารถตัดสินใจ เลือกดำเนินการหรือ ปฏิบัติตนได้อย่างมี เหตุผลถูกต้องตาม หลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๕/๑๗ อธิบายประวัติ ศาสดาของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้ถูกต้อง และสมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้ถูกต้อง แต่ไม่สมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้บางส่วน และไม่สมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้น้อยและ ไม่สมบูรณ์
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๕/๑๘ ตระหนักใน คุณค่าและความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรมที่ เป็นตัวกำหนดความเชื่อ และพฤติกรรมที่แตกต่าง กันของศาสนิกชนศาสนา ต่างๆ เพื่อขจัดความ ขัดแย้งและอยู่ร่วมกันใน	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้ง

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

การวัดและประเมินผลสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ประเด็นการประเมิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ระดับคุณภาพ			
	ระดับ ๔	ระดับ ๓	ระดับ ๒	ระดับ ๑
เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่าง ตามที่กำหนด	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ ถูกต้องและสมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ ถูกต้องแต่ไม่สมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้ บางส่วนและไม่ สมบูรณ์	ศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนดได้น้อย และไม่สมบูรณ์
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๖/๑๕ วิเคราะห์คุณค่า และความสำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับ ถือ และการเผยแผ่	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ตน นับถือ และการเผยแผ่ ได้ถูกต้องและสมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้ถูกต้องแต่ไม่ สมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้บางส่วนและ ไม่สมบูรณ์	นักเรียนวิเคราะห์ คุณค่าและความ สำคัญของการ สังคายนา พระไตรปิฎก หรือ คัมภีร์ของศาสนาที่ ตนนับถือ และการ เผยแผ่ได้น้อยและไม่ สมบูรณ์
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๖/๑๖ เชื่อมมั่นต่อผลของ การทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์ สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติตน ได้อย่างมีเหตุผลถูกต้อง ตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข และอยู่ ร่วมกันเป็นชาติอย่าง สมานฉันท์	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ และ ตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติ ตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนด เป้าหมาย บทบาทการ ดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ แต่ไม่ สามารถตัดสินใจ เลือกดำเนินการหรือ ปฏิบัติตนได้อย่างมี เหตุผลถูกต้องตาม หลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้	นักเรียนเชื่อมั่นต่อผล ของการทำความดี ความชั่ว แต่ไม่ สามารถวิเคราะห์ สถานการณ์ที่ต้อง เผชิญ และไม่สามารถ ตัดสินใจเลือก ดำเนินการหรือปฏิบัติ ตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และ กำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้	นักเรียนไม่เชื่อมั่นต่อ ผลของการทำความดี ความชั่ว ไม่สามารถ วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ต้องเผชิญ และ ไม่สามารถตัดสินใจ เลือกดำเนินการหรือ ปฏิบัติตนได้อย่างมี เหตุผลถูกต้องตาม หลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนิน ชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็น ชาติอย่างสมานฉันท์ ได้
มาตรฐาน ส๑.๑ ม.๖/๑๗ อธิบายประวัติ ศาสดาของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้ถูกต้อง และสมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้ถูกต้อง แต่ไม่สมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้บางส่วน และไม่สมบูรณ์	นักเรียนอธิบาย ประวัติศาสดาของ ศาสนาอื่นๆ โดยสังเขปได้น้อยและ ไม่สมบูรณ์
มาตรฐาน ส ๑.๑ ม.๖/๑๘ ตระหนักใน คุณค่าและความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรมที่ เป็นตัวกำหนดความเชื่อ และพฤติกรรมที่แตกต่าง กันของศาสนิกชนศาสนา ต่างๆ เพื่อขจัดความ ขัดแย้งและอยู่ร่วมกันใน	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้ง	นักเรียนตระหนักใน คุณค่าและ ความสำคัญ ของค่านิยม จริยธรรม ที่เป็นตัวกำหนดความ เชื่อและพฤติกรรมที่ แตกต่างกันของศา สนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อขจัดความขัดแย้ง

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

กตัญญูทเวท ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น ๒ ข้อ ๑. กตัญญู รู้คุณท่าน ๒. กตเวทิตอบแทนหรือสนองคุณท่านความกตัญญูทเวทที่ว่าโดยขอบเขตแยกได้เป็น ๒ ระดับ คือ ๒.๑ กตัญญูทเวทที่ต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว ๒.๒ กตัญญูทเวทที่ต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดี เกื้อกูลแก่ส่วนร่วม (พ.ศ. หน้า ๒-๓)

กตัญญูทเวทที่ต่ออาจารย์ / โรงเรียน ในฐานะที่เป็นศิษย์ พึงแสดงความเคารพนับถืออาจารย์ ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องขวา ดังนี้ ๑. ลูกต้อนรับ แสดงความเคารพ ๒. เข้าไปหา เพื่อบำรุง รับประทาน ใช้ ประึกษา ซักถาม รับคำแนะนำ เป็นต้น ๓. พึงด้วยดี พึงเป็น รู้จักฟัง ให้เกิดปัญญา ๔. ประนินบัติ ช่วยบริการ ๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญด้วยดี

กรรม การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ ประกอบด้วยความตั้งใจหรือตั้งใจทำก็ทำตาม ชั่วก็ทำตาม เช่น ขุดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ในตกลงไปตายเป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำไว้กินไว้ใช้สัตว์ตกลงไปตายเองไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้ยั่วบ่อน้ำที่ตนขุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกได้ง่ายแล้วปล่อยปลละละเลย มีคนตกลงไปก็ไม่พ้นกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า “กรรมดี” ที่ชั่วเรียกว่า “กรรมชั่ว” (พ.ศ. หน้า ๔)

กรรม ๒ กรรมจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุมี ๒ คือ ๑. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล กรรมชั่ว คือเกิดจากอกุศลมูล ๒. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล กรรมดี คือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล

กรรม ๓ กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่กรรมมี ๓ คือ ๓. กายกรรม การกระทำทางกาย ๒. วจีกรรม การกระทำทางวาจา ๓. มโนกรรม การกระทำทางใจ

กรรม ๑๒ กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล มี ๑๒ อย่าง คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยปากกาล คือจำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่ ๑. ภูมิธรรมเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้ ๒. อุปัชชเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือ ในภพหน้า ๓. อปรอบปริเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป ๔. โอลิกรรม กรรมเล็กให้ผล

หมวดที่ ๒ ว่าโดยกิจ คือการให้ผลตามหน้าที่ ได้แก่ ๕. ชนกรรม กรรมแต่งให้เกิด หรือกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด ๖. อุปัตถัมภกรรม กรรมสนับสนุน คือ เข้าสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกรรม ๗. อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้น คือเข้ามาบีบคั้นผลแห่งชนกรรม และอุปัตถัมภกรรมนั้นให้แปรเปลี่ยนทุเลาเบาลงหรือสิ้นเข้า ๘. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน คือ กรรมแรงฝ่ายตรงข้ามที่เข้าตัดรอนให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นขาดหรือหยุดไปที่เดียว

.....
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ,ครั้งที่ ๒ ๒๕๔๖ .

*หมายเหตุ พ.ศ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ; พ.ศ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๓.

หมวดที่ ๓ ว่าโดยปานทานปริยาย คือจำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ ๙. ครุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน ๑๐. พหุลกรรม หรือ อาจิณกรรม กรรมที่ทำมากหรือกรรมชินให้ผลรองลงมา ๑๑. อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น ๑๒. กตัตตากรรม หรือ กตัตตาวาปนกรรม กรรมสักว่าทำ คือเจตนาอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้น ให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผล (พ.ศ. หน้า ๕)

กรรมฐาน ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภท คือ สมถกรรมฐาน คือ อุบายสงบใจ วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๐)

กุศลจิรัตธรรม ๔ ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน (พ.ศ. หน้า ๑๓๔) ๑. นัฏฐคเวสนา คือ ของหายของหมด รู้จักหาмаไว้ ๒. ชินณปฏิสังขรณา คือ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม ๓. ปริมิตปานโกชนา คือ รู้จักประมาณในการกินการใช้ ๔. อธิปัจจสีลวันตสถาปนา คือ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (พ.ศ. หน้า ๑๓๔)

กุศล บุญ ความดี ผลดี สิ่งที่ดี กรรมดี (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรม กรรมดี กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดีคือเกิดจากกุศลมูล (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี ๑๐ อย่างได้แก่

- **กายกรรม ๓** (ทางกาย) ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม
- **วจีกรรม ๔** (ทางวาจา) ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ๕. ปิสุณายวาจา เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด ๖. ผรุสยา วาจา เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ ๗. สัมผัปปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ
- **มโนกรรม ๓** (ทางใจ) ๘. อนภิชชา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๑๐. สัมมาทิฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลมูล รากเหง้าของกุศล ต้นเหตุของกุศล ต้นเหตุของความดี ๓ อย่าง ๑. อโลภะ ไม่โลภ (จาคะ) ๒. โอทสะ ไม่คิดประทุษร้าย (เมตตา) ๓. โอมหะ ไม่หลง (ปัญญา) (พ.ศ. หน้า ๒๒)

กุศลวิตก ความตรึกที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่ดีงาม ๓ คือ ๑. เนกขัมมวิตก ความตรึกปลอดจากกาม ๒. อพยาบาท วิตก ความตรึกปลอดจากพยาบาท ๓. อวิหิงสาวิตก ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน (พ.ศ. หน้า ๒๒)

โกศล ๓ ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ มี ๓ อย่าง ๑. อายโกศล คือ ความฉลาดในความเจริญ รอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ ๒. อปายโกศล คือ ความฉลาดในความเสื่อม รอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม ๓. อุบายโกศล คือ ความฉลาดในอุบาย รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ทั้งในการป้องกันความเสื่อมและในการสร้างความเจริญ (พ.ศ. หน้า ๒๔)

ขันธ กอง พวก หมวด หมู่ ลำตัว หมวดหนึ่ง ๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นห้ากอง ได้แก่ รูป ขันธ คือ กองรูป เวทนาขันธ คือ กองเวทนา สัญญาขันธ คือ กองสัญญา สังขารขันธ คือ กองสังขาร วิญญาณขันธ คือ กองวิญญาณ เรียกรวมว่า เบญจขันธ (พ.ศ. หน้า ๒๖ - ๒๗)

การวธธรรม ๖ ธรรม คือ ความเคารพ การถือเ็นสิ่งสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเื้อเพื่อหรือโดยความหนักแน่นจริงจิงมี ๖ ประการ คือ ๑. สัตถุการวตา ความเคารพในพระศาสดา หรือพุทธการวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า ๒. ธัมมการวตา ความเคารพในพระธรรม ๓. สังฆการวตา ความเคารพในพระสงฆ์ ๔. ลิกขาการวตา ความเคารพในการศึกษา ๕. อัปมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท ๖. ปฏิสันถการการวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร (พ.ศ. หน้า ๒๒๑)

คิหิสุข (กามโกคิสุข ๔) สุขของคฤหัสถ์ สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สมำเสมอสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ๔ ประการ ๑. อัถถิสุข สุขเกิดจากความมืทรัพย์ ๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓. อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔. อนวัชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ (ไม่บกพร่องเสียหายทั้งทางกาย วาจา และใจ) (พ.ศ. หน้า ๑๗๓)

ฆราวาสธรรม ๔ ธรรมสำหรับฆราวาสธรรม สำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ดัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ๔. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตัว (พ.ธ. หน้า ๔๓)

จิต ธรรมชาติดีที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น ๘๙ แบ่งโดยชาติเป็น อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ และกิริยาจิต ๘ (พ.ศ. หน้า ๔๓)

เจตสิก ธรรมที่ประกอบกับจิต อากาโรหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ศรัทธา เมตตา สติ ปัญญา เป็นต้น มี ๕๒ อย่าง จัดเป็นอัญญสมานาเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔ โสภณเจตสิก ๒๕ (พ.ศ. หน้า ๔๙)

ฉันทะ ๑. ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี ความต้องการ ความรักใคร่ในสิ่งนั้น ๆ ๒. ความยินยอม ความยอมให้ ที่ประชุมทำกิจนั้น ๆ ในเมื่อตนมิได้ร่วมอยู่ด้วย เป็นธรรมนิยมของภิกษุที่อยู่ในวัดซึ่งมีสมาวมกัน มีสิทธิที่จะเข้าประชุมทำกิจของสงฆ์ เว้นแต่ภิกษุนั้นอาพาธจะเข้าร่วมประชุมด้วยไม่ได้ ก็มอบฉันทะคือ แสดงความยินยอมให้สงฆ์ทำกิจนั้น ๆ ได้ (พ.ศ. หน้า ๕๒)

ฌาน การเพ่ง การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่ มี ๒ ประเภท คือ ๑. รูปฌาน ๒. อรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๖๐)

ฌานสมบัติ การบรรลุฌาน การเข้าฌาน (พุทธธรรม หน้า ๙๖๔)

ดรุณธรรม ธรรมที่เป็นหนทางแห่งความสำเร็จคือ ข้อปฏิบัติที่เป็นดุจประตูชัยอันเปิดออกไปสู่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต ๖ ประการ คือ ๑. อาโรคยะ คือ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิต และกาย ๒. ศีล คือ มีระเบียบวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม ๓. พุทธานุมติ คือ ได้คนดีเป็นแบบอย่าง ศึกษาเยี่ยงนิยม แบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน ๔. สุตะ คือ ตั้งเรียนรู้อย่างจริงจัง เล่าเรียนค้นคว้าให้รู้เชี่ยวชาญไฝ่สดับ เหตุการณ์ให้รู้เท่าทัน ๕. ธรรมานุวัติ คือ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดำรงมั่นในสุจริต ทั้งชีวิตและงานดำเนินตามธรรม ๖. อสันทา คือ มีความขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อแท้เฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป (ธรรมานุชีวิต บทที่ ๑๕ คนสืบตระกูล ข้อ ก. หน้า ๕๕)

หมายเหตุ หลักธรรมข้อนี้เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “วัฒนธรรม” ตรงคำบาลีว่า “อธถาวร” ประดุจแห่งประโยชน์

ตัณหา (๑) ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแสหา มี ๓ คือ ๑. กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม อยากได้อารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ ๒. ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ อยากเป็นนั่นเป็นนี่ ๓. วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ อยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ อยากพรากรพันดับสูญไปเสีย

ตัณหา (๒) ธิดามารนางหนึ่งใน ๓ นาง ที่อาสาพระยามารผู้เป็นบิดา เข้าไปประโลมพระพุทธรูปเจ้าด้วยอาการต่าง ๆ ในสมัยที่พระองค์ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ ภายหลังตรัสรู้ใหม่ ๆ (อีก ๒ นางคือ อรดีกัปปราคา) (พ.ศ. หน้า ๗๒)

ไตรลักษณ์ ลักษณะสาม คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความไม่ใช่ตัวตน ๑. อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ๒. ทุกขตา (ความเป็นทุกข์) ๓. อนัตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน) (พ.ศ. หน้า ๑๐๔)

ไตรสิกขา สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ๒. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ๓. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๘๗)

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ธรรม สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน คุณสมบัติของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี มี ๑๐ ประการ คือ ๑. ทาน การให้

ทรัพย์สิ่งของ ๒. ศีล ประพฤติดีงาม ๓. ปริจาคะ ความเสียสละ ๔. อาชวชะ ความซื่อตรง ๕. มัททวะ ความอ่อนโยน ๖. ตบะ ความทรงเดช เภาคิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ ๗. อักโกธะ ความไม่กริ้วโกรธ ๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน ๙. ขันติ ความอดทนเข้มแข็ง ไม่ท้อถอย ๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรมดา (พ.ศ. หน้า ๒๕๐)

ทฎฐมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไฉย เป็นต้น มี ๔ ประการ คือ ๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ (พ.ศ. หน้า ๙๕)

ทุกข ๑. สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและดับสลาย เนื่องจากต้องไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ๒. สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา (พ.ศ. หน้า ๙๙)

ทุกรกิริยา กิริยาที่ทำได้ยาก การทำความเพียรอันยากที่ใคร ๆ จะทำได้ เช่น การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุธรรมวิเศษ ด้วยวิธีที่นานตต่าง ๆ เช่น กลั่นลมอัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจออก) และอดอาหาร เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

ทุจจิต ๓ ความประพฤติน่าดี ประพฤติชั่ว ๓ ทาง ได้แก่ ๑. กายทุจจิต ประพฤติชั่วทางกาย ๒. วจิตุจจิต ประพฤติชั่วทางวาจา ๓. มโนทุจจิต ประพฤติชั่วทางใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

เทวทูต ๔ ทูตของยมเทพ สื่อแจ้งข่าวของมฤตยู สัญญาณที่เตือนให้ระลึกถึงคติธรรมตาของชีวิต มีให้มีความประมาท ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๓ อย่างแรกเรียกเทวทูต ส่วนสมณะเรียกรวมเป็นเทวทูตไปด้วยโดยปริยายเพราะมาในหมวดเดียวกัน แต่ในบาลีท่านเรียกว่านิมิต ๔ ไม่ได้เรียกเทวทูต (พ.ศ. หน้า ๑๐๒)

ธาดู ๔ สิ่งที่ทรงภาวะของมันอยู่เองตามธรรมดาของเหตุปัจจัย ได้แก่ ๑. ปฐวีธาดู หมายถึง ภาวะที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่ เรียกชื่อสามัญว่า ธาดูเข้มแข็งหรือธาดูดิน ๒. อาโปธาดู หมายถึง ภาวะที่เอบอบดูดซึม เรียกสามัญว่า ธาดูเหลว หรือธาดุน้ำ ๓. เตโชธาดู หมายถึง ภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญว่า ธาดูไฟ ๔. วาโยธาดู หมายถึง ภาวะที่ทำให้เคลื่อนไหว เรียกสามัญว่า ธาดุลม (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

นาม ธรรมที่รู้จักกันด้วยชื่อ กำหนดรู้ด้วยใจเป็นเรื่องของจิตใจ สิ่งที่ไม่รูปร่าง ไม่มีรูปแต่น้อมมาเป็นอารมณ์ของจิตได้ (พ.ศ. หน้า ๑๒๐)

นิยาม ๕ กำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ๑. อุตุนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิจึงหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์) ๒. พินิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น) ๓. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) ๔. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ) ๕. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุ เป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย (พ.ศ. หน้า ๑๙๔)

นิวรณ ๕ สิ่งทีกันจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมทีกันจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี อุกุศลธรรมทีทำจิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ๓. ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) ๔. อุทธัจจกุกกักจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกังวล) ๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (พ.ศ. หน้า ๑๙๕)

นิโรธ ความดับทุกข์ คือดับตัณหาได้สิ้นเชิง ภาวะปลอดทุกข์ เพราะไม่มีทุกข์ทีจะเกิดขึ้นได้ หมายถึง พระนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๗)

บารมี คุณความดีทีบำเพ็ญอย่างยั้งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา (พ.ศ. หน้า ๑๓๖)

บุญกิริยาวัตถุ ๓ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางความดีมี ๓ ประการ คือ ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบ วินัย ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ (พ.ธ. หน้า ๑๐๙)

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางความดี ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ ๔. อปายณมัย คือ ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ๕. เวยยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วยการช่วย ขวนขวาย รับใช้ ๖. ปัตติทานมัย คือ ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗. ปัตตานุโมทนามัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘. ธัมมัสสวนมัย คือ ทำบุญด้วยการฟังธรรม ศึกษาหาความรู้ ๙. ธัมมเทศนามัย คือทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐. ทิฏฐุชกรรม คือ ทำบุญด้วยการทำ ความเห็นให้ตรง (พ.ธ. หน้า ๑๑๐)

บุพนิมิตของมัชฌิมาปฏิบัติ บุพนิมิต แปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งบ่งบอกล่วงหน้า พระพุทธองค์ตรัส เปรียบเทียบว่า ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็นก่อนฉันใด ก่อนที่อริยมรรคซึ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ก็มีธรรมบางประการปรากฏขึ้นก่อน เหมือนแสงเงินแสง ทองฉันนั้น องค์ประกอบของธรรมดังกล่าว หรือบุพนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิบัติ ได้แก่ ๑. กัลป์ยามมิตตตา ความมีกัลยาณมิตร ๒. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีวินัย มีความเป็นระเบียบในชีวิตของตนและในการอยู่ ร่วมในสังคม ๓. ฉันทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยฉันทะ พอใจใฝ่รักในปัญญา สังฆธรรม ในจริยธรรม ใฝ่รู้ในความ จริงและใฝ่ทำความดี ๔. อัตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการที่จะฝึกฝน พัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของ การที่จะต้องฝึกตน ๕. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ยึดถือ เชื่อถือในหลักการ และมีความเห็นความ เข้าใจพื้นฐานที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ๖. อัปมาทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท มีความ กระตือรือร้นอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของกาลเวลา เห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้เร่งรัดการ ค้นหาให้เขาถึงความจริงหรือในการทำชีวิตที่งดงามให้สำเร็จ ๗. โยนิโสมนสิการ รู้จัดคิดพิจารณา มองสิ่ง ทั้งหลายให้ได้ความรู้และได้ประโยชน์ที่จะเอามาใช้พัฒนาตนเองยิ่ง ๆ ขึ้นไป (แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ งดงาม: พระธรรมปิฎก) (ป.อ. ปยุตฺโต)

เบญจธรรม ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับข้อ ดังนี้ ๑. เมตตากรุณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร (สำรวมในกาม) ๔. สัจจะ ๕. สติสัมปชัญญะ (พ.ศ. หน้า ๑๔๐ – ๑๔๑)

เบญจศีล ศีล ๕ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม เว้นพูดปด เว้นของเมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๑)

ปฐมเทศนา เทศนาครั้งแรก หมายถึง ธัมมจักรกัปปวัตตนสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี (พ.ศ. หน้า ๑๔๗)

ปฏิจจสมุปบาท สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงมีขึ้น การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย ต่อเนื่องกันมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๓)

ปริยัติ พุทธพจน์อันจะพึงเล่าเรียน สิ่งที่ควรเล่าเรียน การเล่าเรียนพระธรรมวินัย (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปธาน ๔ ความเพียร ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. สังวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น (ยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่ เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น) ๒. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ภาวนापธาน คือ เพียรเจริญ หรือ ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. อนुरักขापธาน คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไปและ ทำให้เพิ่มไพบูลย์ (พ.ศ. หน้า ๑๔๙)

ปปัญจธรรม ๓ กิเลสเครื่องเนิ่นช้า กิเลสที่เป็นตัวการทำให้คิดปรุงแต่งยึดเยื้อพัสตาร ทำให้เขาห่างออกไปจากความ เป็นจริงง่าย ๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง หรือทำให้ไม่อาจแก้ปัญหา อย่างถูกต้องตรงไปตรงมา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ตัณหา (ความทะยานอยาก ความปรารถนาที่จะบำรุงบำเรอ ปรนเปรอตน ความอยากได้อะไร) ๒. ทิฏฐิ (ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่

ยึดถือไว้โดยมกายหรือโดยอาการเชิดชูอย่างนี้เท่านั้นจริงอย่างอื่นเท็จทั้งนั้น เป็นต้น ทำให้ปิดตัวแคบ ไม่ยอมรับฟังใคร ตัดโอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดเตลิดไปข้างเดียว ตลอดจนเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนบีบคั้นผู้อื่นที่ไม่ถืออย่างตน ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ คือความคิดเห็นเป็นความจริง) ๓. มานะ (ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูง ถือต่ำ ยิ่งใหญ่ เท้าเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น ความอยากเด่นอยากยกชูตนให้ยิ่งใหญ่) (พ.ธ. หน้า ๑๑๑)

ปฏิเวธ เข้าใจตลอด ทางตลอด ตรัสรู้ รู้ทะลุปรุโปร่ง ลุ่ลงด้วยการปฏิบัติ (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปฏิเวธสัทธรรม สัทธรรม คือ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน (พ.ธ. หน้า ๑๒๕)

ปัญญา ๓ ความรอบรู้ เข้าใจ รู้ซึ่ง มี ๓ อย่าง คือ ๑. สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรื่อง) ๒. จินตามนปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล) ๓. ภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ) (พ.ธ. หน้า ๑๑๓)

ปัญญาคุณธรรม ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญา คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญองงามแห่งปัญญา ๑. สัมปยุตสังเสาะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาท่านผู้ทรง ๒. สัทธัมมัสสวนะ ฟังสัทธรรม เอาใจใส่ เล่าเรียนหาความรู้จริง ๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี ๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลัก คือให้สอดคล้องพอดี ขอบเขตความหมาย และวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้ออื่น ๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและไตร่ตรองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้น ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๖๒ – ๑๖๓)

ปาปณิกธรรม ๓ หลักพ่อค้า องค์คุณของพ่อค้ามี ๓ อย่าง คือ ๑. จักขุมา ตาดี (รู้จักสินค้า) ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทุน เก่งกำไร แม่นยำ ๒. วิรูโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) ๓. นิสสยสัมปนโน พร้อมด้วยแหล่งทุนอาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย ๆ) (พ.ธ. หน้า ๑๑๔)

ผัสสะ หรือ สัมผัส การถูกต้อง การกระทบ ความประจวบกันแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ มี ๖ คือ ๑. จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา + รูป + จักขุ - วิญญาณ) ๒. โสตสัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู + เสียง + โสตวิญญาณ) ๓. ฆานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก + กลิ่น + ฆานวิญญาณ) ๔. ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น + รส + ชิวหาวิญญาณ) ๕. กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย + โผฏฐัพพะ + กายวิญญาณ) ๖. มโนสัมผัส (ความกระทบทางใจ คือ ใจ + ธรรมารมณ์ + มโนวิญญาณ) (พ.ธ. หน้า ๒๓๓)

ผู้วิเศษ หมายถึง ผู้สำเร็จ ผู้มีวิทยากร (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระอนุพุทธะ ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้สดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน (พ.ศ. หน้า ๓๗๔)

พระปัจเจกพุทธะ พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น (พ.ศ. หน้า ๑๖๒)

พระพุทธคุณ ๙ คุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ ได้แก่ ๑. อรหะ เป็นผู้ไกลจากกิเลส ๒. สมมาสัมพุทธโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ๓. วิชาจรณสมปนโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและ จรณะ ๔. สุกโต เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ๖. อนุตตโร บุริสทมมสารถิ เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ๗. สตถา เทวมนุสสานิ เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๙. ภควา เป็นผู้มีโชค มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ (พ.ศ. หน้า ๑๔๑)

พระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้โดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ท่านผู้รู้ดี รู้ชอบด้วยตนเองก่อนแล้ว สอนประชุมชนให้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระภิกษุ ชายผู้ได้อุปสมบทแล้ว ชายที่บวชเป็นพระ พระผู้ชาย แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอหรือผู้มองเห็นภัยในสังขาร หรือผู้ทำลายกิเลส คูบริษั ๔ สหธรรมิก บรรพชิต อุปสัมบัน ภิกษุสาวกรูปแรก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ (พ.ศ. หน้า ๒๐๔)

พระรัตนตรัย รัตนะ ๓ แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ อย่าง คือ ๑ พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ๒.พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) ๓. พระสงฆ์ (หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า) (พ.ศ. หน้า ๑๑๖)

พระสงฆ์ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง ท่านผู้ตรัสรู้เอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตาม (พ.ศ. หน้า ๑๘๘)

พระอนุพุทธะ หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้สดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอน ได้แก่ พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย (พ.ศ. หน้า ๓๗๔)

พระอริยบุคคล หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ท่านผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีโสดาปัตติผล เป็นต้น มี ๔ คือ

- พระโสดาบัน
- พระสกทาคามี (หรือสกิทาคามี)
- พระอนาคามี
- พระอรหันต์

แบ่งพิสดารเป็น ๘ คือ

- พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลคู่ ๑
- พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผลคู่ ๑
- พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผลคู่ ๑
- พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผลคู่ ๑ (พ.ศ. หน้า ๓๘๖)

พราหมณ์ หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ; พราหมณ์เป็นวรรณะนักบวช และเป็นเจ้าพิธี ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พละ ๔ กำลัง พละ ๔ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่ต้องหวาดหวั่นภัยต่าง ๆ ได้แก่ ๑. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ๒. วิริยพละ กำลังคือความเพียร ๓. อนวัชชพละ กำลังคือการกระทำที่ไม่มีโทษ ๔. สังคหพละ กำลังการสังเคราะห์ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พละ ๕ พละ กำลัง พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรม มี ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พุทธกิจ ๕ พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ คือ ๑. ปุพฺพณฺเห ปิณฺทปาทณฺจ ตอนเช้าเสด็จออกบิณฑบาต เพื่อโปรดสัตว์ โดยการสนทนาธรรมหรือการแสดงหลักธรรมให้เข้าใจ ๒. สายณฺเห ฌมฺมเทสนํ ตอนเย็น แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาเฝ้าบริเวณที่ประทับ ๓. ปโทเส ภิกฺขุโสภาทํ ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระสงฆ์ ๔. อหฺมรตเต เทวปณฺหนํ ตอนเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาแก่พวกเทวดา ๕. ปจฺจุเสว คเต กาเล ภพภากฺขพฺเพ วิโลกนํ ตอนเช้ามีด จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์โลกว่าผู้ใดมีอุปนิสัยที่จะบรรลุธรรมได้ (พ.ศ. หน้า ๑๘๙ - ๑๙๐)

พุทธคุณ คุณของพระพุทธเจ้า คือ ๑. ปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) ๒. วิสุทธิคุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) ๓. กรุณาคุณ (พระคุณ คือ พระมหากรุณา) (พ.ศ. หน้า ๑๙๑)

ภพ โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ภาวะชีวิตของสัตว์ มี ๓ คือ ๑. กามภพ ภพของผู้ยังแสวงกามคุณ ๒. รูปภพ ภพของผู้เข้าถึงรูปฌาน ๓. อรูปภพ ภพของผู้เข้าถึงอรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๑๙๘)

ภาวนา ๔ การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑. ภายภาวนา ๒. สีสภาวนา ๓. จิตตภาวนา ๔. ปัญญาภาวนา (พ.ธ. หน้า ๘๑ – ๘๒)

ภุมิ ๓๑ ๑.พื้นเพ พื้น ที่ดิน แผ่นดิน ๒. ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี ๓๑ ภุมิ ได้แก่ อบายภุมิ ๔ (ภุมิที่ปราศจากความเจริญ) - นิริยะ (นรก) - ตีรจฉานโยนิ (กำเนิดตีรจฉาน) - ปิตติวิสัย (แดนเปรต) - อสุรกาย (พวกอสูร) กามสุคติภุมิ ๗ (กามาวจรภุมิที่เป็นสุคติ ภุมิที่เป็นสุคติซึ่งยังเกี่ยวข้องกับกาม) - มนุษย์ (ชาวมนุษย์) - จาตุมาหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ท้าวมหาราช ๔ ปกครอง) - ดาวดึงส์ (แดนแห่งเทพ ๓๓ มีท้าวสักกะเป็นใหญ่) - ยามา (แดนแห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์)

- ดุสิต (แดนแห่งผู้เฝ้าอิมด้วยสิริสมบัติของตน)
- นิมมานรติ (แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการเนรมิต)
- พรนิมิตตสวรรค์ (แดนแห่งเทพผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้) (พ.ธ. หน้า ๓๑๖-๓๑๗)

โภคาทิยะ ๕ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคาทรัพย์ ในการที่จะมีหรือเหตุผลในการที่จะมีหรือครอบครองโภคาทรัพย์ ๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒. บำรุงมิตรสหายและร่วมกิจกรรมการทำงานให้เป็นสุข ๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย ๔. ทำพลี คือ ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ อติพลี ต้อนรับแขก ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ ราชพลี บำรุงราชการ เสียภาษี เทวดาพลี สักการะบำรุงสิ่งที่เชื่อถือ ๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติชอบ (พ.ธ. หน้า ๒๐๒ -๒๐๓)

มงคล สิ่งที่ทำให้มีโชคติดตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญ มงคล ๓๘ ประการ หรือ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล (มงคลอันสูงสุด) ๓๘ ประการ (ดูรายละเอียดมงคลสูตร) (พ.ศ. หน้า ๒๑๑)

มิจฉาณิชา ๕ การค้าขายที่ผิดศีลธรรมไม่ชอบธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. สัตถวณิชา ค้าอาวุธ ๒. สัตตวณิชา ค้ามนุษย์ ๓. มังสวณิชา เลี้ยงสัตว์ไว้ขายเนื้อ ๔. มัชชวณิชา ค้าขายน้ำเมา ๕. วิสวณิชา ค้าขายยาพิษ (พ.ศ. หน้า ๒๓๓)

มรรคมืองค์ ๘ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ ๑. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ (พ.ศ. หน้า ๒๑๕)

มิจฉัตตะ ๑๐ ภาวะที่ผิด ความเป็นสิ่งที่ผิด ได้แก่ ๑. มิจฉาทิฎฐิ (เห็นผิด ได้แก่ ความเห็นผิดจากคลองธรรมตามหลักกุศลกรรมบถ และความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์) ๒. มิจฉาสังกัปปะ (ดำริผิด ได้แก่ ความดำริที่เป็นอกุศลทั้งหลาย ตรงข้ามจากสัมมาสังกัปปะ) ๓. มิจฉาวาจา (วาจาผิด ได้แก่ วจีหุจรีต ๔) ๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด ได้แก่ กายหุจรีต ๓) ๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด ได้แก่ เลี้ยงชีพในทางหุจรีต) ๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด ได้แก่ ความเพียรตรงข้ามกับสัมมาวายามะ) ๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด ได้แก่ ความระลึกถึงเรื่องราวที่ล่วงแล้ว เช่น ระลึกถึงการได้ทรัพย์ การได้ยศ เป็นต้น ในทางอกุศล อันจัดเป็นสติเทียม) เป็นเหตุชักนำใจให้เกิดกิเลส มีโลภะ มานะ อสสา มัจฉริยะ เป็นต้น ๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งใจผิด ได้แก่ ตั้งจิตเพ่งเล็ง จดจ่อปักใจแน่วแน่ในกามราคะพยาบาท เป็นต้น หรือเจริญสมาธิแล้ว หลงเพลิน ติดหมกมุ่นตลอดจนนำไปใช้ผิดทาง ไม่เป็นไปเพื่อญาณทัสสนะ และความหลุดพ้น) ๙. มิจฉาญาณ (รู้ผิด ได้แก่ ความหลงผิดที่แสดงออกในการคิดอุบายทำความชั่วและการพิจารณาทบทวน ว่าความชั่วนั้น ๆ ตนกระทำได้อย่างดีแล้ว เป็นต้น) ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (พ้นผิด ได้แก่ ยังไม่ถึงวิมุตติ สำคัญว่าถึงวิมุตติ หรือสำคัญผิดในสิ่งที่มีใช้วิมุตติ)

(พ.ธ. หน้า ๓๒๒)

มิตรปฏิรูป คนเทียมมิตร มิตรเทียม มิใช่มิตรแท้ มี ๔ พวก ได้แก่

๑. คนปอกลอก มีลักษณะ ๔ คือ ๑.๑ คิดเอาได้ฝ่ายเดียว ๑.๒ ยอมเสียแต่น้อยโดยหวังจะเอาให้มาก ๑.๓ ตัวเองมีภัย จึงมาทำกิจของเพื่อน ๑.๔ คบเพื่อนเพราะ เห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง
๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ คือ ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่ผ่านมาแล้วมาปราศรัย ๒.๒ ดีแต่ อ้างสิ่งที่ยังมีดี แต่อ้างสิ่งที่ยังไม่มีมาปราศรัย ๒.๓ สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างแต่ เหตุขัดข้อง
๓. คนหัวประจบมีลักษณะ ๔ คือ ๓.๑ จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๓.๒ จะทำดีก็คล้อยตาม ๓.๓ ต่อหน้า สรรเสริญ ๓.๔ ลับหลังนินทา
๔. คนชวนฉิบหายมีลักษณะ ๔ คือ ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน ๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน (พ.ธ. หน้า ๑๕๔ – ๑๕๕)

มิตรน้ำใจ ๑. เพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย ๒. เพื่อนมีสุขพลอยดีใจ ๓. เขาเตือนเพื่อน ช่วยยับยั้ง แก้ไขให้ ๔. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน (พ.ศ. หน้า ๒๓๔)

รูป ๑. สิ่งที่ต้องสลายไปเพราะปัจจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง สิ่งที่เป็นรูปร่างพร้อมทั้งลักษณะอาการของมัน ส่วนร่างกาย จำแนกเป็น ๒๘ คือ มหาภูตรูป หรือธาตุ ๔ และอุपाทายรูป ๒. อารมณ์ที่รู้ได้ด้วยจักขุ สิ่งที่ปรากฏแก่ตา ข้อ ๑ ในอารมณ์ ๖ หรืออายตนะภายนอก ๓. ลักษณะนามใช้เรียกพระภิกษุสามเณร เช่น ภิกษุรูปหนึ่ง (พ.ศ. หน้า ๒๕๓)

วิญญะ ๓ หรือไตรวิญญ์ การเวียนเวียน การเวียนเกิด เวียนตาย การเวียนว่ายตายเกิด ความเวียนเกิด หรือวนเวียนด้วย อำนาจกิเลส กรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้ผลของกรรม เมื่อ ได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรมแล้วเสวยผลกรรมหมุนเวียนต่อไป (พ.ธ. หน้า ๒๖๖)

วาสนา อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคล ซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรมมาเป็น เวลานานจนเคยชินติดเป็นพื้นประจำตัว แม้จะละกิเลสนั้นได้แล้ว แต่ก็อาจจะละอาการกายวาจาที่เคยชิน ไม่ได้ เช่น คำพูดติดปาก อาการเดินที่เร็วหรือเดินตัวมึนตึ๋ม เป็นต้น ท่านขยายความว่า วาสนา ที่เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอภัยกถ คือ เป็นกลาง ๆ ไม่ได้ไม่ชั่วก็มี ที่เป็นกุศลก็อภัยกถนั้นไม่ต้องละ แต่ที่ เป็นอกุศลซึ่งควรจะละนั้น แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เข้าถึงอบายกับส่วนที่เป็นเหตุให้เกิด อาการแสดงออกทางกายวาจาแปลก ๆ ต่าง ๆ ส่วนแรก พระอรหันต์ทุกองค์ละได้ แต่ส่วนหลังพระพุทธเจ้า เท่านั้นละได้ พระอรหันต์อื่นละไม่ได้ จึงมีคำกล่าวว่าพระพุทธเจ้าเท่านั้นละกิเลสทั้งหมดได้ พร้อมทั้งวาสนา; ในภาษาไทย คำว่าวาสนามีความหมายเพี้ยนไป กลายเป็นอำนาจบุญเก่า หรือกุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ (ไม่มีใน พ.ศ. ฉบับที่พิมพ์เป็นเล่ม แต่ค้นได้จากแผ่นซีดีรอม พ.ศ. ของสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาฯ)

วิตก ความตรึก ตริ กายยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ การคิด ความดำริ “ไทยใช้ว่าเป็นห่วงกังวล” แบ่งออกเป็นกุศลวิตก ๓ และ อกุศลวิตก ๓ (พ.ศ. หน้า ๒๗๓)

วิบัติ ๔ ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรม ชั่วแสดงผล พุทธสัน ๆ ว่าส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ววิบัติมี ๔ คือ ๑. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติเสีย คือเกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไม่ ให้อำนวย ๒. อุปธิวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือ รูปร่างเสีย เช่น ร่างกายพิกลพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยา ท่าทางน่าเกลียด ไม่ชวนชมตลอดจนสุขภาพที่ไม่ดี เจ็บป่วย มีโรครุม ๓. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาลหรือหรือ กาลเสีย คือเกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว ปิบบั่นคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ ๔. บโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ผักไฟในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงตาม ความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียรไม่ถูกต้อง ทำการครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นต้น (พ.ธ. หน้า ๑๖๐- ๑๖๑)

วิปัสสนาญาณ ๙ ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเข้าในวิปัสสนา เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจสภาวะ ของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ได้แก่ ๑. อุทยัพพยานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความเกิดและดับ

ของเบญจขันธ์ ๒. ภัทธานุสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความสลาย เมื่อเกิดดับก็คำนึงเด่นชัด ในส่วน
ดับของสังขารทั้งหลาย ต้องแตกสลายทั้งหมด ๓. ภยตูปัญฐานญาณ คือ ญาณอันมองเห็นสังขาร ปรากฏ
เป็นของน่ากลัว ๔. อาทินวานุสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงเห็นโทษของสังขารทั้งหลาย ว่าเป็นโทษ
บกพร่องเป็นทุกข์ ๕. นิพพิทานุสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงเห็นความหน่ายของสังขาร ไม่เพลินเพลิน
ติดใจ ๖. มุญจิตุกัมยตาญาณ คือ ญาณอันคำนึงด้วย ใครพ้นไปเสีย คือ หน่ายสังขารทั้งหลาย ปราปรณา
ที่จะพ้นไปเสีย ๗. ปฏิสังขานุสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงพิจารณาหาทาง เมื่อต้องการจะพ้นไปเสีย
เพื่อมองหาอุบายจะปลดปล่อยออกไป ๘. สังขารูปেকชาญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยความเป็นกลางต่อ
สังขาร คือ พิจารณาสังขารไม่ยินดียินร้ายในสังขารทั้งหลาย ๙. สัจจานุโลมิกญาณ หรือ อนุโลมญาณ คือ
ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลมแก่การหยั่งรู้อริยสัจ แล้วแล้วมรรคญาณให้สำเร็จความเป็นอริยบุคคลต่อไป (พ.ศ.
หน้า ๒๗๖ – ๒๗๗)

วิมุตติ ๕ ความหลุดพ้น ภาวะไร้กิเลส และไม่มีทุกข์ มี ๕ ประการ คือ ๑. วิกขัมภณวิมุตติ ดับโดยข่มไว้ คือ ดับกิเลส
๒. ตทังควิมุตติ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับธรรมที่ตรงกันข้าม ๓. สมุจเฉทวิมุตติ ดับด้วยตัดขาด
ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ โดยอาศัยโลกุตตรมรรคดับกิเลส ๕. นิ
สรวณวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัยโลกุตตรธรรมดับกิเลสเด็ดขาดเสร็จสิ้น (พ.ศ. หน้า ๑๙๔)

โลกบาลธรรม ธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มีให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่
กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย มี ๒ อย่างได้แก่ ๑. หิริ ความอายบาป ละอายใจ
ต่อการทำความชั่ว ๒. โอตตปปะ ความกลัวบาปเกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรมชั่ว (พ.ศ. หน้า
๒๖๐)

ฤาษี หมายถึง ผู้แสวงธรรม ได้แก่ นักบวชนอกพระศาสนาซึ่งอยู่ในป่า ชีไพร ผู้แต่งคัมภีร์พระเวท (พ.ศ. หน้า ๒๕๖)

สติปัฏฐาน ๔ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่งนั้น ๆ มัน
เป็นของมันเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย
ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา) ท่านจำแนกวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ ๑
อิริยาบถ กำหนดรู้ทันอิริยาบถ ๑) สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำความเคลื่อนไหวทุกอย่าง
๑) ปฏิกูลมนสิการ พิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ ๑) ธาตุมนสิการ
พิจารณาเห็นร่างกายของตน โดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา
ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามิสและเป็น
นิรามิสตามที่ไปอยู่ขณะนั้น ๆ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่
สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ
เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ๆ ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น ๆ

๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม
ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของเรา) คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิวรณ์ ๕ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒
โพชฌงค์ ๗ อริยสัจ ๔ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์และดับได้อย่างไร
เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ (พ.ศ. หน้า ๑๖๕)

สมณะ หมายถึง ผู้สงบ หมายถึงนักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้
ระดับบาป ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นพระอริยบุคคล
(พ.ศ. หน้า ๒๙๙)

สมบัติ ๔ คือ ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ ๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ หรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้นคือ ดำเนินชีวิตหรือไปใน ถิ่นที่อำนวย ๒. อุปธิสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย คือมีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาท่าทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง ๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาล หรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีคุณธรรมยกย่องคนดี ไม่ ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะเวลานั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ ๔. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่ง การประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับ ความถนัดความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วน ตามเกณฑ์หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหยาะเหยะ หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ (พ.ธ. หน้า ๑๖๑ – ๑๖๒)

สมบัติ ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมบัติมีหลายอย่าง เช่น ญาณสมบัติ ผลสมบัติ อนุปปวาทกรรมสมบัติ (พ.ศ. หน้า ๓๐๓)

สติ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจได้กับกิจ หรือคุมจิตใจไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำและ คำพูดแม่นยำได้ (พ.ศ. หน้า ๓๒๗)

สังฆคุณ ๙ คุณของพระสงฆ์ ๑. พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ๒. เป็นผู้ปฏิบัติตรง ๓. เป็นผู้ ปฏิบัติถูกทาง ๔. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ๕. เป็นผู้ควรแก่การค้ำับ คือ ควรกับของที่เขานำมาถวาย ๖. เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ ๗. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ควรแก่ของทำบุญ ๘. เป็นผู้ควรแก่การกระทำอัญชลี ควรแก่การกราบไหว้ ๙. เป็นนาคบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพร่วรรณคดีที่ยอดเยี่ยม ของโลก(พ.ธ. หน้า ๒๖๕-๒๖๖)

สังเวชนียสถาน สถานที่ตั้งแห่งความสังเวช ที่ทำให้เกิดความสังเวช มี ๔ คือ ๑. ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ อุทยาน ลุมพินี ปัจจุบันเรียกลุมพินีหรือรัมมินเด (Lumbini หรือ Rummindei) ๒. ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ควาง โภธิ ที่ตำบลพุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodh – Gaya) ๓. ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา คือป่า อสิปตมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ ๔. ที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คือที่สาละวัน ทยาน เมืองกุสินารา หรือกุสินคร บัดนี้เรียกกาเซีย (Kasia หรือ Kusinagara) (พ.ศ. หน้า ๓๑๗)

สันโดษ ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ด้ำน่งห่ม อาหารที่นอนที่นึ่ง และยาตามมีตามได้ ยินดีของ ของตน การมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่ โลภ ไม่ริษยาใคร (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สันโดษ ๓ ๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ได้เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นไม่ริษยาเขา ๒. ยถาพลสันโดษ คือ ยินดีตามกำลัง คือ พอใจเพียงแค่ว่าพอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหน เสียขายไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝันใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ๓. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ พอใจตามที่สมควร คือ พอใจตามที่สมควรแก่ฐานะแนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของ ตน เช่น ภิกษุพอใจแต่อย่างอันเหมาะสมกับสมณภาวะ หรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตนแต่จะมีประโยชน์แก่ ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สัทธรรม ๓ ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หลักหรือแก่นศาสนา มี ๓ ประการ ได้แก่

๑. ปริยตีสัทธรรม (สัทธรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์)

๒. ปฏิยตีสัทธรรม (สัทธรรมคือสิ่งพึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)

๓. ปฏิเวธสัทธรรม (สัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึง หรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และ นิพพาน (พ.ธ. หน้า ๑๒๕)

สัปปริสธรรม ๗ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ๑. อัมมัญญตา คือ ความรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง ๒. อตถัญญตา คือ ความรู้จักผล คือรู้ความมุ่งหมาย ๓. อัตตัญญตา คือ ความรู้จักตน คือ รู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น ๔. มัตตัญญตา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี ๕. กาลัญญตา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ๖. ปริสสัญญตา คือ ความรู้จักบริษัทคือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม ๗. ปุคคลัญญตา หรือ ปุคคลปโรปรัญญตา คือ ความรู้จักบุคคล คือความแตกต่างแห่งบุคคล (พ.ธ. หน้า ๒๔๔)

สัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ตระหนักรู้ชัดเข้าใจชัด ซึ่งสิ่งนี้ได้ มักมากู้กับสติ (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกอีกอย่างว่า “สาราณียธรรม” ๑. เมตตากายกรรม มีเมตตากายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒. เมตตา วาจีกรรม มีเมตตาวาจีกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓. เมตตา มโนกรรม มีเมตตามโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔. สาธารณโกศ แบ่งปันสิ่งของที่ได้อะไรมาไม่หวง แหวน ใช้ผู้เดียว ๕. สีลสามัญญตา มีความประพฤติ ร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือจัดปัญหา ๖. ภิญญสามัญญตา มีความเห็นชอบตรงกัน เช่นเดียวกับหมู่คณะ (พ.ธ. หน้า ๒๓๓-๒๓๕)

สุข ๒ ความสบาย ความสำราญ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. กายิกสุข สุขทางกาย ๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ อีกหมวดหนึ่ง มี ๒ คือ ๑. สามิสสุข สุขอิงอามิส คือ อาศัยกามคุณ ๒. นิรามิสสุข สุขไม่อิงอามิส คือ อิงเนกขัมมะ (พ.ศ. หน้า ๓๔๓)

ศรัทธา ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม (พ.ศ. หน้า ๒๙๐)

ศรัทธา ๔ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการคือ ๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งที่รู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่ว ความดี มีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่าว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มีใช้ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น ๒. วิปากสัทธา (เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่สำเร็จต้องมีผล และผลต้อง มีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี และผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกตาสัทธา (ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน ๔. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๔ ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้ (พ.ธ. หน้า ๑๖๔)

สงเคราะห์ การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล (พ.ศ. หน้า ๒๒๘)

สังคหัตถ์ ๔ เรื่องสงเคราะห์กัน คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก ได้แก่ สังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ ดุจสลักเกาะยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถ และวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก นานิยมนับถือ ๓. อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ๔. สมานัตตนา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๑๐)

สัมมัตตะ ความเป็นลูก ภาวะที่ถูก มี ๑๐ อย่าง ๘ ข้อต้น ตรงกับองค์มรรคทั้ง ๘ ข้อ เพิ่ม ๒ ข้อท้าย คือ ๙. สัมมาญาณ รู้ชอบได้แก่ผลญาณ และปัจจเวกขณญาณ ๑๐. สัมมาวิมุตติ พ้นชอบได้แก่ อรหัตผลวิมุตติ; เรียกอีกอย่าง อเสขธรรม ๑๐ (พ.ศ. หน้า ๓๒๙)

สุจริต ๓ ความประพฤติดี ประพฤติชอบตามคลองธรรม มี ๓ คือ ๑. กายสุจริต ประพฤติชอบทางกาย ๒. วาสุจริต ประพฤติชอบทางวาจา ๓. มโนสุจริต ประพฤติชอบทางใจ (พ.ศ. หน้า ๓๔๕)

หิริ ความละอายต่อการทำชั่ว (พ.ศ. หน้า ๓๕๕)

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งอกุศลกรรม ทางความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์
๑. ปาณาติบาต การทำชีวิตให้ตกลง ๒. อทินนาทาน การถือเอาของที่เขามิได้ให้ โดยอาการขโมย ลัก
ทรัพย์ ๓. กาเมสุมิฉฉาจาร ความประพฤติดีทางกาม ๔. มุสาวาท การพูดเท็จ ๕. ปิสุณวาจา วาจา
ส่อเสียด ๖. ผรุสวาจา วาจาหยาบ ๗. สัมผัสปลลาปะ พูดเพื่อเจ้า ๘. อภิขมา เฟื่องเลื่องอยากได้ของเขา ๙.
พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น ๑๐. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม (พ.ธ. หน้า ๒๗๙, ๓๐๙)

อกุศลมูล ๓ รากแห่งของอกุศล ต้นตอของความชั่ว มี ๓ คือ ๑. โลภะ (ความอยากได้) ๒. โทสะ (ความคิด
ประทุษร้าย) ๓. โมหะ (ความหลง) ๘ (พ.ธ. หน้า ๘๙)

อคติ ๔ ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติดีที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง มี ๔ อย่างคือ ๑. ฉันทาคติ
(ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิดเพราะ
เขลา) ๔. ภัยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) (พ.ธ. หน้า ๑๗๔)

อนัตตา ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน (พ.ศ. หน้า ๓๖๖)

อบายมุข ช่องทางของความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อเย็บแห่งโรคทรัพย์ ทางแห่งความพินาศ (พ.ศ. หน้า
๓๓๗)

อบายมุข ๔ ๑. อิตถิธุดตะ (เป็นนักแสดงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง) ๒. สุราธุดตะ (เป็นนักแสดงสุรา นักดื่ม) ๓. อักขธุดตะ
(เป็นนักการพนัน) ๔. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว) (พ.ศ. หน้า ๓๓๗)

อบายมุข ๖ ๑. ติดสุราและของมีนเมา ๑.๑ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นขัด ๆ ๑.๒ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑.๓ เป็นบ่อ
เกิดแห่งโรค ๑.๔ เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง ๑.๕ ทำให้ไม่รู้อาย ๑.๖ ทอนกำลังปัญญา ๒. ชอบเที่ยว
กลางคืน มีโทษ ๖ อย่างคือ ๒.๑ ชื่อว่าไม่รักษาดน ๒.๒ ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๒.๓ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์
สมบัติ ๒.๔ เป็นที่ระแวงสงสัย ๒.๕ เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ ๒.๖ เป็นที่มาของเรื่องเดือดร้อน
เป็นอันมาก ๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการทำงานเสื่อมเสียเพราะมีใจกังวลคอยคิดจ้อง กับ
เสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖ กรณี คือ ๓.๑ ราที่โหมไปทีนั้น ๓.๒ - ๓.๓ ขับร้อง ดนตรี เสภา เพลง
เถิดเทิงที่โหมไปทีนั้น ๔. ติดการพนัน มีโทษ ๖ คือ ๔.๑ เมื่อชนะยอมก่อเวร ๔.๒ เมื่อแพ้ก็เสียตาย
ทรัพย์ที่เสียไป ๔.๓ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นขัด ๆ ๔.๔ เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ ๔.๕ เป็นที่หมิ่น
ประมาทของเพื่อนฝูง ๔.๖ ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูก
เมียไม่ได้ ๕. คบคนชั่วมีโทษโดยนำไปให้กลายเป็นคนชั่วอย่างทีตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ ได้เพื่อนที่จะนำไป
กลายเป็น ๕.๑ นักการพนัน ๕.๒ นักเลงหญิง ๕.๓ นักเลงเหล้า ๕.๔ นักลวงของปลอม ๕.๕ นัก
หลอกลวง ๕.๖ นักเลงหัวไม้ ๖. เกียจคร้านการทำงาน มีโทษโดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผัดผ่อน
ไม่ทำงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๖.๑ - ๖.๖ หนาวนัก
ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก หิวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำงาน (พ.ธ. หน้า ๑๗๖ - ๑๗๘)

อภิธานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑.
หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำ
กิจกรรมที่พึงทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ ควร
เคารพนับถือท่านเหล่านั้น ๕. บรรดากุลสตรี กุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออุดคร่า ชื่นใจ
๖. เคารพสักการบูชา เจดีย์หรืออนุสาวรีย์ประจำชาติ ๗. จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบ
ธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (รวมถึงพระภิกษุ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบด้วย) (พ.ธ. หน้า ๒๔๖ - ๒๔๗)

อธิปไตย ๓ ความเป็นใหญ่ มี ๓ อย่าง คือ ๑. อัตตาธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วย
ปรารถนเป็นประมาณ ๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถ
นิยมของโลกเป็นประมาณ ๓. อัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำการด้วย
ปรารถนความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (พ.ธ. หน้า ๑๒๗-๑๒๘)

อริยสัง ๔ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะมี ๔ คือ ๑. ทุกข์ (ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาวะที่บีบคั้น ชัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ขาติ ขรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์

๒. ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา) กำจัดอวิชชา สාරอกตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือ นิพพาน)

๓. ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สාරอกตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ เป็นอิสระ คือ นิพพาน)

๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมืองค์ ๘ นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๘๑)

อริยอัฏฐังคิกมรรค ทางสายกลาง มรรคมืองค์ ๘ (ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

อัญญาณูปেকขา เป็นอุเบกขาฝ่ายวิบัติ หมายถึง ความไม่รู้เรื่อง เหยไม่รู้เรื่อง เหยโง่ เหยเมย (พ.ธ. หน้า ๑๒๖)

อัตตา ตัวตน อาตมัน ปุณฺชนย่อมยึดมั่นมองเห็นขันธ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเป็นอัตตา หรือยึดถือว่ามีอัตตา เนื่องด้วยขันธ (พ.ศ. หน้า ๓๔๘)

อตัลล เรื่องราว ความหมาย ความมุ่งหมาย ประโยชน์ มี ๒ ระดับ คือ ๑. ทิณฺฐิธัมมิกตัลล ประโยชน์ในชีวิตนี้หรือประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้มาโดยทางที่ชอบธรรม ๒. สัมปรายิกตัลล ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ล้าลึกกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละจากโลกนี้ไป ๓. ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแห่งจริงของชีวิตเป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย คือ พระนิพพาน อีกประการหนึ่ง หมายถึง ๑. อัตตตัลล ประโยชน์ตน ๒. ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น ๓. อุภยตัลล ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (พ.ธ. หน้า ๑๓๑ - ๑๓๒)

อายตนะ ที่ต่อ เครื่องติดต่อ แตนต่อความรู้ เครื่องรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ เช่น ตาเป็นเครื่องรู้ รูปเป็น สิ่งที่รู้ หูเป็น เครื่องรู้ เสียงเป็นสิ่งที่รู้ เป็นต้น จัดเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. อาตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖

๒. อายตนะภายนอก หมายถึง เครื่องต่อภายนอก สิ่งที่ถูกรู้ มี ๖ คือ ๒.๑ รูป คือ รูป ๒.๒ สัททะ คือ เสียง ๒.๓ คันธะ คือ กลิ่น ๒.๔ รส คือ รส ๒.๕ โผฏฐัพพะ คือ สิ่งต้องกาย ๒.๖ ธัมมะ หมายถึง ธรรมารมย์ คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ หรือสิ่งที่ใจรู้ อารมณ์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อายตนะภายใน เครื่องต่อภายใน เครื่องรับรู้ มี ๖ คือ ๑. จักขุ คือ ตา ๒. โสตะ คือ หู ๓. ชานะ คือ จมูก ๔. ชิวหา คือ ลิ้น ๕. กาย คือ กาย ๖. มโน คือ อินทรีย์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อริยวัฑฒิ ๕ ความเจริญอย่างประเสริฐ หลักความเจริญของอารยชน มี ๕ คือ ๑. ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจ ในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดีอันมีเหตุผล ๒. ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต ๓. สุตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ ๔. จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบ เอาแต่ตัว ๕. ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง (พ.ธ. หน้า ๒๑๓)

อิทธิบาท ๔ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำให้ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอแล้วปรารถนาจะทำ ให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทบทวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ตัวอย่างเช่น ผู้ทำงานทั่ว ๆ ไปอาจจำสั้น ๆ ว่า รักงาน สู้งาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา เป็นต้น (พ.ธ. หน้า ๑๘๖-๑๘๗)

อุบาสกธรรม ๗ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยียนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ ๔. มีความเลื่อมใสอย่างมากในพระภิกษุทุกระดับ ๕. ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโทษติเตียน ๖. ไม่แสวงหาบุญนอกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ๗. กระทำการสนับสนุน คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ธ. หน้า ๒๑๙ - ๒๒๐)

อุบาสกธรรม ๕ สมบัติของอุบาสก ๕ คือ ๑. มีศรัทธา ๒. มีศีลบริสุทธิ ๓. ไม่ถือนมกลตืนขาว เชื้อกรรม ไม่เชื่อนมกลตืนม่วงหวังผลจากการกระทำ และการงานมิใช่จากโชคกลาง และสิ่งที่ต้นกันว่าลัทธิศักดิ์สิทธิ์ ๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๕. ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ศ. หน้า ๓๐๐)

อุบาสกธรรม ๗ ผู้ใกล้ชิดพระศาสนาอย่างแท้จริง ควรตั้งตนอยู่ในธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก มี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยียนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ คือ ผูกอบรมตนให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้น ๔. พรั่งพร้อมด้วยความเลื่อมใส ในพระภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุนกลาง ๕. ฟังธรรมด้วยความตั้งใจ มิใช่ มาจับผิด ๖. ไม่แสวงหาทักษิณภายนอก หลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๗. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนา คือ เอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจการ (ธรรมานุชิต, หน้า ๗๐ - ๗๐)

อุเบกขา มี ๒ ความหมายคือ ๑. ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง ความวางใจเฉยได้ไม่ยินดียินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุ นั้น ๒. ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์ เรียกเต็มว่าอุเบกขาเวทนา (อุทกขมสุข) (พ.ศ. หน้า ๔๒๖ - ๔๒๗)

อุบาทน ๔ ความยึดมั่น ความถ้อยมั่นด้วยอำนาจกิเลส ความยึดติดอันเนื่องมาแต่ตัณหา ผูกพันเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง ๑. กามุบาทน ความยึดมั่นในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสณัมพะที่นำใคร่ นำพอใจ ๒. ทิฏฐุบาทน ความยึดมั่นในทิฏฐิหรือทฤษฎี คือ ความเห็น ลัทธิ หรือหลักคำสอนต่าง ๆ ๓. สิลัปปทุบาทน ความยึดมั่นในศีลและพรต คือ หลักความประพฤติ ข้อปฏิบัติ แบบแผน ระเบียบวิธี ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิพิธีต่าง ๆ กัน ไปอย่างงมงายหรือโดยนิยมน่าสงสัย ว่าศักดิ์สิทธิ์ มิได้เป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจตามหลักความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล ๔. อัตตวาทุบาทน ความยึดมั่นในวาตะว่าตัวตน คือ ความถือหรือสำคัญหมายอยู่ในภายในว่ามีตัวตน ที่จะได้ จะมี จะเป็น จะสูญสลาย ถูกบีบคั้น ทำลายหรือเป็นเจ้าของ เป็นนายบังคับบัญชาสิ่งต่าง ๆ ได้ไม่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งปวง อันรวมทั้งตัวตนว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ประชุมประกอบกันเข้า เป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งหลายที่มาสัมพันธ์กันล้วน ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๘๗)

อุปนิสัย ๔ ธรรมที่พึงฟัง หรือธรรมช่วยอุดหนุน ๑. สงฺขาเยกั ปฏฺิเสวติ พิจารณาแล้วจึงใช้สอยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เป็นต้น ที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ ๒. สงฺขาเยกั อธิวาสติ พิจารณาแล้วอดกลั้นได้แก่ อนิน္ถารมณั ต่าง ๆ มีหนาวร้อน และทุกขเวทนา เป็นต้น ๓. สงฺขาเยกั ปรีวฺชเชติ พิจารณาสิ่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจแล้วหลีกเลี่ยง ๔. สงฺขาเยกั ปฏฺิวิโนเทติ พิจารณาสิ่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายเกิดขึ้นแล้ว เช่น อุกุสลวิตกมีกามวิตก พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก และความชั่วร้ายทั้งหลายแล้วพิจารณาแก้ไข บำบัดหรือขจัดให้สิ้นไป (พ.ธ. หน้า ๑๗๙)

โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว (พ.ศ. หน้า ๔๓๔)

โอวาท คำกล่าวสอน คำแนะนำ คำตักเตือน โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ คือ ๑. เว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ (ไม่ทำชั่วทั้งปวง) ๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (ทำแต่ความดี) ๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง โลภ โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์) (พ.ศ. หน้า ๔๔๐)

สังคมศาสตร์ การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

คุณธรรม (virtue) และจริยธรรม (moral or morality or ethics) **คุณธรรม** หมายถึง สภาพคุณงามความดี

จริยธรรม มีความหมายเช่นเดียวกับ **ศีลธรรม** หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติกรรมปฏิบัติความประพฤติ หรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต หรือคุณธรรมตามกรอบจริยธรรม ส่วน **ศีลธรรมและจริยธรรม** มีความหมายใกล้เคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่เน้นสภาพ ลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกถึงความดีงาม ส่วนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ ความประพฤติหรือการปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายเดียวกันและมักใช้คำสองคำดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า **คุณธรรมจริยธรรม** ซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม นั่นคือมีความหมายเน้นทั้งสภาพลักษณะหรือคุณสมบัติและความประพฤติอันดีงามเป็นที่ยอมรับของสังคม (โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ศูนย์คุณธรรม หน้า ๑๑-๑๒)

การเมือง ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจในการจัดระเบียบสังคมเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยรวมทั้งหมดในส่วนหนึ่งของชีวิตในพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ อำนาจชอบธรรม หรืออิทธิพล และมีความสามารถในการดำเนินการได้

ข้อมูล สิ่งที่ได้รับรู้และยังไม่มีการจัดประมวลให้เป็นระบบ เมื่อจัดระบบแล้วเรียกว่า สารสนเทศ

ค่านิยม การกำหนดคุณค่าและพัฒนาจนเป็นบุคลิกภาพประจำตัว

คุณค่า ลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ คุณค่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ คุณค่าเปลี่ยนไปได้ตามเวลา และคุณค่ามักเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

บทบาท การกระทำที่สังคมคาดหวังตามสถานภาพที่บุคคลครองอยู่

หน้าที่ เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สถานภาพ ตำแหน่งที่แต่ละคนครองอยู่ในสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาหนึ่ง

บรรทัดฐาน ข้อตกลงของสังคมที่กำหนดให้สมาชิกประพฤติ ปฏิบัติ บางทีเรียกบทสถาน สามารถใช้บรรทัดฐานของสังคม (social norms) เป็นมาตรฐานความประพฤติในทางจริยธรรมได้ ซึ่งแยกออกเป็น

๑. วิถีประชา (folkways) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งสังคมยอมรับและได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา มักเกี่ยวข้องกับเรื่องการดำเนินชีวิต และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดแน่นอนตายตัว

๒. กฎศีลธรรมหรือจารีต (mores) เป็นมาตรฐานความประพฤติของสังคมที่มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมที่เข้มข้น ในกรณีมีผู้ฝ่าฝืนอาจมีการลงโทษ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่มีลายลักษณ์อักษรก็ตาม เช่น การลวนลามสตรีในชนบท ต้องลงโทษด้วยการเสียผี

๓. กฎหมาย (law) เป็นมาตรฐานความประพฤติที่รัฐกำหนดให้สมาชิกของรัฐพึงปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ และกำหนดวิธีการปฏิบัติลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

สิทธิ ข้อเรียกร้องของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สิทธิทางศีลธรรม เป็นข้อเรียกร้องทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

ประเพณี เป็นความประเพณีของคนหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบกันมานาน

ประเพณี คือ กิจกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนหรือสังคมหนึ่งที่จัดขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใด จุดประสงค์หนึ่ง และกำหนดการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาแน่นอนสม่ำเสมอกิจกรรมที่เป็นประเพณีอาจมองได้อีกประการหนึ่งว่าเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มเฉพาะหรือทางศาสนา

ปณญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights sinv UDHR) คือการประกาศเจตนารมณ์ ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรองตามข้อมติที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ โดยประเทศไทยออกเสียงสนับสนุน

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เป็นการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมา ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษยชาติโลก ความสำคัญ และผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สัมมาชีพ การประกอบอาชีพสุจริตและเหมาะสมในสังคม

ประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ หรือผลการกระทำที่ได้ผลออกมาดีกว่าเดิม รวมทั้งการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดความสูญเสียเปล่าหรือความสูญเสีย ทรัพยากรต่างๆ พิจารณาได้จากเวลา แรงงาน วัตถุดิบ เครื่องจักร ปริมาณและคุณภาพ ฯลฯ

ประสิทธิผล ระดับความสำเร็จของวัตถุประสงค์ หรือ ผลสำเร็จของงาน

สินค้า หมายความว่าสิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

ภูมิปัญญา ส่วนหนึ่งของประเพณี หรือเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวก็ได้ เช่น พิธีถวายสังฆทาน พิธีบวชนาค พิธีบวชลูกแก้ว พิธีขอฝน พิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน

มนุษยชาติ การเกิดเป็นมนุษย์มาจาก มนุษย์ = ผู้มีจิตใจสูง กับชาติ = เกิด โดยปกติหมายถึง มนุษย์ทั่ว ๆ ไป

มรรยาท พฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าควรประพฤติเป็นวัฒนธรรม วัดจากความเหมาะสมและไม่เหมาะสม

ระบบ การนำส่วนต่าง ๆ มาปรับเรียงต่อให้ทำงานประสานต่อเนื่องกันจนดูเป็นสิ่งเดียวกัน

กระบวนการ กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง

วิเคราะห์ การแยกแยะให้เห็นคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ

เศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการกิน การอยู่ของมนุษย์ในสังคม ว่าด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดการผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภค

สหกรณ์ แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖)

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิด ของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออกทรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่นสินค้า ต่าง ๆ หรือ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวความคิด กรรมวิธีและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญามี ๒ ประเภท ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และลิขสิทธิ์ (Copyright)

๑. **ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม** มีสิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรรวม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่ง ภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็น สินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือ คุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

๒. ลิขสิทธิ์ คือ งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม งานภาพยนตร์ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี หรือแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ ลิขสิทธิ์ยังรวมทั้งสิทธิ ข้างเคียง (Neighbouring Right)

เหตุ ภาวะเงื่อนไขที่จำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตามมา เรียกว่า ผล

เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

อำนาจ ความสามารถในการบีบบังคับให้สิ่งหนึ่ง (คนหนึ่ง...) กระทำตามที่ปรารถนา

อิทธิพล อำนาจบังคับที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เอกลักษณ์ ลักษณะที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีที่ใดเหมือน

ตำนาน เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและถูกบันทึกขึ้นภายหลัง

พงศาวดาร คือ การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่กับพระมหากษัตริย์ และ ราชสำนัก

อดีต คือ เวลาที่ล่วงมาแล้ว ความสำคัญของอดีต คือ อดีตจะครอบงำความคิดและความรู้ของเราอย่าง กว้างขวางลึกซึ้ง อดีตที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน/ความสำคัญที่มีต่อเหตุการณ์และกลุ่มคนจะถูกนำมาเชื่อมโยง เข้าด้วยกัน

นักประวัติศาสตร์ เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นจากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ตาม จุดมุ่งหมายและวิธีการคิด ซึ่งงานเขียนอาจนำไปสู่การเป็นวิชาประวัติศาสตร์ได้ในที่สุด

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การรวมชาติ/รับใช้การเมือง
- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความโดยปราศจากอคติ (bias)

หลักฐานประเภท ต่าง ๆ จะให้ข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งจะนำไปสู่ความจริงในที่สุดโดยมีวิธีการแบ่งประเภท ของหลักฐานหลายแบบ เช่น หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแบบหนึ่ง หรือหลักฐานขั้นต้นและ หลักฐานชั้นรอง (หรือหลักฐานขั้นที่หนึ่ง ขั้นที่สอง ขั้นที่สาม) อีกแบบหนึ่ง หลักฐานที่จะถูกประเมิน ว่าเป็นที่น่าเชื่อถือที่สุด คือ หลักฐานที่เกิดร่วมสมัยหรือเกิดโดยผู้รู้เห็นเหตุการณ์นั้น ๆ แต่กระนั้นนัก ประวัติศาสตร์ก็ต้องวิเคราะห์ทั้งภายในและภายนอกก่อนด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้ที่อยู่ร่วมสมัยก็ย่อมมี จุดมุ่งหมายส่วนตัวในการบันทึก ซึ่งอาจทำให้เลือกบันทึกเฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น

อคติ คือ ความลำเอียง ไม่ตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้ที่เป็นนักประวัติศาสตร์ จะต้องตระหนักและควบคุมให้ได้

ความเป็นกลาง คือการมองด้วยปราศจากความรู้สึกอคติจะเกิดขึ้นได้หากเข้าใจธรรมชาติของหลักฐานแต่ละ ประเภทเข้าใจปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เขียน ผู้บันทึกประวัติศาสตร์ (นั่นคือ เข้าใจว่าบันทึกเพื่ออะไร เพราะเหตุใด)

ความจริงแท้ (real truth) คือ ความจริงที่คงอยู่นอนนิรันดร์ เป็นจุดหมายสูงสุดที่นักประวัติศาสตร์มุ่งแสวงหา ซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจและความจริงที่อยู่เบื้องหลังการเกิดพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ (ที่มนุษย์ เป็นผู้สร้าง) ซึ่งการแสวงหาความจริงแท้ ต้องอาศัยความสมบูรณ์ของหลักฐานและกระบวนการทาง ประวัติศาสตร์ที่ละเอียด ถี่ถ้วน กินเวลายาวนาน แต่นั่นคือ ภาระหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์

ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ คือ ผู้นำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติและทักษะใน การใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริงและความจริงแท้จะต้องศึกษาผลงานของนัก

ประวัติศาสตร์และเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องธรรมชาติของประวัติศาสตร์

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องการนับเวลา และการแบ่งช่วงเวลาตามระบบต่าง ๆ ทั้งแบบไทยสากล ศักราชที่สำคัญ ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานสำหรับการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตระหนักถึงความสำคัญในความต่อเนื่องของเวลา อิทธิพลและความสำคัญของเวลาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึงกระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความ เป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

หนึ่ง การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุ และผล (ศึกษาอะไร ช่วงเวลาไหน สมัยใด และเพราะเหตุใด)

สอง การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่ วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต

สาม การวิเคราะห์หลักฐาน (การตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน) การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเป็นกลาง และปราศจากอคติ

สี่ การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถาม ด้วยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัดโดยไม่ใช้ ค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของคนในอดีต โดยพยายามเข้าใจความคิดของคนในยุคนั้นหรือนำตัว เข้าไปอยู่ในยุคสมัยที่ตนศึกษา

ห้า การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีความหมาย

พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคม มนุษย์ในบริบทของเวลาและสถานที่ โดยทั่วไปจะแยกเรื่องศึกษาออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในกลุ่มสังคม มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ในท้องถิ่น/ประเทศ/ภูมิภาค/โลก โดยมุ่งศึกษาว่าสังคมนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงหรือ พัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใดบ้าง ทั้งทางด้าน ภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการหรือการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และผลกระทบ ของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของ เวลาและความต่อเนื่อง

ภูมิศาสตร์ เป็นคำที่มาจากภาษากรีก (Geography) หมายถึงการพรรณนาลักษณะของโลกเป็นศาสตร์ทางพื้นที่ เป็นความรู้ที่ว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตหนึ่ง

ลักษณะทางกายภาพ ของภูมิศาสตร์ หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง โดยสามารถมองเห็นและ วิเคราะห์ไปถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะ ของธรณีสัณฐานวิทยาภูมิอากาศวิทยา ภูมิศาสตร์ดิน ชีวภูมิศาสตร์พืช ภูมิศาสตร์สัตว์ ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หมายถึงวิธีการศึกษา หรือวิธีการวิเคราะห์ พิจารณาสำหรับศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ได้ใช้ สำหรับการศึกษาคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ (Environment) ทางกายภาพ ด้วยวิธีการศึกษา พิจารณาถึงความแตกต่าง ความเหมือนระหว่างพื้นที่ หนึ่งๆ กับอีกพื้นที่หนึ่ง หรือระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับภูมิภาคหนึ่ง โดยพยายามอธิบายถึงความแตกต่าง

ความเหมือน รูปแบบของภูมิภาค และพยายามขีดเส้นสมมุติ แบ่งภูมิภาคเพื่อพิจารณาวิเคราะห์ ดู
สัมพันธ์ภาพของภูมิภาคเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร

ภูมิศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์ และวัฒนธรรม รูปแบบต่าง ๆ

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยทางธรรมชาติ จะเป็น**ภูมิศาสตร์กายภาพ** (Physical Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ประชากร วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ การเดินทาง การ
อพยพจะเป็น**ภูมิศาสตร์มนุษย์** (Human Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม การค้า การเมือง จะ
เป็น**ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม** (Cultural Geography)

ภูมิอากาศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบอุตุนิยมวิทยา รูปแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิอากาศ แบบร้อนชื้น
ภูมิอากาศแบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง ฯลฯ

ภูมิประเทศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผ่นดิน เช่น หิน ดิน ความต่างระดับ ทำให้เกิดภาพ
ลักษณะรูปแบบต่าง ๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ราบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม ฯลฯ

ภูมิพฤกษ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของพืชพรรณ อากาศ ภูมิประเทศ ดิน สัตว์ป่า ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ป่าดิบ ป่า
เต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าทุ่งหญ้า ฯลฯ

ภูมิธรณี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน โครงสร้างทางธรณี ทำให้เกิดรูปแบบทางธรณีชนิดต่าง ๆ เช่น ภูเขา
แบบทิวเขา ภูเขาแบบยกตัว ที่ราบน้ำท่วมถึง ชายฝั่งแบบยุบตัว ฯลฯ

ภูมิปฐพี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน ภูมิประเทศลักษณะอากาศ พืชพรรณ ทำให้เกิดดินรูปแบบต่าง ๆ เช่น
แดนดินดำ มอดินแดง ดินทรายจัด ดินกรด ดินเค็ม ดินพรุ ฯลฯ

ภูมิอุทก คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแผ่นดิน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิธรณี พืชพรรณ ทำให้เกิดรูปแบบแหล่งน้ำ
ชนิดต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร น้ำใต้ดิน น้ำบาดาล ฯลฯ

ภูมิดาราศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของดวงดาว กลุ่มดาว เวลา การเคลื่อนที่โคจรของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ ทำให้
เกิดรูปแบบปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การเกิดกลางวันกลางคืน ขั้วขึ้น-ขั้วแรม สุริยุปราคา ตะวันอ้อม
เหนือ ตะวันอ้อมใต้ ฯลฯ

ภัยพิบัติ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและกระทำของ
มนุษย์ จนชุมชนหรือสังคมที่เผชิญปัญหาไม่อาจรับมือ เช่นดินถล่ม สึนามิ ไฟป่า ฯลฯ

แหล่งภูมิศาสตร์ หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล
ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

เทคนิคทางภูมิศาสตร์ หมายถึง แผนที่ แผนภูมิ แผนภาพ และกราฟ ภาพถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายจากดาวเทียม
เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อที่สามารถค้นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ได้

มิติทางพื้นที่ หมายถึง การวิเคราะห์ พิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่
ปัจจัยแวดล้อม และการกระจายของพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความกว้าง ยาว สูง ตามขอบเขตที่กำหนด
หรือสมมุติพื้นที่ขึ้นมาพิจารณา

การศึกษารูปแบบทางพื้นที่ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่หรือมิติทางพื้นที่ของ สังคมมนุษย์ ที่ตั้ง
ถิ่นฐานอยู่ มีการใช้และกำหนดหน่วยเชิงพื้นที่ ที่ชัดเจน มีการอาศัยเส้นที่เราสมมุติขึ้น อาศัยหน่วยต่าง ๆ
ขึ้นมากำหนดขอบเขต ซึ่งมีองค์ประกอบลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง
และลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่เด่นชัด สอดคล้องกันเป็นพื้นฐานในการศึกษา แสวงหาข้อมูล

ภูมิศาสตร์กายภาพ หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับระบบธรรมชาติ ถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และ
พัฒนาการไปตามยุคสมัย โดยมีขอบเขตที่กล่าวถึง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิปฐพี (ดิน)
ภูมิอากาศ (ลมฟ้าอากาศ บรรยากาศ) และภูมิพฤกษ (พืชพรรณ ป่าไม้ ธรรมชาติ) รวมทั้ง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์

สิ่งแวดล้อม สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น อาทิ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สัตว์ ซึ่งสามารถถูกทำลายได้โดยการขาดความระมัดระวัง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นตัวมนุษย์และผลงานและมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ภูมิอากาศ ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า ธรณีสัณฐาน (ภูเขาและที่ราบ) บรรยากาศ มหาสมุทร แร่ธาตุ และน้ำ

อนุรักษ์ การรักษา จัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือการรักษาป้องกันบางสิ่งไม่ให้เปลี่ยนแปลง สูญหายหรือถูกทำลาย

ภูมิศาสตร์มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมด้านสังคมทั้งในเมืองและท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม สาเหตุและผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม

กรอบทางพื้นที่ (Spatial Framework) หมายถึง การวางข้อกำหนดหรือขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือแบบรูปแบบกระจายของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกส่วนใดส่วนหนึ่ง เพื่อให้เราเข้าใจลักษณะโลกของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์ และวัฒนธรรมของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์กรอบพื้นที่ของโลกที่มีลักษณะเป็นภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ สำหรับการวิเคราะห์ หรือศึกษาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เฉพาะเรื่อง

รูปแบบทางพื้นที่ (Spatial Form) หมายถึง ข้อเท็จจริง เครื่องมือ หรือวิธีการ โดยเฉพาะกลุ่มของข้อมูลที่ได้มา เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางพื้นที่แบบรูปแบบของการกระจาย การกระทำระหว่างกัน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ

พื้นที่หรือระวางที่(Space) หมายถึง ขอบเขตทางพื้นที่ในการวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ตามระวางที่ (Spatial study) ที่กำหนดขึ้นมีขอบเขตชัดเจน อาจจะมีการกำหนดเป็นเขตบริเวณสถานที่ นำมิติของความกว้าง ความลึก ความสูง ความยาว รวมทั้งมิติทางเวลา ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่เรากำหนด ขอบเขตระหว่างที่ ด้วยเครื่องมือ เส้นสมมติและเทคนิคทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ อาจจะจำแนกเป็นเขต ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ ที่เฉพาะเจาะจงไป มีการพิจารณา วิเคราะห์ถึงการกระจายและสัมพันธ์ภาพของมนุษย์บนผิวโลก และลักษณะทางพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์จากถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์ภาพระหว่างสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Area difference)

มิติสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง หมายถึง การศึกษาความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมมนุษย์ในแต่ละสถานที่ ในฐานะที่ความแตกต่างและเหมือนกันนั้นอาจมีความเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างและความเหมือนกันในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และการศึกษาภูมิทัศน์ที่แตกต่างกันในเรื่ององค์ประกอบ ปัจจัย ตลอดจนแบบรูปการกระจายของมนุษย์บนพื้นโลก และการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก เหตุไรมนุษย์จึงใช้ประโยชน์จากพื้นโลก แตกต่างกันในพื้นที่ต่างกัน และในเวลาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบอย่างไร

ภาวะประชากร รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรในเรื่องสำคัญ 3 ด้าน คือขนาดประชากร การกระจายตัวเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบของประชากร

ขนาดของประชากร จำนวนประชากรทั้งหมดของเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

การกระจายตัวเชิงพื้นที่ การที่ประชากรกระจายตัวกันอยู่ในส่วนต่างๆ ของพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

องค์ประกอบของประชากร ลักษณะต่าง ๆ ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากร องค์ประกอบของประชากรเป็นดัชนีอย่างหนึ่งชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของประชากร องค์ประกอบประชากรที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ การสมรส

การเปลี่ยนแปลงประชากร องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น

๑. การทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม

ทำของยากให้ง่าย ธรรมะเป็นเรื่องนามธรรมที่มีเนื้อหาลึกซึ้ง ยากที่จะเข้าใจ ยิ่งเป็นธรรมะระดับสูงสุดก็ยิ่งลึกล้ำคมภีรภาพยิ่งขึ้น.....ความสำเร็จแห่งภารกิจการศึกษาประชาชนส่วนหนึ่ง เพราะพระองค์ทรงใช้เทคนิควิธีการทำของยากให้ง่าย เช่น

๑.๑ การใช้อุปมาอุปไมย วิธีนี้เป็นวิธีทรงใช้บ่อยที่สุดวิธีหนึ่ง เพราะทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพและเข้าใจง่าย โดยไม่ต้องเสียเวลาอธิบายความให้ยืดยาว

๑.๒ ยกนิทานประกอบ เป็นเทคนิคหรือกลวิธีหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงใช้บ่อย

๑.๓ ใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอน เทคนิควิธีสอนด้วยการกระทำของยากให้ง่าย หรือทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรมนอกจากใช้อุปมาอุปไมยและเล่านิทานประกอบแล้ว ยังมีอีกวิธีหนึ่งอันเป็นวิธีที่พระพุทธองค์ทรงใช้มาพอๆ กับสองวิธีข้างต้น คือ การใช้สื่ออุปกรณ์หรือใช้สื่อการสอน

๒. ทำตนเป็นตัวอย่าง

ในแง่ของการสอนอาจแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ

๒.๑ ทำให้ดู หรือสาธิตให้ดู

๒.๒ ปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง

๓. ใช้ถ้อยคำเหมาะสม

การสอนที่จะประสบความสำเร็จ ผู้สอนจะต้องรู้จักใช้คำ ต้องให้ผู้ฟังรู้สึกได้ว่า ผู้พูดพูดด้วยเมตตาจิต มิใช่พูดด้วยความมุ่งร้าย

๔. เลือกสอนเป็นรายบุคคล

ผู้สอนต้องรู้ว่าคนฟังนั้นต่างภูมิหลังต่างความสนใจ ต่างระดับสติปัญญาการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นการเลือกสอนเป็นรายบุคคลจะช่วยให้การสอนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ถ้าทำได้ก็ควรใช้วิธีนี้ แม้จะสอนเป็นกลุ่มก็ต้องเอาใจใส่นักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายบุคคลให้ได้

๕. รู้จักจังหวะและโอกาส

ดูความพร้อมของผู้เรียน รู้จักคอยจังหวะอันเหมาะสม ถ้าผู้เรียนไม่พร้อมก็เหนียวเปล่า

๖. ยึดหยุ่นในการใช้เทคนิควิธี

เทคนิควิธีบางอย่างใช้ได้ผลในวันนี้ ต่อไปวันข้างหน้าอาจใช้ไม่ได้ก็ได้ จึงควรยึดหยุ่นวิธีการ

๗. การเสริมแรง

มีคำพุทธสรรเสริญพระพุทธเจ้าว่า “ ทรงชมคนที่ควรชม ตำหนิคนที่ควรตำหนิ ” การชมเป็นการยอมรับความสามารถหรือให้กำลังใจให้ทำอย่างนั้นยิ่งขึ้นไป การตำหนิเป็นการตักเตือนมิให้ประพฤติดังนั้นอีกต่อไป

หลักสำคัญคือหลักการใหญ่ๆ ของการสอนไม่ว่าจะสอนเรื่องอะไรก็มีอยู่ ๓ หลัก คือ

๑. หลักเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน
๒. หลักเกี่ยวกับตัวผู้เรียน
๓. หลักเกี่ยวกับตัวการสอน

ก. เกี่ยวกับเนื้อหา

คนจะสอนคนอื่นต้องรู้ว่าเขาเรื่องอะไรมาสอนเขาเสียก่อน ไม่ใช่คิดแต่วิธีการสอนว่าจะสอนอย่างไร ต้องคิดก่อนว่า จะเอาอะไรไปสอนเขา พระพุทธเจ้าแนะนำว่าผู้สอนต้องคำนึงเสมอว่า ต้องสอนสิ่งที่รู้เห็นหรือเข้าใจง่ายไปหาสิ่งที่เข้าใจยาก

๑. สอนเนื้อหาที่ลุ่มลึกลงไปตามลำดับ
๒. สอนด้วยของจริง
๓. สอนตรงตามเนื้อหา
๔. สอนมีเหตุผล
๕. สอนเท่าที่จำเป็นจะต้องรู้
๖. สอนสิ่งที่มีความหมายและเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน

ข. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

๑. พุทธองค์จะทรงสอนใคร ทรงดูบุคคลผู้รับการสอนหรือผู้เรียนก่อนว่าบุคคลนั้นๆ เป็นคนประเภทใด มีพื้นความรู้ ความเข้าใจหรือความพร้อมแค่ไหนและควรจะสอนอะไร แค่นั้น
๒. นอกจากดูความแตกต่างของผู้เรียนแล้ว ยังต้องดูความพร้อมของผู้เรียนด้วย
๓. สอนให้ผู้เรียนทำด้วยตนเอง
๔. ผู้เรียนจะต้องมีบทบาทพร้อมด้วย
๕. ครูต้องเอาใจใส่ผู้เรียนที่มีปัญหาเป็นพิเศษ

ค. เกี่ยวกับตัวการสอน

๑. สร้างความสนใจในการสอนคนนั้น (การนำเข้าสู่บทเรียน)
๒. สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้ปลอดโปร่ง
๓. มุ่งสอนเนื้อหา มุ่งให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจและเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดี
๔. ตั้งใจสอน สอนโดยเคารพ ถือว่างานสอนเป็นงานสำคัญ
๕. ใช้ภาษาเหมาะสม ผู้สอนคนอื่นควรมีความสามารถในการสื่อสาร ใช้คำพูดที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์

หลักการสอนแนวพุทธวิธี

พระพุทธเจ้านั้นทรงเป็นพระบรมครู ยอดครูของผู้สอน พระองค์ทรงมีหลักการในการสอนมากมายหลายหลักการ เรียกว่า “หลัก ๔ ส” คือ

๑. สันตัสสนา อธิบายให้เห็นชัดแจ้ง เหมือนจูงมือให้มาดูด้วยตา
 ๒. สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริงเห็นจังตาม ขวนให้คล้อยตาม จนยอมรับเอาไปปฏิบัติ
 ๓. สมุตเตชนา เราใจเกิดความกล้าหาญ มีกำลังใจ มั่นใจว่าทำได้ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคที่มีมา
 ๔. สัมปหังสนา มีวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้ฟังสำเร็จ เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ เปี่ยมล้นไปด้วยความหวัง
- สรุปหลักการทั่วไปของการสอน คือ แจ่มแจ้ง-จูงใจ-หาญกล้า-สำเร็จ

หลักการสอนพุทธวิธีแบบสนทนา (สากัจฉา หรือธรรมสากัจฉา)

เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยที่สุด พระองค์ชอบใช้วิธีนี้อาจเป็นด้วยว่าผู้ฟังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นทำให้การเรียนการสอนสนุกไม่รู้สีกว่าตนกำลัง “เรียน” หรือกำลัง “ถูกสอน” แต่จะรู้สีกว่าตนกำลังสนทนาปราศรัยกับพระพุทธรองค์อย่างสนุกสนาน

หลักการสอนพุทธวิธีแบบตอบปัญหา (ปุจฉา-วิสัชนา)

ผู้ถามปัญหาอาจถามด้วยจุดประสงค์หลายอย่าง เช่น

๑. บางคนถามเพื่อต้องการคำตอบในเรื่องที่สงสัยมานาน
๒. บางคนถามเพื่อลองภูมิว่าคนตอบรู้หรือไม่
๓. บางคนถามเพื่อข่มหรือปราบให้ผู้ตอบอับอาย
๔. บางคนถามเพื่อเทียบเคียงกับความเชื่อหรือคำสอนในลัทธิศาสนาของตน

พระพุทธองค์ตรัสรู้ว่าการตอบปัญหาใดๆ ต้องดูลักษณะของปัญหาและเลือกวิธีตอบให้ถูกต้องเหมาะสมพระองค์จำแนกประเภทของปัญหาไว้ ๔ ประการ คือ

๑. ปัญหาบางอย่างต้องตอบตรงไปตรงมา
๒. ปัญหาบางอย่างต้องย้อนถามก่อนจึงตอบ
๓. ปัญหาบางอย่างต้องแยกความตอบ
- ๔ ปัญหาบางอย่างต้องตัดบทไปเลยไม่ตอบ

วิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแบบแก้ปัญห

เป็นการคิดแบบแก้ปัญหเรียกว่า “วิธีแห่งความดับทุกข์” จัดเป็นวิธีคิดแบบหลักอย่างหนึ่งเป็นวิธีคิดตามเหตุและผลหรือเป็นไปตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขและทำการที่ต้นเหตุ จัดเป็น ๒ คู่ คือ

คู่ที่ ๑ ทุกข์เป็นผล เป็นตัวปัญหา เป็นสถานการณ์ที่ประสบ ซึ่งไม่ต้องการ
สมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหา เป็นจุดที่จะต้องกำจัดหรือแก้ไข จึงจะพ้นจากปัญหาได้

คู่ที่ ๒ นิโรธเป็นผล เป็นภาวะสิ้นปัญหา เป็นจุดหมายซึ่งต้องการจะเข้าถึง

มรรคเป็นเหตุ เป็นวิธีการ เป็นข้อปฏิบัติที่ต้องกระทำให้ในการแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุจุดหมายคือ ภาวะสิ้นปัญหาอันได้แก่ความดับทุกข์

กระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้แบบพุทธรวิธี ๙ อย่าง

๑. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธรวิธีแบบอุปมา-อุปไมย (การเปรียบเทียบ)

ขั้นสืบค้น-ขั้นเชื่อมโยง

- เปรียบเทียบนามธรรมกับรูปธรรมให้ผู้เรียนเห็นชัดเจน ครูผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วม
- ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรม

ขั้นฝึก

- ยกตัวอย่างสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม
- ผู้เรียนแต่ละรูปหรือแต่ละกลุ่มร่วมอภิปรายหรือนำเสนอสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม
- หาข้อสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาที่เป็นนามธรรม-รูปธรรม

ขั้นประยุกต์

- ค้นคว้าสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรมในเนื้อหาอื่น ๆ นอกเหนือจากเนื้อหาที่กำหนดให้

๒. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธรวิธีแบบปฐนา-วิชันา (การถาม-ตอบ)

ขั้นสืบค้น-ขั้นเชื่อมโยง

- การทำหน้าที่เป็นผู้ถาม-ตอบที่ถูกต้องเหมาะสมแก่กาลเทศะ
- วิธีถาม-ตอบ (ตอบทันทีเมื่อมีผู้ถาม, ตอบแบบมีเงื่อนไข, ย้อนถามผู้ถามก่อนแล้วจึงตอบ, นั่งเสียใจไม่ตอบ เป็นต้น)

ขั้นฝึก

- ตัวอย่างการถาม-ตอบ
- ถาม-ตอบแบบคนต่อคน, ถาม-ตอบแบบกลุ่มต่อกลุ่ม, ถาม-ตอบแบบกลุ่มต่อคน เป็นต้น
- หาข้อสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวกับการถาม-ตอบ

ขั้นประยุกต์

- ค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากเนื้อหาที่กำหนดไว้ในแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๓. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธรวิธีแบบธรรมสากัจฉา (การสนทนา)

ขั้นสืบค้น-ขั้นเชื่อมโยง

- ครูผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือจำลองสถานการณ์

ขั้นฝึก

- ผู้เรียน/ครูผู้สอน-อภิปรายในประเด็นที่เป็นปัญหา หัวข้อ หรือสถานการณ์ ตามเนื้อหาที่กำหนด
- หาข้อสรุปในประเด็นที่เป็นปัญหา หัวข้อ หรือสถานการณ์จากการสนทนาอภิปราย

ขั้นประยุกต์

- ศึกษาเพิ่มเติมการสนทนา-อภิปรายของบุคคล, กลุ่มคน, ละคร, องค์กร ฯลฯ

๔. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธรวิธีแบบอริยสัจ ๔ (กำหนดปัญหา, ตั้งสมมุติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ สรุป)

ขั้นสืบค้น (ทุกข์)

- กำหนดปัญหา, ที่มาของปัญหา, การเกิดปัญหา (ตามเนื้อหาที่กำหนด)

ขั้นเชื่อมโยง (สมุทัย)

- ตั้งสมมุติฐาน, การอนุมาน, การคาดคะเน, ความน่าจะเป็น, ปัจจัยเสี่ยง

ขั้นฝึก (นิโรธ)

- ทดลอง, เก็บข้อมูล

- วิเคราะห์, สรุปผล

ขั้นประยุกต์ (มรรค)

- การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากเนื้อหาที่เรียนรู้

๕. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบไตรสิกขา (ระเบียบวินัย, จิตใจแน่วแน่, แก้ปัญหาถูกต้อง)

ขั้นสืบค้น (ศีล)

- สร้างความมีระเบียบวินัย ความมีศรัทธา ความตระหนัก ความรู้ให้เกิดกับผู้เรียนพร้อมที่จะเรียน

ขั้นเชื่อมโยง (สมาธิ)

- ให้ผู้เรียนรวมพลังจิตใจ ความคิดอันแน่วแน่ในการตั้งใจฟัง ตั้งใจดู ตั้งใจจดจำและเห็นความสำคัญต่อเนื้อหาที่จะนำเสนอ

ขั้นฝึก (ปัญญา)

- ใช้สมาธิ จิตใจอันแน่วแน่ทำความเข้าใจกับปัญหา
- ค้นหาสาเหตุที่มาที่ไปของปัญหา
- แก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและถูกวิธี

ขั้นประยุกต์ (ปัญญา)

- ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้, เกิดปัญญาและมีโน้ตชนในเรื่งนั้นๆ ถูกต้อง

๖. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบพหุสูตร (ฟังมากๆ, เขียนมากๆ, ถามมากๆ, คิดวิเคราะห์มากๆ)

ขั้นสืบค้น-ขั้นเชื่อมโยง (การสร้างศรัทธา)

- การจัดบรรยากาศในการนำเข้าสู่บทเรียน
- การสร้างแรงจูงใจในการนำเข้าสู่บทเรียน
- บุคลิกภาพตลอดถึงการวางตัวที่เหมาะสมของผู้สอน
- การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

ขั้นฝึก (การฝึกทักษะ)

- กิจกรรมกลุ่ม/รายบุคคล
- การปฏิบัติ/การนำเสนอ/การแสดงออก
- ฝึกการเขียน, การฟัง, การถาม, และการคิดวิเคราะห์

ขั้นประยุกต์ (การประเมิน)

- การประเมินตนเอง
- การประเมินของกัลยาณมิตร
- การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและการนำไปประยุกต์ใช้

๗. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบโยนิโสมนสิการ(การทำไว้ในใจโดยแยกคาย, การใช้ความคิดอย่างถูกวิธี)

แบบที่ ๑

ขั้นสืบค้น-ขั้นเชื่อมโยง

- ผู้เรียนรู้จักคิด คิดเป็น คิดอย่างมีระบบ
- ผู้เรียนรู้จักมอง รู้จักพิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์

ขั้นฝึก

- ฝึกการคิดหาเหตุผล

- ฝึกการสืบค้นถึงต้นเค้า
- ฝึกการสืบสาวให้ตลอดสาย
- ฝึกการแยกแยะสิ่งนั้นๆ ปัญหา นั้นๆ ตามสภาวะแห่งเหตุและปัจจัย

ขั้นประยุกต์

- ผู้เรียนนำการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีไปประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ปัจจุบัน

๘. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบโยนิโสมนสิการ (สร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน)

แบบที่ ๒

ขั้นสืบค้น-ขั้นเชื่อมโยง

- ครูผู้สอนสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน
- ครูผู้สอนเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญ, หัวเรื่อง
- ครูผู้สอนแนะแหล่งวิทยาการ, แหล่งข้อมูล

ขั้นฝึก

- ผู้เรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล
- ครูผู้สอนจัดกิจกรรมให้เกิดกระบวนการคิดแก่ผู้เรียน เช่น คิดสืบค้นต้นเค้า, คิดสืบสาวตลอดสาย, คิดสืบค้นต้นปลาย, และคิดโยงสายสัมพันธ์
- ฝึกการสรุปประเด็น เปรียบเทียบ ประเมินค่า โดยวิธีอภิปราย ทดลอง ทดสอบ
- ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ
- กิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือกและตัดสินใจ

ขั้นประยุกต์

- สังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ ปรับปรุง
- อภิปรายและสอถาม
- สรุปบทเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- วัดและประเมินผลตามสภาพจริง

๙. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบอิทธิบาท ๔ (พอใจในสิ่งที่เรียนรู้, พากเพียรต่อสิ่งที่เรียนรู้เสมอ, มุ่งมั่นและเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เรียนรู้, คิด วิเคราะห์ ไตร่ตรอง ก่อนนำไปใช้)

ขั้นสืบค้น (ฉันทะ)

- สร้างความพอใจและความสำคัญต่อสิ่งที่เรียนรู้ และสิ่งที่ได้รับ

ขั้นเชื่อมโยง (วิริยะ)

- พังให้หมด จดให้มาก ปากต้องไว ใจต้องคิด (หัวใจบัณฑิต สุ จิ ปุ ลิ)

ขั้นฝึก (จิตตะ)

- มุ่งมั่น โดยฝึกฟังมากๆ ฝึกคิดมากๆ ฝึกถามมากๆ และฝึกเขียนมากๆ

ขั้นประยุกต์ (วิมังสา)

- พิจารณา ไตร่ตรอง แยกแยะ อธิบาย นำเสนอ และประยุกต์ใช้

การนิยามศัพท์ขั้นตอน/กระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธี

สืบค้น หมายถึง สืบสาวราวเรื่อง, ค้นหาให้ได้เรื่อง

เชื่อมโยง หมายถึง ทำให้ติดเป็นเนื้อเดียวกัน, ทำให้ประสานกัน

ฝึก	หมายถึง	ทำ เช่นบอก, แสดง, หรือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนเป็นหรือมีความชำนาญ
ประยุกต์	หมายถึง	นำความรู้ในวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์

ทักษะชีวิตที่ต้องการเน้นหรือแบบประเมินพฤติกรรมทักษะชีวิตนักเรียน
ตามกระบวนการสอนพุทธวิธี ๙ อย่าง

องค์ประกอบ	ทักษะชีวิตที่ต้องการเน้นตามกระบวนการสอนพุทธวิธี
๑. ความตระหนักรู้ในตน	๑.๑ เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองด้านร่างกายจิตใจและสังคม ๑.๒ ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่องาน ๑.๓ รู้จุดเด่น จุดด้อย และความสามารถพิเศษของตน ๑.๔ มีสติและรู้ตัวทุกเมื่อที่กำลังทำอะไร
๒. การเห็นคุณค่าแห่งตน	๒.๑ ความคาดหวังและศักยภาพที่อยากจะมีในอนาคต ๒.๒ มีความมั่นใจในตนเอง ๒.๓ ความมีพลัง และความเข้มแข็งที่จะทำงานได้สำเร็จ ๒.๔ มีความพึงพอใจในตนเอง ๒.๕ มีความมั่นใจว่าสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้
๓. ความเห็นใจผู้อื่น	๓.๑ เข้าใจและเห็นใจในสภาพ/สถานะ/ความต้องการ ความจำเป็น ของบุคคลอื่น ๓.๒ เข้าใจ/เห็นใจความรู้สึก/อารมณ์ของผู้อื่น
๔. ความรับผิดชอบต่อสังคม	๔.๑ ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ๔.๒ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองต่อสังคม ๔.๓ มีจิตสำนึกที่จะป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม ๔.๔ การพิจารณาถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองที่จะเกิดต่อสังคม ๔.๕ ยอมรับการกระทำของตนเองที่มีผลต่อสังคม
๕. การจัดการกับอารมณ์	๕.๑ เรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างของอารมณ์ ๕.๒ เรียนรู้กระบวนการพื้นฐานในการเกิดอารมณ์ ๕.๓ เข้าใจภาวะอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมและต่อสุขภาพ ๕.๔ เรียนรู้วิธีการจัดการและแสดงออกของอารมณ์ที่เหมาะสม
๖. การจัดการกับความเครียด	๖.๑ เรียนรู้กระบวนการพื้นฐานในการเกิดความเครียด ๖.๒ เข้าใจภาวะความเครียดที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมต่อสุขภาพและสังคม ๖.๓ ค้นหาสาเหตุของความเครียดและหาวิธีป้องกันได้ ๖.๔ เผชิญกับความเครียดสามารถค้นหาสาเหตุและวิธีการจัดการตลอดจนแสดงออกที่เหมาะสม
๗. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	๗.๑ ทักษะพื้นฐานในการสื่อสาร ฟัง พูด อ่าน เขียน แสดงออก ๗.๒ ประเมินผลการสื่อสารกับบุคคลอื่น และปรับเปลี่ยนการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ๗.๓ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน และบุคคลอื่นได้ ๗.๔ แสดงความรู้สึกของตนเองได้อย่างเปิดเผย โดยไม่ส่งผลเสียหาต่อผู้อื่น
๘. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	๘.๑ ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของสัมพันธภาพกับบุคคลในครอบครัว เพื่อนและบุคคลอื่น เห็นประโยชน์ความจำเป็นของการสร้างสัมพันธภาพ ๘.๒ เรียนรู้ความต้องการ ความสนใจ ความพอใจของบิดา มารดา ครู ญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดและเพื่อน

	๘.๓ เรียนรู้ที่สร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนใหม่ สนใจและใช้วิธีที่จะทำความรู้จักกับเพื่อน ๘.๔ ปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อการมีสัมพันธภาพที่ดี สนใจเรื่องที่เขาชอบ สนับสนุนให้เขาได้ทำในสิ่งที่เขาสนใจ ต้องการที่ถูกต้อง พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ไม่ทำตัวแปลกแยกจากคนอื่น ๘.๕ สามารถประนีประนอมความคาดหวังของตนเองและของคนอื่นได้ ๘.๖ อยู่ร่วมและทำงานกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมและทำงานร่วมกัน ไม่สร้างปัญหาขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน พึงพอใจในการอยู่ร่วมและทุกคนทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตน
๙. มีความคิดสร้างสรรค์	๙.๑ มีความสนใจและความไวในสิ่งต่างๆ รอบตัว มีความสามารถในการจำ จำแนก แยกแยะ สิ่งต่างๆ ได้รวดเร็วและความไวในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ๙.๒ มีความอยากรู้ อยากเห็นและสนใจที่จะทำสิ่งที่ยุ่งยากและซับซ้อน มีความกระตือรือร้นใฝ่รู้การทำให้ยุ่งยาก ซับซ้อน แปลกใหม่ ๙.๓ มีอิสระในการคิด คิดคล่อง คิดแปลกใหม่ มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง และมีจินตนาการ รู้จักคาดการณ์ล่วงหน้า คิดดัดแปลง คิดได้กว้างไกลกว่าคนอื่นและกลุ่ม คิดคล่อง คิดแตกต่างจากคนอื่น
๑๐. คิดวิเคราะห์ วิจัย	๑๐.๑ จำแนก แยกแยะ ข้อมูลสิ่งต่างๆ ได้ ๑๐.๒ ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลเพื่อแสวงหาทางเลือกและคำตอบที่สมเหตุสมผล ๑๐.๓ คิดละเอียด ลึกซึ้ง รอบคอบ ๑๐.๔ คิดอย่างมีระบบ/ขั้นตอน
๑๑. การตัดสินใจ	๑๑.๑ ตระหนักถึงความสำคัญของการตัดสินใจ ๑๑.๒ หาทางเลือกในการตัดสินใจ ๑๑.๓ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะตัดสินใจ ๑๑.๔ หาทางเลือกในการตัดสินใจ ๑๑.๕ เลือกทางเลือกในการตัดสินใจที่ดีที่สุด ๑๑.๖ เรียนรู้กระบวนการตัดสินใจของตนเองและกลุ่ม ๑๑.๗ รับผิดชอบการตัดสินใจของตนเองและกลุ่มประเมินผลการตัดสินใจ
๑๒. การแก้ปัญหา	๑๒.๑ รับรู้ปัญหา ๑๒.๒ วิเคราะห์และค้นหาสาเหตุของปัญหา ๑๒.๓ หาแนวทางในการแก้ปัญหา ๑๒.๔ เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ๑๒.๕ ประเมินผลในการแก้ไขปัญหา

คัดลอกจากคำชี้แจงแบบประเมินพฤติกรรมทักษะชีวิตนักเรียน ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต ๑๐

มูลนิธิรักษ์เด็ก/องค์ประกอบพฤติกรรมกับทักษะชีวิต

คำสั่งโรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์

ที่ พช. ๐๒๒ /๒๕๖๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง ๒๕๖๐)

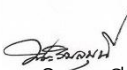
ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง “รายชื่อโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรและโรงเรียนที่มีความพร้อมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑” ที่ให้โรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรและโรงเรียนที่มีความพร้อมดำเนินการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๐ ใน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ จนครบทุกชั้น ในปีการศึกษา ๒๕๖๓ นั้น ทำให้สถานศึกษาต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในสังคมปัจจุบัน และทำให้หลักสูตรสถานศึกษา มีความยืดหยุ่นต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก และทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกยุคข้อมูลข่าวสาร

อาศัยอำนาจตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ข้อ ๕ จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนี้

๑. พระครูวัชรชัยสังฆพิทักษ์	ผู้อำนวยการ	ประธานกรรมการ
๒. พระครูประกาศธรรมานุยุต	รองผู้อำนวยการ	รองประธานกรรมการ
๓. พระปลัดเสาร์คำ สุภภาโส	รองผู้อำนวยการ	รองประธานกรรมการ
๔. พระสมุห์ติวานนท์ วิริยธมโม	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	กรรมการ
๕. พระมหาสมพงษ์ สมวโส	หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป	กรรมการ
๖. พระปลัดเสาร์คำ สุภภาโส	หัวหน้าฝ่ายบริหารบุคคล	กรรมการ
๗. พระอนุชิต อธิปัญญา	หัวหน้าฝ่ายบริหารงบประมาณ	กรรมการ
๘. นางสาวเพ็ญผกา ชัยพิภุสิต	หัวหน้ากลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ	กรรมการ
๙. นายเดชา เมธีวัฒนากุล	หัวหน้ากลุ่มสาระสุขศึกษา	กรรมการ
๑๐. นางสาวหทัย มงคลเจริญสิน	หัวหน้ากลุ่มสาระคณิตศาสตร์	กรรมการ
๑๑. นางทิพวิมล วรรณชัย	หัวหน้ากลุ่มสาระภาษาไทย	กรรมการ
๑๒. นายธำปนา ภัทรเมธินนท์	หัวหน้ากลุ่มสาระวิทยาศาสตร์	กรรมการ
๑๓. พระสมุห์ติวานนท์ วิริยธมโม	หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ	กรรมการและเลขานุการ
๑๔. พระวันชัย ชยชโย	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

(พระวิมลมนี)

ผู้จัดการโรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์

คำสั่งโรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์

ที่ พช.๐๒๓ /๒๕๖๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของโรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เกิด ประสิทธิภาพต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

อาศัยอำนาจตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ข้อ ๙ จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทั้ง ๘ กลุ่มสาระ ดังนี้

๑. คณะกรรมการชุดที่ ๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประกอบด้วย

๑.๑ นางทิพวิมล	วรรณชัย	ประธานคณะกรรมการ
๑.๒ นางสาวศิริพร	ร่มต้นนุ่น	อนุกรรมการ
๑.๓ นายณพรัตน์	บุญตัน	อนุกรรมการ

๒. คณะกรรมการชุดที่ ๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและฯ ประกอบด้วย

๒.๑ พระสุรินทร์	สุธีโร	ประธานคณะกรรมการ
๒.๒ พระสันติ	สนตจิตโต	รองประธานคณะกรรมการ
๒.๖ พระมนตรี	บุญญกุลโส	อนุกรรมการ
๒.๗ พระณรงค์ศักดิ์	ฐานสิริ	อนุกรรมการ
๒.๘ นายเจษฎาภรณ์	ทาคำวงศ์	อนุกรรมการ
๒.๙ พระอนุชิต	อธิปญโญ	อนุกรรมการ
๒.๑๐ นายสุรัชย์	เมฆสวรรค์บำรุง	อนุกรรมการ

๓. คณะกรรมการชุดที่ ๓ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วย

๓.๑ พระมหาสมพงษ์	สมวโส	ประธานคณะกรรมการ
๓.๒ พระทนต์วุฒิ	อชิโต	อนุกรรมการ
๓.๓ พระสุชาติ	สุชาติธมโม	อนุกรรมการ
๓.๔ พระวีรชาติ	วีรชาติโต	อนุกรรมการ
๓.๕ นางสาวเพ็ญผกา	ชัยพิภุสิต	อนุกรรมการ
๓.๖ นายภูษิสส์ไชย	บงกชพองอำไพ	อนุกรรมการ
๓.๗ นายสาธิต	ชนะวรรณชน	อนุกรรมการ

๔. คณะกรรมการชุดที่ ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ประกอบด้วย

๔.๑ นางสาวหทัย	มงคลเจริญสิน	ประธานคณะกรรมการ
๔.๒ นางสาวพิมพ์ไธย	ปาละกวงค์ฯ	อนุกรรมการ

- ๕. คณะอนุกรรมการชุดที่ ๕** **กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย**
- ๕.๑ นายฐาปนา ภัทรเมธีนนท์ ประธานอนุกรรมการ
- ๕.๒ นางสาวลัดดา แชนเฒ่า อนุกรรมการ
- ๖. คณะอนุกรรมการชุดที่ ๖** **กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ประกอบด้วย**
- ๖.๑ นายเดชา เมธีวัฒนากุล ประธานอนุกรรมการ
- ๖.๒ พระสุพอลเลิศ สุภคโค อนุกรรมการ
- ๗. คณะอนุกรรมการชุดที่ ๗** **กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ-เทคโนโลยี ประกอบด้วย**
- ๗.๑ พระวันชัย ชยชัย ประธานอนุกรรมการ
- ๗.๒ นายบุญเลิศ ตระกูลรุ่งอำไพ อนุกรรมการ
- ๘. คณะอนุกรรมการชุดที่ ๘** **กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย**
- ๘.๑ พระสมุห์ติวานนท์ วิริยธมโม ประธานอนุกรรมการ
- ๘.๒ นางสาวสิริกร สามะบุตร อนุกรรมการ
- ๙. คณะอนุกรรมการชุดที่ ๙** **จัดทำการวัดประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย**
- ๙.๑ พระครูวัชรชัยสังฆพิทักษ์ ประธานอนุกรรมการ
- ๙.๒ พระครูประกาศธรรมานุยุต รองประธานอนุกรรมการ
- ๙.๓ พระปลัดเสาร์คำ สุภภาโส รองประธานอนุกรรมการ
- ๙.๔ พระอนุชิต อธิปญโญ อนุกรรมการ
- ๙.๕ พระมหาสมพงษ์ สมวิโส อนุกรรมการ
- ๙.๖ พระสมุห์ติวานนท์ วิริยธมโม อนุกรรมการ
- ๙.๗ นางสาวเพ็ญผกา ชัยพิภุสิต อนุกรรมการ
- ๙.๘ นางสาวหฤทัย มงคลเจริญสิน อนุกรรมการและเลขานุการ
- ๑๐. คณะอนุกรรมการชุดที่ ๑๐** **จัดทำการประเมินลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย**
- ๑๐.๑ พระครูวัชรชัยสังฆพิทักษ์ ผู้อำนวยการ ประธานอนุกรรมการ
- ๑๐.๒ พระครูประกาศธรรมานุยุต รองผู้อำนวยการ รองประธานอนุกรรมการ
- ๑๐.๓ พระสุรินทร์ สุธีโร อนุกรรมการ
- ๑๐.๔ พระณรงค์ศักดิ์ ฐานสิริ อนุกรรมการ
- ๑๐.๕ พระวันชัย ชยชัย อนุกรรมการ
- ๑๐.๖ พระสมุห์ติวานนท์ วิริยธมโม หน.ฝ่ายบริหารวิชาการ อนุกรรมการ
- ๑๐.๗ พระปลัดเสาร์คำ สุภภาโส หน.ฝ่ายบริหารบุคคล อนุกรรมการ
- ๑๐.๘ พระอนุชิต อธิปญโญ หน.ฝ่ายบริหารงบประมาณ อนุกรรมการ
- ๑๐.๙ พระมนตรี ปุณณกุลโส ฝ่ายกิจกรรม อนุกรรมการ
- ๑๐.๑๐ พระมหาสมพงษ์ สมวิโส หน.ฝ่ายบริหารทั่วไป อนุกรรมการและเลขานุการ
- ๑๐.๑๑ พระสมบุรณ์ สมปญโญ ฝ่ายกิจกรรม อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- ๑๑. คณะอนุกรรมการชุดที่ ๑๑** **จัดทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย**
- ๑๑.๑ พระครูวัชรชัยสังฆพิทักษ์ ประธานอนุกรรมการ
- ๑๑.๒ พระมหาสมพงษ์ สมวิโส รองประธานอนุกรรมการ
- ๑๑.๓ พระสุรินทร์ สุธีโร อนุกรรมการ
- ๑๑.๔ พระสมบุรณ์ สมปญโญ อนุกรรมการ
- ๑๑.๕ พระณรงค์ศักดิ์ ฐานสิริ อนุกรรมการ

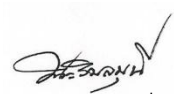
๑๑.๖ พระมนตรี บุญญกุลโส อนุกรรมการเลขานุการ
๑๑.๘ นายนพรัตน์ บุญตัน อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๒. คณะอนุกรรมการชุดที่ ๑๒ จัดทำประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย

๑๒.๑ พระครูวัชรชัยสังฆพิทักษ์	ประธานอนุกรรมการ
๑๒.๒ พระครูประกาศธรรมานุยุต	รองประธานอนุกรรมการ
๑๒.๓ พระปลัดเสาร์คำ สุภาโส	รองประธานอนุกรรมการ
๑๒.๔ พระสมุห์ติวานนท์ วิริยธมโม	อนุกรรมการ
๑๒.๕ พระมหาสมพงษ์ สมวิโส	อนุกรรมการ
๑๒.๖ พระสุรินทร์ สุธีโร	อนุกรรมการ
๑๒.๗ นายนพรัตน์ บุญตัน	อนุกรรมการ
๑๒.๘ นายฐาปนา ภัทรเมธินันท์	อนุกรรมการ
๑๒.๙ นางสาวพิมพ์พิไลย์ ปาละวงศ์ฯ	อนุกรรมการ
๑๒.๑๐ นางทิพวิมล วรรณชัย	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๒.๑๑ นางสาวศิริพร ร่มต้นนุ่น	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

(พระวิมลมนี)

ผู้จัดการ

โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์

คำสั่งโรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์

ที่ พช.๐๒๔ /๒๕๖๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจชำระหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของโรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ถูกต้องตามขั้นตอน กระบวนการ องค์ประกอบของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและดำเนินไปในแนวเดียวกันทั้ง ๘ กลุ่มสาระ

อาศัยอำนาจตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ข้อ ๕ จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจชำระหลักสูตรสถานศึกษาตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ดังนี้

๑. พระครูวัชรชัยสังฆพิทักษ์	ผู้อำนวยการ	ประธานกรรมการ
๒. พระครูประกาศธรรมานุยุต	รองผู้อำนวยการ	รองประธานกรรมการ
๓. พระปลัดเสาร์คำ สุภาโส	รองผู้อำนวยการ	รองประธานกรรมการ
๔. พระมหาสมพงษ์ สมวิโส	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	กรรมการ
๕. พระอนุชิต อธิปัญญา	หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป	กรรมการ
๖. พระสุรินทร์ สุธีโร	หัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ	กรรมการ
๗. นางสาวเพ็ญผกา ชัยพิภุสิต	หัวหน้ากลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ	กรรมการ
๘. นายบุญเลิศ ตระกูลรุ่งอำไพ	หัวหน้ากลุ่มสาระการงานอาชีพฯ	กรรมการ
๙. นางสาวพิมพ์พิไลย์ ปาละกวงค์ ฯ	หัวหน้ากลุ่มสาระคณิตศาสตร์	กรรมการ
๑๐. นางทิพวิมล วรรณชัย	หัวหน้ากลุ่มสาระภาษาไทย	กรรมการ
๑๑. นายเดชา เมธีวัฒนากุล	หัวหน้ากลุ่มสาระสุขศึกษาฯ	กรรมการ
๑๒. นายฐาปนา ภัทรเมธินนท์	หัวหน้ากลุ่มสาระวิทยาศาสตร์	กรรมการ
๑๓. พระสมุห์ติวานนท์ วิริยธมโม	หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ กรรมการและเลขานุการ	

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

(พระวิมลมนี)

ผู้จัดการ

โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์

คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่ ๔๒๒ /๒๕๖๑

เรื่อง การปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

อนุสนธิคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ. ๑๒๓๔/๒๕๖๐ สั่ง ณ วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ ๓๐/๒๕๖๑ สั่ง ณ วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑ เรื่อง ให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการแข่งขันและดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ในประชาคมโลก ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ สพฐ. ๒๔๓/๒๕๕๑ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจในการยกเลิก เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและวิธีการจัดการศึกษา ดังนั้น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการเวลาเรียนได้เหมาะสมกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในคราวประชุมคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๑ จึงปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนให้มีความยืดหยุ่น ดังนี้

๑. ระดับประถมศึกษา

๑) ปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน โดยจัดเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับสาระประวัติศาสตร์ ๔๐ ชั่วโมงต่อปี ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนพื้นฐานรวม จำนวน ๘๔๐ ชั่วโมงต่อปี และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

๒) จัดเวลาเรียนเพิ่มเติม โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา และเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

๓) จัดเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน ๑๒๐ ชั่วโมงต่อปี

๔) จัดเวลาเรียนรวมทั้งหมด ให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสถานศึกษา ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงศักยภาพและพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียนและเกณฑ์การจบหลักสูตร

๒. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๑) ปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน โดยจัดเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับสาระประวัติศาสตร์ ๔๐ ชั่วโมงต่อปี หรือ ๑ หน่วยกิตต่อปี ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนพื้นฐานรวม จำนวน ๘๘๐ ชั่วโมงต่อปี หรือ ๒๒ หน่วยกิตต่อปี และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด และสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

๒) จัดเวลาเรียนเพิ่มเติม โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา และเกณฑ์การจบหลักสูตร

๓) จัดเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน ๑๒๐ ชั่วโมงต่อปี

๔) จัดเวลาเรียนรวมทั้งหมด ให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสถานศึกษา ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงศักยภาพและพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียนและเกณฑ์การจบหลักสูตร

๓. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๑) ปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน โดยจัดเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับสาระประวัติศาสตร์ รวม ๓ ปี จำนวน ๘๐ ชั่วโมง หรือ ๒ หน่วยกิต ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนพื้นฐานรวม ๓ ปี จำนวน ๑,๖๔๐ ชั่วโมง หรือ ๔๑ หน่วยกิต และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด และสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

๒) จัดเวลาเรียนเพิ่มเติม โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา และเกณฑ์การจบหลักสูตร

๓) จัดเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวม ๓ ปี จำนวน ๓๖๐ ชั่วโมง

๔) จัดเวลาเรียนรวมทั้งหมด ให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสถานศึกษา ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงศักยภาพและพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียนและเกณฑ์การจบหลักสูตร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายบุญรักษ์ ยอดเพชร)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Kobwit Piriyawat

เมื่อวานนี้ เวลา 11:26 น. ·

#update การปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียน

คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง การปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

สั่ง ณ วันที่ 3 พฤษภาคม 2561

สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

#ประถมศึกษา

- ปรับเวลาเรียนพื้นฐานแต่ละกลุ่มสาระฯ ได้ตามเหมาะสม
- จัดเวลาเรียนพื้นฐานสาระประวัติศาสตร์ 40 ชม./ปี
- เวลาเรียนพื้นฐานรวม 840 ชม./ปี
- เวลาเรียนเพิ่มเติมจัดรายวิชาเพิ่มเติมตามความพร้อมของ รร.ตามเกณฑ์การจบ
- จัดเวลากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 120 ชม./ปี
- จัดเวลาเรียนรวมทั้งหมดตามความเหมาะสมของสถานศึกษา

#มัธยมศึกษาตอนต้น

- ปรับเวลาเรียนพื้นฐานแต่ละกลุ่มสาระฯ ได้ตามเหมาะสม
- จัดเวลาเรียนพื้นฐานสาระประวัติศาสตร์ 40 ชม./ปี หรือ 1 หน่วยกิตต่อปี
- เวลาเรียนพื้นฐานรวม 880 ชม./ปี หรือ 22 หน่วยกิตต่อปี
- เวลาเรียนเพิ่มเติมจัดรายวิชาเพิ่มเติมตามความพร้อมของ รร.ตามเกณฑ์การจบ
- จัดเวลากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 120 ชม./ปี
- จัดเวลาเรียนรวมทั้งหมดตามความเหมาะสมของสถานศึกษา

#มัธยมศึกษาตอนปลาย

- ปรับเวลาเรียนพื้นฐานแต่ละกลุ่มสาระฯ ได้ตามเหมาะสม
- จัดเวลาเรียนพื้นฐานสาระประวัติศาสตร์ รวม 3 ปี 80 ชม./ปี หรือ 2 หน่วยกิต
- เวลาเรียนพื้นฐานรวม 3 ปี 1,640 ชม. หรือ 41 หน่วยกิต
- เวลาเรียนเพิ่มเติมจัดรายวิชาเพิ่มเติมตามความพร้อมของ รร.ตามเกณฑ์การจบ
- จัดเวลากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวม 3 ปี 360 ชม.
- จัดเวลาเรียนรวมทั้งหมดตามความเหมาะสมของสถานศึกษา

ดาวน์โหลดไฟล์ PDF ได้ที่ https://drive.google.com/_/1gir8iOcgWt1gRt_-mjdHWEyIf.../view...

ดร.กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์

3 พ.ค. 2561

คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ที่ ๔/๒๑ /๒๕๖๑

เรื่อง ยกเลิกมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๒ การออกแบบและเทคโนโลยี และ
สาระที่ ๓ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ
และเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
และเปลี่ยนชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้

อนุสนธิคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ. ๑๒๓๔/๒๕๖๐ สั่ง ณ วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐
เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์
ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ที่ ๓๐/๒๕๖๑ สั่ง ณ วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑ เรื่อง ให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระ
การเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการแข่งขันและดำรงชีวิตอย่าง
สร้างสรรค์ในประชาคมโลก ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ. ๒๔๓/๒๕๕๑ เรื่อง ให้ใช้
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจในการยกเลิกเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและวิธีการจัด
การศึกษา ดังนั้น เพื่อเป็นการลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเทคโนโลยี โดยความเห็นชอบของ
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในคราวประชุมคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑
เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๑ จึงให้ดำเนินการดังนี้

๑. ยกเลิกมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๒ การออกแบบและเทคโนโลยี และสาระที่ ๓
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ คงเหลือ ๒ สาระ คือ สาระที่ ๑ การดำรงชีวิตและครอบครัว
และสาระที่ ๔ การอาชีพ

๒. เปลี่ยนชื่อ สาระที่ ๔ การอาชีพ เป็น สาระที่ ๒ การอาชีพ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ
และเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เงื่อนไขและระยะเวลาการยกเลิกและเปลี่ยนชื่อสาระ ตามข้อ ๑ และ ข้อ ๒ ให้เป็นไปดังนี้

๑. ปีการศึกษา ๒๕๖๑ ให้ยกเลิกและเปลี่ยนชื่อสาระในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔ และ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔

๒. ปีการศึกษา ๒๕๖๒ ให้ยกเลิกและเปลี่ยนชื่อสาระในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ๒ ๔ และ ๕
และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ๒ ๔ และ ๕

๓. ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๓ เป็นต้นไป ให้ยกเลิกและเปลี่ยนชื่อสาระทุกชั้นเรียน

๔. ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๓ ให้เปลี่ยนชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

๔.๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

๔.๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

(นายบุญรักษ์ ยอดเพชร)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โทร. ๑ - ๕๓๙๙ - ๘๗๖๑ ต่อ ๕๑๕
ที่ ขม.๕๑๑๑๔/ว ๒๐๓๐ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑
เรื่อง ขักซ้อมแนวทางการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนทุกโรงเรียนในสังกัด

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้สถานศึกษาทุกสังกัดนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกชั้นปี และได้มีประกาศ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดตามเอกสารแนบดังนี้

๑. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การบริหารจัดการเวลาเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

๒. คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่สพฐ.๑๒๓๙/๒๕๖๐ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

๓. คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ ๓๐/๒๕๖๑ เรื่อง ให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานและการเรียนรู้ตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑

๔. ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๖๑

เพื่อให้โรงเรียนทุกแห่งสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐาน ตัวชี้วัด ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนด สำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงขอให้โรงเรียนดำเนินการ ดังนี้

๑. ให้โรงเรียน ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาตามคำสั่งสพฐ. ที่ ๓๐/๒๕๖๑ เรื่อง ให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานและการเรียนรู้ตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑ ประกาศสพฐ. เรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษากลุ่ม

/-สภาระการเรียนรู้...

☒ จอบ / ขวาน
☒ สอนวิธี / อนุญาต

สอนวิชา หลักการฯ
ลงชื่อ *[Signature]*

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง การบริหารจัดการเวลาเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถบริหารจัดการเวลาเรียน และนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และผู้เรียนมีคุณภาพตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๓

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ จึงให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการเวลาเรียนได้ตามที่สถานศึกษา กำหนด โดยให้สอดคล้องกับโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๓ และแนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่แนบท้ายประกาศนี้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

(นายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

แนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
แบบท้ายประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐
เรื่อง การบริหารจัดการเวลาเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้การบริหารจัดการเวลาเรียนของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่น และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน จึงกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียนและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. การบริหารจัดการเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่ง ดำเนินการจัดโครงสร้างเวลาเรียนที่มีความยืดหยุ่น ดังนี้

๑.๑ ระดับประถมศึกษา

๑) จัดเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนพื้นฐานรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนด

๒) จัดเวลาเรียนเพิ่มเติม โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ - ๓ สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

๓) จัดเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนด

๔) จัดเวลาเรียนรวมทั้งหมด ให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสถานศึกษา ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงศักยภาพและพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียนและเกณฑ์การจบหลักสูตร

๑.๒ ระดับมัธยมศึกษา

๑) จัดเวลาเรียนพื้นฐานตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดและสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

๒) จัดเวลาเรียนเพิ่มเติม โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา และเกณฑ์การจบหลักสูตร

๓) จัดเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนด

๔) จัดเวลาเรียนรวมทั้งหมด ให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสถานศึกษา ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงศักยภาพและพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียนและเกณฑ์การจบหลักสูตร

๒. การจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมือง

เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และนโยบายรัฐบาล ที่ต้องการให้มีการส่งเสริมเด็กและเยาวชนของชาติเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย มีความปรองดอง สนิทสามัคคี เพื่อสันติสุขในสังคมไทย จึงกำหนดให้สถานศึกษาทุกสังกัด ทุกระดับชั้นและทุกช่วงชั้น ของการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต ในสังคม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้ว ให้ดำเนินการส่งเสริมการสร้าง ความเป็นพลเมืองดีของชาติตามความพร้อม และบริบทของสถานศึกษา โดยพิจารณาทางเลือก ดังนี้

๒.๑ เพิ่ม “วิชาหน้าที่พลเมือง” ในหลักสูตรสถานศึกษา โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือ

๒.๒ บูรณาการกับการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นทั้งรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือ

๒.๓ บูรณาการกับการเรียนรู้ในรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น หรือ

๒.๔ บูรณาการการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรม/ โครงการ/ โครงการ หรือวิถีชีวิตประจำวันในโรงเรียน

๓. การบริหารจัดการเวลาเรียนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓

เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้เพื่อก้าวทันโลก และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ จึงกำหนดให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานทุกแห่ง จัดเวลาเรียนภาษาอังกฤษ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ จำนวน ๒๐๐ ชั่วโมงต่อปี หรือ ๕ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ได้ตามความพร้อม บริบทของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน โดยพิจารณาทางเลือก ดังนี้

๑) จัดเป็นรายวิชาพื้นฐาน จำนวน ๒๐๐ ชั่วโมงต่อปี หรือ ๕ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ

๒) จัดเป็นรายวิชาพื้นฐานอย่างน้อย ๑๒๐ ชั่วโมงต่อปี และจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม และหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร ๘๐ ชั่วโมงต่อปี รวมเวลาเรียนทั้งหมด จำนวน ๒๐๐ ชั่วโมงต่อปี หรือ ๕ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สถานศึกษาสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามบริบท ความต้องการ ความเหมาะสม ความพร้อมของสถานศึกษาและศักยภาพของผู้เรียน เน้นการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยให้ความสำคัญกับการใช้ภาษา (Use) มากกว่าวิธีใช้ภาษา (Usage) ให้ความสำคัญกับความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา (Fluency) และความถูกต้องของการใช้ภาษา (Accuracy) ดังนี้

๑) การทบทวนคำศัพท์ก่อนเรียน

๒) การใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน โดยผ่านกิจกรรมที่สนุกสนานและพัฒนาการเรียนรู้

๓) การใช้สื่อเสริมแอฟฟลิเคชันและเทคโนโลยี ส่งเสริมการสอนและสร้างแรงจูงใจ

๔) การใช้หนังสือเรียน โดยเน้นทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน

๕) การสอนเสริมผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ และจัดหาสื่อ/แหล่งเรียนรู้

เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน

คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ
ที่ สทฐ. ๖๒๓๗ / ๒๕๖๐

เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์
ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม
วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เป็นการ
พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนของชาติให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล สอดคล้องกับประเทศไทย ๔.๐
โลกในศตวรรษที่ ๒๑ และทัดเทียมกับนานาชาติ ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขันและดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์
ในประชาคมโลก ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๙ และมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด
กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
ทั้งนี้ ปรากฏแนบท้ายคำสั่งนี้ แทนมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เงื่อนไขและระยะเวลาการใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้
คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ให้เป็นไป ดังนี้

๑. ปีการศึกษา ๒๕๖๑ ให้ใช้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔
๒. ปีการศึกษา ๒๕๖๒ ให้ใช้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ๒ ๔ และ ๕ และชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๑ ๒ ๔ และ ๕
๓. ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๓ เป็นต้นไป ให้ใช้ในทุกชั้นเรียน

ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอำนาจในการยกเลิกเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง
มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

(นายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่ ๓๐ /๒๕๖๑

เรื่อง ให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

อนุสนธิคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ. ๑๒๓๙/๒๕๖๐ ลง ณ วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยคำสั่งดังกล่าวให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจในการยกเลิกเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำมามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบริหารจัดการหลักสูตรให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน จึงให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังปรากฏแบบท้ายคำสั่งนี้ สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ยังคงเดิม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ลง ณ วันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑

(นายบุญรักษ์ ยอดเพชร)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายการเปลี่ยนแปลงตามคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ ๓๐/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑ เรื่อง ให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๑) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

รายการ	การเปลี่ยนแปลง
๑. คำ/ข้อความ	๑. คำ/ข้อความที่ยกเลิก/เปลี่ยนแปลง
๑.๑ ผู้เรียนที่ไม่เน้นวิทยาศาสตร์ และผู้เรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์	๑.๑ ยกเลิกการใช้
๑.๒ "มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด" สำหรับผู้เรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์	๑.๒ ใช้ "ผลการเรียนรู้" แทน โดยจัดอยู่ในคณิตศาสตร์เพิ่มเติม และวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม
๑.๓ "สาระการเรียนรู้แกนกลาง" สำหรับผู้เรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์	๑.๓ ให้ "สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม" แทน โดยจัดอยู่ในคณิตศาสตร์เพิ่มเติม และวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม
๒. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์	๒. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดมี ๔ สาระ ได้แก่ สาระที่ ๑ จำนวนและพีชคณิต สาระที่ ๒ การวัดและเรขาคณิต สาระที่ ๓ สถิติและความน่าจะเป็น สาระที่ ๔ แคลคูลัส - ผู้เรียนที่ไม่เน้นวิทยาศาสตร์มีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในสาระที่ ๑ - ๓ เป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน - ผู้เรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์มีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในสาระที่ ๑ - ๔ เป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน	๒.๑ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดมี ๓ สาระ ได้แก่ สาระที่ ๑ จำนวนและพีชคณิต สาระที่ ๒ การวัดและเรขาคณิต สาระที่ ๓ สถิติและความน่าจะเป็น นำไปจัดเป็นรายวิชาพื้นฐาน ๒.๒ ผลการเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้จัดรายวิชาเพิ่มเติม ได้แก่ ๑) ผลการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ ๑-๓ ๒) ผลการเรียนรู้ในสาระแคลคูลัส
๓. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	๓. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดมี ๘ สาระ ได้แก่ สาระที่ ๑ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระที่ ๒ วิทยาศาสตร์กายภาพ สาระที่ ๓ วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ สาระที่ ๔ ชีววิทยา สาระที่ ๕ เคมี สาระที่ ๖ ฟิสิกส์ สาระที่ ๗ โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ สาระที่ ๘ เทคโนโลยี - ผู้เรียนที่ไม่เน้นวิทยาศาสตร์มีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในสาระที่ ๑ - ๓ และสาระที่ ๘ เป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน - ผู้เรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์มีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในสาระที่ ๔ - ๗ และสาระที่ ๘ เป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน	๓.๑ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดมี ๔ สาระ ได้แก่ สาระที่ ๑ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระที่ ๒ วิทยาศาสตร์กายภาพ สาระที่ ๓ วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ สาระที่ ๔ เทคโนโลยี (เปลี่ยนจากสาระที่ ๘ เป็นสาระที่ ๔) นำไปจัดเป็นรายวิชาพื้นฐาน ๓.๒ ผลการเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้จัดรายวิชาเพิ่มเติม ได้แก่ สาระชีววิทยา สาระเคมี สาระฟิสิกส์ สาระโลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๓

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่ง ที่ สพฐ. ๑๒๓๙/๒๕๖๐ ลงวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๓ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีคำสั่งที่ ๓๐ /๒๕๖๑ ลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑ เรื่อง ให้เปลี่ยนแปลงมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

เพื่อให้สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดไปใช้ในการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามที่แนบท้ายประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑

(นายบุญรักษ์ ยอดเพชร)
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
แบบท้ายประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ลงวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑
เรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑

เพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่น และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน จึงกำหนดแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ดังนี้

๑. การจัดรายวิชา

๑.๑ ระดับประถมศึกษา

๑) สถานศึกษาควรจัดรายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ กลุ่มละ ๑ รายวิชาต่อปี

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ นำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๑ จำนวน และพีชคณิต สาระที่ ๒ การวัดและเรขาคณิต และสาระที่ ๓ สถิติและความน่าจะเป็น ไปจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ นำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๑ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระที่ ๒ วิทยาศาสตร์กายภาพ สาระที่ ๓ วิทยาศาสตร์โลก และอวกาศ และสาระที่ ๔ เทคโนโลยี ไปจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐาน

๒) สถานศึกษาสามารถจัดรายวิชาเพิ่มเติมได้ตามความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษา ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน โดยจัดเป็นรายปี ตามโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนด และกำหนดผลการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

๑.๒ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๑) สถานศึกษาสามารถจัดรายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ได้ตามความเหมาะสม ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้อาจจัดได้มากกว่า ๑ รายวิชา ในแต่ละภาค/ปี

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ นำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๑ จำนวน และพีชคณิต สาระที่ ๒ การวัดและเรขาคณิต และสาระที่ ๓ สถิติและความน่าจะเป็น ไปจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ นำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๑ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระที่ ๒ วิทยาศาสตร์กายภาพ สาระที่ ๓ วิทยาศาสตร์โลก และอวกาศ และสาระที่ ๔ เทคโนโลยี ไปจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐาน

๒) สถานศึกษาสามารถจัดรายวิชาเพิ่มเติมได้ตามความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษา ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน และเกณฑ์การจบ โดยจัดเป็นรายภาค ตามโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนด และกำหนดผลการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

๑.๓ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๑) สถานศึกษาสามารถจัดรายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ได้ตามความเหมาะสม ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้อาจจัดได้มากกว่า ๑ รายวิชา โดยภายใน ๓ ปี ต้องครบทุกตัวชี้วัดที่กำหนด

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ นำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๑ จำนวน และพีชคณิต สาระที่ ๒ การวัดและเรขาคณิต และสาระที่ ๓ สถิติและความน่าจะเป็น ไปจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ นำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๑ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระที่ ๒ วิทยาศาสตร์กายภาพ สาระที่ ๓ วิทยาศาสตร์โลก และอวกาศ และสาระที่ ๔ เทคโนโลยี ไปจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐาน

๒) สถานศึกษาสามารถจัดรายวิชาเพิ่มเติมได้ตามความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษา ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน และเกณฑ์การจบ โดยจัดเป็นรายภาค ตามโครงสร้างเวลาเรียน ที่กำหนด และกำหนดผลการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีศักยภาพด้านคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ทักษะที่จำเป็นในการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อในวิชาชีพที่ต้องใช้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ สถานศึกษาควรพิจารณานำผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในคณิตศาสตร์เพิ่มเติม และ วิทยาศาสตร์เพิ่มเติมไปจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม

๓) สถานศึกษาสามารถนำตัวชี้วัดและผลการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยอาจจัดให้ตรงตามชั้นปีที่กำหนด หรือยืดหยุ่นระหว่างชั้นปี ซึ่งอาจจัดไม่ตรง ตามชั้นปีที่กำหนดได้ตามความเหมาะสมและตามศักยภาพของผู้เรียน

๒. การบริหารจัดการเวลาเรียน

เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เรื่อง การบริหาร จัดการเวลาเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓. การจัดการเรียนการสอน

๓.๑ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เน้นการเชื่อมโยงความรู้ กับกระบวนการ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ ใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้และแก้ปัญหาที่หลากหลาย เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่ส่งเสริม ให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริง อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับระดับชั้น ตามบริบท ความต้องการ ความเหมาะสม ความพร้อมของ สถานศึกษาและศักยภาพของผู้เรียน

๓.๒ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เทคโนโลยี สถานศึกษาควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับบริบท ความต้องการ ความพร้อมของสถานศึกษาและศักยภาพของผู้เรียน โดยอาจพิจารณา ดำเนินการจากแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้

๑) บูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยนำ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๔ เทคโนโลยี กับสาระอื่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มาบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๒) บูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กับกลุ่ม สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยนำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๔ เทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ที่มีความสอดคล้อง หรือเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ ๒ การออกแบบและเทคโนโลยี และสาระที่ ๓ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มสาระ การเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มาบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และนำผลการประเมินไปใช้ ประกอบการตัดสินผลการเรียนได้ทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้

๓.๓ การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาสามารถพิจารณานำผลการเรียนรู้ในคณิตศาสตร์เพิ่มเติม และวิทยาศาสตร์ เพิ่มเติมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดในรายวิชาพื้นฐานมาจัดการเรียนรู้ เพื่อต่อยอด หรือเสริมศักยภาพของผู้เรียน ได้ตามความเหมาะสมและศักยภาพของผู้เรียน